2239

34

VESZÉLYVISELÉS
A KERESKEDELMI VÉTEL ESETÉN

IRTA
DR BALOGH ELEMÉR
ÜGYVÉD
BÁCS-BODROGH VÁRMEGYE TB. TISZTI ÜGYÉSZE

FEJEZETVÁZLATOK A BUDAPESTI EGYETEM JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA ÁLTAL A PASQUICH DÍJJAL KITÜNTETETT «A PERICULUM A VÉTEL ESETÉBEN A PANDEKTÁK ALAPJÁN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MAGYAR KERESKEKEDELMI JOGRA» CZÍMÜ PÁLYAMÜBŐL

KÜLÖNLENYOMAT A «MAGYAR JOGI LEXIKON» VI. KÖTETÉBŐL

BUDAPEST
GRILL KÁROLY CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉSE
1906

Ára 5 korona.

VESZÉLYVISELÉS
A KERESKEDELMI VÉTEL ESETÉN

IRTA

DR BALOGH ELEMÉR

ÜGYVÉD

BÁCS-BODROGH VÁRMEGYE TB. TISZTI ÜGYÉSZE

FEJEZETVÁZLATOK A BUDAPESTI EGYETEM JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA ÁLTAL A PASQUICH DÍJJAL KITÜNTETETT «A PERICULUM A VÉTEL ESETÉBEN A PANDEKTÁK ALAPJÁN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MAGYAR KERESKEKEDELMI JOGRA» CZÍMÜ PÁLYAMÜBŐL

KÜLÖNLENYOMAT A «MAGYAR JOGI LEXIKON» VI. KÖTETÉBŐL

BUDAPEST

GRILL KÁROLY CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉSE

1906

PALLAS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMDÁJA, BUDAPEST.

Méltóságos

Szentiványi Árpád

az ágostai hitvallásu evangelikus egyház tisza-kerületi felügyelője, országgyülési képviselő stb. stb. úrnak

Hálás tiszteletem jeléül.

TARTALOMJEGYZÉK.

A veszélyviselés lényege.

A veszélyviselés kérdése jelentőséggel leginkább a kötelmi jogban bir. A szerződések között a legactualisabb a vételnél. A római jogban más viselte a veszélyt a bérletnél, más az adás-vételnél; a többi szerződések e tekintetben v. az egyikhez v. a másikhoz rokonultak. A római jogban ugyanis species vételnél a veszélyt a vevő viseli, bérletnél pedig a bérbeadó. Igaz ugyan, hogy a bérleti szerződésnél a bérbevevő is viseli a veszélyt, ha azt vesszük, hogy nem követelhet interesset, viszont azonban a bérösszeget sem köteles megfizetni. A vételnél a vevő jogállását ennek megfelelően, — már t. i., ha azt nevezzük V.-nek, hogy a szolgáltatás lehetetlenülése esetén interesse nem követelhető — akként fejezhetnők ki, hogy nem csupán a veszélyt viseli, hanem még a vételárral is tartozik. Ez az álláspontja Schwartz Gusztávnak.

A V. fogalmát legbehatóbban Grosschmid Béni fejti ki: Fejezetek kötelmi jogunk köréből cz. két kötetes munkájának különböző helyein.

Magánjogunkban, egyezően az osztr. polg.

tvkv. 1048. ill. 1064. §-aival, vételnél a dolog veszélyét az átadás időpontjáig a dologadós viseli. Keresk. jogunk szerint a piaczi és distancvétel esetében a V. az időpont tekintetében, amelytől fogva a veszélyt a vevő viseli, eltérő.

Veszély az, amiért az adós nem felel, veszélyt viselni pedig annyi, mint kárát szenvedni annak az oknak, amely alól az adós vétlen lehetetlenülés czímén szabadul. A felszabadulás a prius, a V. pedig a posterius, ebben tér el a V. a koczkázat viselésétől. A K. T. 344. § 1. bek. 1. mondata a V.-t szabályozza, a 2. mondat pedig a koczkázatviselést. E kettőt összetévesztik még törvényeink is, igy a K. T. 485. §-a a koczkázatviselést V.-sel jelöli az 1., 2. és 3. pontjában. A római jogforrások is a periculumot különféle értelemben használják (v. ö. 6 D. 23, 4 ; 62 pr. D. 6, 1; 10 § 8 D. 17, 1.); egyes helyeken össze is tévesztik a koczkázat és V. kérdését, igy 54 D. 19, 1 ; § 3 J. 3, 23.

A V. más jogi kihatással bir — a materialis eredményt tekintve — az egyoldalu obligatióknál és mással a vételnél. Mig az előbbieknél a hitelező a veszélyt az által viseli, hogy az adós szabadul kötelezettsége alól, az adós ellenben nem veszít semmit; addig a vételnél az, hogy a vevő viseli a veszélyt, azt jelenti, hogy bár nem kapja a vétel tárgyát, mégis tartozik a vételárral; az, hogy az eladó viseli a veszélyt, azt jelenti, hogy igaz ugyan, hogy szabadul az

eladó a teljesítési kötelezettsége alól, de nem kap vételárat.

A periculummal két egészen különböző dolgot jelölünk meg, nevezetesen a tény kihatását az eladó felelősségére, másrészt annak kihatását a V. ügyében. Közönségesen ez utóbbira fektetik a fősúlyt, bár az előző is lépten-nyomon kisért, csak ugy, mint pl. a felgyujtás is két különböző dolgot von maga után, t. i. elzárást (büntetőjogi sanctio) és kártérítést (magánjogi sanctio) és mégis itt főleg a büntetőjogi oldalt domborítják ki, holott magánjogi oldala is van a dolognak, amely nem is szükségli eset'eg a bűncselekményt; ugyanis lehetséges, hogy a kártérítés nincs is közvetlen összefüggésben a delictummal, nevezetesen a biztosítás kérdése független a bűnösség kérdésétől.

A casum sentit dominus elve feltétlen csak akkor áll meg, ha a dolog jogi vonatkozásban kizárólag a tulajdonossal szemben van, egyéb esetekben azonban, ha többen állanak a dologgal jogi vonatkozásban, ezen elv sokszor valótlannak bizonyul. Az egyoldalu obligatióknál, vagyis ott, ahol csak az egyik fél köteles teljesíteni, ahol ellenszolgáltatási érték nincs, rendszerint a hitelező viseli a veszélyt; értem ez alatt, amint fentebb kifejtettem, hogy a szolgáltatás vétlen lehetetlenülése esetén az adós felszabadul kötelezettsége alól. Igaz ugyan,

hogy a hitelező itt szolgáltatni mit sem tartozik, mégis azt mondjuk, hogy ő viseli a veszélyt, mert a vagyona ez által csökkent, holott az adósé rendszerint változatlan maradt, mert ő a kérdéses dolgot különben szolgáltatni tartozott volna.

A római jogban hajóskölcsön esetén a kölcsönző viselte a veszélyt, akár pénzben történt legyen a kölcsön, akár áruban; ha az áru tönkre ment, ez a kölcsönző baja volt. Ez az üzletág igen dívott a rómaiaknál. Már a XII táblás törvény is ez esetben magasabb kamatlábat engedett a tőke nagyobb veszélye folytán. A hitelező a veszélyt már a hajóraszállítás pillanatától fogva viselte. Hasonlóképen a hitelező viselte a veszélyt, ha adósa tartozása kiegyenlítése előtt bár, de az általa kijelölt személynél a pénzt letétbe helyezte.

Egyoldalu obligatióknál is előfordult az eset, hogy az adós viselte a veszélyt, amikor is nem szabadult kötelezettsége alól a dolog elenyésztével, hanem újabbat kellett szolgáltatnia. Ilyen esetekként említik a források a kölcsönt; a kölcsönvevő a kölcsönösszeget, bár a pénz el is veszett, a kölcsönbe adónak megfizetni tartozik, mert a pénz rögtön a kölcsönvevő tulajdonába ment át, igy itt egyszerüen a casum sentit dominus elve nyert alkalmazást. Kölcsönnél vis maior esetén is az adós viseli a veszélyt, ellentétben a commodatummal, ahol bár a legna-

gyobb gondossággal tartozik a commodatarius, de casusért és vis maiorért nem felel, kivéve a furtum usus esetét, amikor is a commodatarius casusért is felel, de viszont csak culpa lataért felel, ha a commodatum a commodans érdekében van. A depositarius rendszerint szabadul a kötelezettsége alól, ha a dolog casus folytán tönkre megy, sőt culpa levisért sem felel, kivéve a mora vagy a furtum usus esetét; e két utóbbi esetben még a casusért is felel, ugyszintén, ha maga ajánlkozott v. a letét az ő érdekében van.

A K. T. 351. §-ában és a 344. § 1. bekezdésében a veszély szó a dolog más és más oldalát jelenti, mig az előbbinél a fősúly azon nyugszik, hogy az eladó a vevő késedelme esetén minden további esélylyel szemben a felelősség alól felszabadul, ha a dolgot közraktárba helyezi, addig a 344. §-nál az a főszempont, hogy az eladó teljesítést kap, bár a vevő nem kap semmit; az előbbi esetben az eladó szabadul a felelősség alól, amely őt különben terhelné, az utóbbi esetben pedig a veszély egyenesen átviletik a vevőre, az előbbi esetben a jogtalanság, az utóbbi esetben a jog a vevő V.-ének alapja. Közös azonban, hogy mindkét esetben létszaki és nem okveszély a veszély. E fogalmi megkülönböztetés Grosschmidtől ered. Nem üres szónyargalás e megkülönböztetés, hanem fontos gyakorlati következménye is van, neveze-

tesen, ha az első esetben (351. §) a veszély okveszély volna, ugy a vevő nem viselné a veszélyt, ha a dolog az eladónál is tönkre ment volna, pl. tűzvész vagy árviz forog fenn.

A római jogban, amint fentebb már jeleztem, mihelyt az adásvételi szerződés perfect a vevő viseli a veszélyt, nem igy a keresk. jogban és magánjogunkban.

Az, hogy az adós viseli a veszélyt, kétoldalu obligatiónál azt jelenti, hogy — igaz — szabadul az adós a kötelezettsége alól, — ennyiben megegyező a szólásmód az egy- és kétoldalu obligatiónál általában — de viszont teljesítést sem követelhet. Kölcsön esetén azonban az egyoldalu obligatiókra vonatkozólag említett szabály nem hatályosul, mert ott, amint láttuk, az adós kötelezettsége minden esetben megmarad. Az eladó V.-e nemcsak azt jelenti, amit éppen az imént kifejtettünk, hanem a K. T. 344. § 1. bek. 2. mondatában a kártérítési kötelezettzéget értjük alatta. Ha az adós viseli a veszélyt, a kétoldalu obligatiónál előfordulhat, hogy V.-e abban áll, hogy újabb dolgot tartozik szolgáltatni. Ez az eset forog fenn alternativ vétel esetén, ha a vevőt illeti meg a választási szabadság, igy — hogy a források példáját használjam, — ha Stichust v. Pamphilust veszi meg a vevő, még pedig ugy, hogy a választási jog őt illesse meg, akkor, ha az egyik a vétel megkötése után, de természete-

sen még a szolgáltatás előtt meghal, a másikat fogja választani. Mint látjuk, az eladó itt teljesítési kötelezettsége alól nem szabadult.

A vételnél a V.-t illetőleg két esetet különböztethetünk meg, nevezetesen, ha az áru megsemmisül (periculum interitus), továbbá, ha az áru csak megromlik (periculum deteriorationis). A veszélyt csak az egyik szerződő fél viselheti, mindkettő nem, kizárja ezt a veszélynek fentebb kifejtett fogalma. Természetesen a szerződő felek mindenike több személyből állhat, de ez nem változtat azon, hogy a több személy együtt csak mint egyik szerződő fél tesz számot.

A vétel egyik esete annak, hogy a casum sentit dominus elve már a római jogcan sem volt teljesen keresztül vive. Ugyanis vétel esetén a megkötés pillanatától fogva a vevő viselte a veszélyt a mondott értelemben, ámbár még nem tulajdonos, esetleg nem is lesz tulajdonos. Glück és Treitschke a források világos kijelentése daczára a casum sentit dominus elvét a vétel esetén is érvényre akarják juttatni Általában a régi római jogi irók között élénk vita folyt arról, hogy a casum sentit dominus elve teljesen érvényesült-e a római jogban, illetőleg hogy mily megszorításokkal. A vételnél kétséget nem szenved az említett elv tarthatatlansága, ugyanis a források (8 pr. D. 18, 6) világosan mondják: «nam perfecta emp-

tione periculum ad emptorem respiciet». Már pedig az emptiovenditio perfect, ha: «et si id quod venierit appareat quid quale quantum sit, sit et pretium, et pure venit, perfecta est emptio», tehát mint látjuk, traditióra nincs szükség: különben ezt a § 3 J. 3, 23 ki is mondja: «periculum rei venditae statim ad emptorem pertinet, tametsi adhuc ea res tradita non sit». A casum sentit dominus elve talál a real contractusoknál, mert ott tényleg a tulajdonos az, aki a veszélyt viseli. Wächter különben egy ügyes kis értekezésében (Über den Satz casum sentit dominus) meggyőzően mutatta ki, hogy ez elv még a római jogban sem volt vezérelv.

Az, hogy mi volt az oka annak, hogy a római jogban a vétel perfectté váltától fogva a vevőt terhelte a V., hosszu vitára szolgáltatott alkalmat és okot, amelyben a legjelesebb római jogászok résztvettek. A kérdés nemcsak elméleti szempontból fontos, hanem gyakorlati szempontból is de lege ferenda. A vitában résztvettek közül Wächter szerint (Archiv für die civ. Praxis 15. k. 99—115. l.) az impossibilium nulla est obligatio és a casus a nullo praestantur elveiben benne rejlik a positivum, hogy a vevő azért fizetni tartozik, ha mindjárt a vétel tárgya meg is semmisül, illetőleg meg is romlik. Mülenbuch tagadta ezt (Pand. 365. § 5. j.). Az Archiv f. d. civ. Praxis 48. k. 399. s köv. l. Ude a bona fidesre utal. A jelesebb irók közül a vitában

résztvettek még: Hofmann: Über das Periculum, 161. s köv. l.; Mommsen Fr.: Erörterungen aus dem Obligationenrecht, 1. f. 29—31. l.; Windscheid: Heidelb. kr. Zeitschrift, II. k. 136. l.; Bechmann: Der Kauf nach gem. Recht, I. k. 608. l., II. k. 104. l.; Jhering: Jahrbuch f. Dogmatic etc., III. k. 462—466. l.; IV. k. 398—399. l.; Goldschmidt: Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht, XV. k. 621. l.; Keller: Jahrbuch des gem. Recht, IV. k. 364—366. l.; Regelsberger: Kr. Virteljahrschrift, 13. k. 104. s köv. l.; Fuchs: Archiv für civ. Prax. 34. k. 106. s köv. l. Általában a különféle vélemények három főcsoportra oszthatók, azonban minden egyes csoportban találunk az egyes vélemények között is árnyalati különbségeket. Az első csoport a fictio alapján áll; eszerint, bár az eladó nem teljesített, mégis olybá vétetik, mintha teljesített volna. E fictio azonban mitsem magyaráz meg, ez a vevő V.-ének valódi okát nem adja, ez volna a legkönnyebb megoldás kérdésünkben. Az első csoport főbb képviselői közül felemlítjük Fuchsot és Regelsbergert. A második csoport viszont abból indul ki, hogy a visszterhes szerződéseknél a követelések csak a szerződés keletkezésekor együttesek, később önállóak és függetlenek lesznek, tehát az egyik szolgáltatás nem teljesíthetése nincs kihatással a másik szolgáltatás teljesítésére. Ezen felfogás azonban nem helyes, mert

egyrészt ellene szól a bona fides elve (50 D. 19, 1.), másrészt maguknak a visszterhes szerződéseknek a lényege. Ugyanis a visszterhes szerződéseknél éppen a kölcsönösségnek van szerepe, az egyik szolgáltatás a másiknak ellenértéke. A második csoport főképviselői Wächter, Madai és Dernburg. A harmadik csoport a vevő materialis helyzetéből indul ki, nevezetesen abból, hogy merően a vevőtől függ a szerződés teljesítése; az eladó a teljesítésre mindig készen áll, a dolog, mint Windscheid mondja, mintegy kivált az eladó vagyonából és a vevőébe ment át, tehát illő, hogy ő viselje a veszélyt. Csakhogy ez fictio. Azonfelül az átvétel időpontja nem mindig közömbös a vevőre, sőt fontos érdeke fűződhetik a későbbi átvételhez. Miért viselje már az átvétel előtt a veszélyt? miért nem terheljük meg mai jogunkban a vevőt rögtön a szerződés megkötése után a V.-ével? Én azon az állásponton vagyok, hogy a római jogban a vevő V.-i időpontjának historikus eredete van. Az életben leggyakoribb a kézen-közön adás, vagyis egyidejüleg történik a fizetés és a dolog átvétele, a rómaiaknál kezdetben csakis igy történhetett az adás-vétel, midőn még a mancipatio volt a megköthetés egyedüli formája.

A római jogban az eladó védelme a vevővel szemben görög eredetü. Az eladó védve volt egyrészt az ellen, hogyha az áru casus folytán

tönkre megy, hogy a vételárat nem kapja meg, mert a fentebb idézett hely szerint a vétel megkötése pillanatától fogva a vevő viseli a veszélyt, másrészt a dolog nem ment át a vevő tulajdonába, ha és mig meg nem fizette a vételárat, ill. ha az eladó neki nem hitelezte, mert a fizetéssel egyenrangu a hitelezés. A források ugyanis azt mondják: «. . . : venditae vero res et traditae non aliter emptori adquiruntur, quam si is venditori pretium solverit vel alio modo ei satisfecerit . . .» (§ 41 J 2, 1). A pénzadós elleni szigor egyik példája ez, ami teljesen megfelel a római jog szellemének és szigorának.

Az adás-vételről általában.

A magánjogi vétellel kimerítően foglalkozom alantabb a keresk. vétel tárgyalásánál. Mindenütt utalok arra, ahol a kétféle V. között eltérés mutatkozik; ugyancsak itt említem fel a magyar ált. polg. tvkv. tervezetében foglalt kapcsolatos intézkedéseket is. Külön fejezetet azért nem akartam szentelni a magánjogi V.-nek, mert az idevágó jogszabályok ugyszólván teljesen fedik azokat, amelyek a keresk. tvben a V.-re vonatkoznak. Czélszerübb is ezen az alapon indulni, egyrészt mert a keresk. jogban codexxel van dolgunk, másrészt pedig a keresk. tv. éppen magánjogi codex hiánya folytán intézkedik oly kimerítően a V.-ről. Már az új ném. keresk. tv. csak pár szakaszt szentel a V.-nek; egyébként a keresk. jogban is a német polg. tvkv. intézkedései nyernek alkalmazást. Ismétlésekbe esnék, ha a magánjogi V.-t is külön tárgyalnám.

Csak néhány fontosabb dolgot óhajtok előre bocsátani. A magánjogi V. is consensuál szerződés (C. 123/895; Márkus VII. k. 12,606. sz.), melynek czélja a tulajdonjognak vagy más vmely jognak a megszerzése. Maga a V. csak

követelési jogot biztosít, de ezzel még a tulajdonjog nem száll át; ehhez rendszerint külön jogügylet szükséges. Ingatlan V. esetében az eladó kötelezettségeit illetőleg szükségesnek vélem felemlíteni, hogy részéről nem feltétlen elegendő telekkönyvi bekebelezési engedély adása, hanem oda kell hatnia, hogy a telekkönyvi bejegyzés minden akadály nélkül foganatosítható legyen. Még az eladó rejtett hibákért való szavatosságának egyik specialis esetéről, az u. n. állati főhibák esetéről akarok megemlékezni. E tekintetben judicaturánk az optkv. 924—927. §-ainak álláspontján áll. Eszerint: «Ha vmely barom az átvétel után 24 óra alatt megbetegszik v. eldöglik, az vélelmeztetik, hogy már az átvétel előtt beteg volt»; ugyancsak ez a vélelem áll: «1. ha 8 nap alatt sertéseknél borsókór és juhoknál himlő v. rüh vagy ez utóbbiaknál két hónap alatt szőrféreg és métely vétetik észre; 2. ha szarvasmarháknál az átvétel után 30 nap alatt mirigykór, u. n. üzdüh tapasztaltatik; 3. ha lovaknál és málhahordó állatoknál az átadás után 15 nap alatt gyanus keh v. takony v. 30 nap alatt (866/89. és 7157/90. sz. curiai itéletek szerint eltérőleg az optkv. 15 napjától, l. Raffay i. m. 493. l.) száraz keh, továbbá csira (kórság, rozsféreg, csökönyösség, belsőhályog v. tyúkhályog) fedeztetik fel». Szarvasmarháknál az idült tüdőgümőkór nem oly betegség, melyért, ha az el-

adott állaton az átvételtől számított 30 napon belül jelentkezik, az eladó a hazai jogszokás értelmében a vevőknek külön kikötés nélkül is szavatossággal tartoznék (Dt. u. f. XIII. k. 287. l.). A vevő az eladót az észlelt hibákról különbeni jogvesztés terhe mellett a hiba észrevétele után azonnal tartozik értesíteni, különben őt terheli a bizonyítás.

Magánjogunk nem ismeri a laesio enormist, vagyis a vevő felén túli sérelem miatt nem panaszkodhatik; ellenben hatályos magánjogunk szerint a pactum reservati dominii vagyis a tulajdonjog fentartása mellett kötött V.

A magyar keresk. tv. két fejezetben tárgyalja a V.-re vonatkozó határozatokat, még pedig a II. rész II. czímében. Az első fejezet (336–359. §§) a V.-re vonatkozó általános határozatokat tartalmazza, amelyek a V. minden nemére vonatkoznak, mig a II. fejezet (359—367. §§) a V. különös nemeiről s az ezekre vonatkozó különös határozatokról szól. A keresk. tv. határozatai csakis az u. n. keresk. V. esetén nyernek alkalmazást. A keresk. V. szükebb körü, mint a magánjogi V., mert a keresk. V.-nek keresk. ügyletnek kell lennie legalább is az egyik szerződő fél részéről; ez azonban személyi korlátot nem állapít még meg és az ügyfeleket illetőleg nincs is eltérés a római jogi ill. a magánjogi és a keresk.V. között. A keresk.V.-nél is előfordulhat, hogy egyik fél sem kereskedő,

még pedig az u. n. tárgyilagos keresk. ügyletek eseteiben, t. i. amelyeknél az ügylet keresk. ügylet volta független attól, vajjon iparszerüleg folytattatik-e v. sem. Ilyenek a V. körében a 258. § 1., 2. és 3. pontjaiban foglaltak; különösen fontos a 258. § 3. pontja, amely szerint az állampapirok, részvények v. más, a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok V.-e mindenkor keresk. ügylet, ha mindjárt a megszerzés nem továbbadási szándékkal történik is.

Nézetem szerint a keresk. V.-nél a személyi korlát mellőzése helytelen; a tvnek lehetőségig a felek intentióját kell követni. Minek a keresk. tv. szigorubb szabályait alkalmazni ott, ahol a felek nem is gondolnak rá? A keresk. tv. szigorubb szabályai a kereskedők és felek hatályosabb védelmét czélozzák, tehát nincs helye a keresk. tv. alkalmazásának ott, ahol tisztán magánfelek állanak egymással szemben és nem kereskedők; különösen áll ez oly gyakori forgalmi ügyletre vonatkozólag, mint a V. A tv. szigora csak a kereskedőknek válik javára, de nem egyszersmind a többi ügyletbe bocsátkozó, de nem kereskedő feleknek, akik erről mit sem tudnak. Azon egészséges gondolatot, amely a K. T. 260. § 2. bek.-ben a kézművesi eladásokra vonatkozólag kifejezésre jut («Ellenben a kézművesek részéről történt eladások, amennyiben ezek egyedül iparüzletük folytatásaként jelentkeznek, keresk. ügyleteknek nem tekint-

adott állaton az átvételtől számított 30 napon belül jelentkezik, az eladó a hazai jogszokás értelmében a vevőknek külön kikötés nélkül is szavatossággal tartoznék (Dt. u. f. XIII. k. 287. l.). A vevő az eladót az észlelt hibákról különbeni jogvesztés terhe mellett a hiba észrevétele után azonnal tartozik értesíteni, különben őt terheli a bizonyítás.

Magánjogunk nem ismeri a laesio enormist, vagyis a vevő felén túli sérelem miatt nem panaszkodhatik: ellenben hatályos magánjogunk szerint a pactum reservati dominii vagyis a tulajdonjog fentartása mellett kötött V.

A magyar keresk. tv. két fejezetben tárgyalja a V.-re vonatkozó határozatokat, még pedig a II. rész II. czímében. Az első fejezet (336—359. §§) a V.-re vonatkozó általános határozatokat tartalmazza, amelyek a V. minden nemére vonatkoznak, mig a II. fejezet (359—367. §§) a V. különös nemeiről s az ezekre vonatkozó különös határozatokról szól. A keresk. tv. határozatai csakis az u. n. keresk. V. esetén nyernek alkalmazást. A keresk. V. szűkebb körü, mint a magánjogi V., mert a keresk. V.-nek keresk. ügyletnek kell lennie legalább is az egyik szerződő fél részéről; ez azonban személyi korlátot nem állapít még meg és az ügyfeleket illetőleg nincs is eltérés a római jogi ill. a magánjogi és a keresk. V. között. A keresk. V.-nél is előfordulhat, hogy egyik fél sem kereskedő,

még pedig az u. n. tárgyilagos keresk. ügyletek eseteiben, t. i. amelyeknél az ügylet keresk. ügylet volta független attól, vajjon iparszerüleg folytattatik-e v. sem. Ilyenek a V. körében a 258. § 1., 2. és 3. pontjaiban foglaltak; különösen fontos a 258. § 3. pontja, amely szerint az állampapirok, részvények v. más, a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok V.-e mindenkor keresk. ügylet, ha mindjárt a megszerzés nem továbbadási szándékkal történik is.

Nézetem szerint a keresk. V.-nél a személyi korlát mellőzése helytelen; a tvnek lehetőségig a felek intentióját kell követni. Minek a keresk. tv. szigorubb szabályait alkalmazni ott, ahol a felek nem is gondolnak rá? A keresk. tv. szigorubb szabályai a kereskedők és felek hatályosabb védelmét czélozzák, tehát nincs helye a keresk. tv. alkalmazásának ott, ahol tisztán magánfelek állanak egymással szemben és nem kereskedők; különösen áll ez oly gyakori forgalmi ügyletre vonatkozólag, mint a V. A tv. szigora csak a kereskedőknek válik javára, de nem egyszersmind a többi ügyletbe bocsátkozó, de nem kereskedő feleknek, akik erről mit sem tudnak. Azon egészséges gondolatot, amely a K. T. 260. § 2. bek.-ben a kézművesi eladásokra vonatkozólag kifejezésre jut («Ellenben a kézművesek részéről történt eladások, amennyiben ezek egyedül iparüzletük folytatásaként jelentkeznek, keresk. ügyleteknek nem tekint-

adott állaton az átvételtől számított 30 napon belül jelentkezik, az eladó a hazai jogszokás értelmében a vevőknek külön kikötés nélkül is szavatossággal tartoznék (Dt. u. f. XIII. k. 287. l.). A vevő az eladót az észlelt hibákról különbeni jogvesztés terhe mellett a hiba észrevétele után azonnal tartozik értesíteni, különben őt terheli a bizonyítás.

Magánjogunk nem ismeri a laesio enormist, vagyis a vevő felén túli sérelem miatt nem panaszkodhatik: ellenben hatályos magánjogunk szerint a pactum reservati dominii vagyis a tulajdonjog fentartása mellett kötött V.

A magyar keresk. tv. két fejezetben tárgyalja a V.-re vonatkozó határozatokat, még pedig a II. rész II. czímében. Az első fejezet (336—359. §§) a V.-re vonatkozó általános határozatokat tartalmazza, amelyek a V. minden nemére vonatkoznak, mig a II. fejezet (359—367. §§) a V. különös nemeiről s az ezekre vonatkozó különös határozatokról szól. A keresk. tv. határozatai csakis az u. n. keresk. V. esetén nyernek alkalmazást. A keresk. V. szükebb körü, mint a magánjogi V., mert a keresk. V.-nek keresk. ügyletnek kell lennie legalább is az egyik szerződő fél részéről; ez azonban személyi korlátot nem állapít még meg és az ügyfeleket illetőleg nincs is eltérés a római jogi ill. a magánjogi és a keresk. V. között. A keresk. V.-nél is előfordulhat, hogy egyik fél sem kereskedő,

még pedig az u. n. tárgyilagos keresk. ügyletek eseteiben, t. i. amelyeknél az ügylet keresk. ügylet volta független attól, vajjon iparszerüleg folytattatik-e v. sem. Ilyenek a V. körében a 258. § 1., 2. és 3. pontjaiban foglaltak; különösen fontos a 258. § 3. pontja, amely szerint az állampapirok, részvények v. más, a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok V.-e mindenkor keresk. ügylet, ha mindjárt a megszerzés nem továbbadási szándékkal történik is.

Nézetem szerint a keresk. V.-nél a személyi korlát mellőzése helytelen; a tvnek lehetőségig a felek intentióját kell követni. Minek a keresk. tv. szigorubb szabályait alkalmazni ott, ahol a felek nem is gondolnak rá? A keresk. tv. szigorubb szabályai a kereskedők és felek hatályosabb védelmét czélozzák, tehát nincs helye a keresk. tv. alkalmazásának ott, ahol tisztán magánfelek állanak egymással szemben és nem kereskedők; különösen áll ez oly gyakori forgalmi ügyletre vonatkozólag, mint a V. A tv. szigora csak a kereskedőknek válik javára, de nem egyszersmind a többi ügyletbe bocsátkozó, de nem kereskedő feleknek, akik erről mit sem tudnak. Azon egészséges gondolatot, amely a K. T. 260. § 2. bek.-ben a kézművesi eladásokra vonatkozólag kifejezésre jut («Ellenben a kézművesek részéről történt eladások, amenynyiben ezek egyedül iparüzletük folytatásaként jelentkeznek, keresk. ügyleteknek nem tekint-

adott állaton az átvételtől számított 30 napon belül jelentkezik, az eladó a hazai jogszokás értelmében a vevőknek külön kikötés nélkül is szavatossággal tartoznék (Dt. u. f. XIII. k. 287. l.). A vevő az eladót az észlelt hibákról különbeni jogvesztés terhe mellett a hiba észrevétele után azonnal tartozik értesíteni, különben őt terheli a bizonyítás.

Magánjogunk nem ismeri a laesio enormist, vagyis a vevő felén túli sérelem miatt nem panaszkodhatik: ellenben hatályos magánjogunk szerint a pactum reservati dominii vagyis a tulajdonjog fentartása mellett kötött V.

A magyar keresk. tv. két fejezetben tárgyalja a V.-re vonatkozó határozatokat, még pedig a II. rész II. czímében. Az első fejezet (336–359. §§) a V.-re vonatkozó általános határozatokat tartalmazza, amelyek a V. minden nemére vonatkoznak, mig a II. fejezet (359—367. §§) a V. különös nemeiről s az ezekre vonatkozó különös határozatokról szól. A keresk. tv. határozatai csakis az u. n. keresk. V. esetén nyernek alkalmazást. A keresk. V. szükebb körü, mint a magánjogi V., mert a keresk. V.-nek keresk. ügyletnek kell lennie legalább is az egyik szerződő fél részéről; ez azonban személyi korlátot nem állapít még meg és az ügyfeleket illetőleg nincs is eltérés a római jogi ill. a magánjogi és a keresk. V. között. A keresk. V.-nél is előfordulhat, hogy egyik fél sem kereskedő,

még pedig az u. n. tárgyilagos keresk. ügyletek eseteiben, t. i. amelyeknél az ügylet keresk. ügylet volta független attól, vajjon iparszerüleg folytattatik-e v. sem. Ilyenek a V. körében a 258. § 1., 2. és 3. pontjaiban foglaltak; különösen fontos a 258. § 3. pontja, amely szerint az állampapirok, részvények v. más, a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok V.-e mindenkor keresk. ügylet, ha mindjárt a megszerzés nem továbbadási szándékkal történik is.

Nézetem szerint a keresk. V.-nél a személyi korlát mellőzése helytelen; a tvnek lehetőségig a felek intentióját kell követni. Minek a keresk. tv. szigorubb szabályait alkalmazni ott, ahol a felek nem is gondolnak rá? A keresk. tv. szigorubb szabályai a kereskedők és felek hatályosabb védelmét czélozzák, tehát nincs helye a keresk. tv. alkalmazásának ott, ahol tisztán magánfelek állanak egymással szemben és nem kereskedők; különösen áll ez oly gyakori forgalmi ügyletre vonatkozólag, mint a V. A tv. szigora csak a kereskedőknek válik javára, de nem egyszersmind a többi ügyletbe bocsátkozó, de nem kereskedő feleknek, akik erről mit sem tudnak. Azon egészséges gondolatot, amely a K. T. 260. § 2. bek.-ben a kézművesi eladásokra vonatkozólag kifejezésre jut («Ellenben a kézművesek részéről történt eladások, amenynyiben ezek egyedül iparüzletük folytatásaként jelentkeznek, keresk. ügyleteknek nem tekint-

hetők»), következetesen végig kellett volna vezetni az egész V.-i fejezeten. Miért essenek a szatócsok részéről történt eladások más elbirálás alá, mint a kézművesek részéről történtek? ugyanazon okok, amelyek a keresk. tv. 260. § 2. bek.-ben foglalt kivételes rendelkezést indokolják, fenforognak a szatócsok részéről történt eladások eseteiben is. A kézművesek részéről történő eladások, amint az imént érintettem, amennyiben ezek egyedül iparüzletük folytatásaként jelentkeznek, keresk. ügyleteknek nem tekinthetők, következőleg rendszerint a keresk. tv.-nek a V.-re vonatkozó intézkedései sem nyernek reájuk alkalmazást. Előfordulhat azonban, hogy a kézművesek részéről történt eladások említett eseteiben is a keresk. tvnek a V.-re vonatkozó intézkedései nyernek alkalmazást, t. i. ha a nem kézműves fél részéről az ügylet keresk. ügylet. Pl. ha egy kereskedő mint kereskedő vesz valamit egy kézművestől. A keresk. V.-re vonatkozó szabályok alkalmazásának csupán csak az az előfeltétele, hogy a V. legalább az egyik fél részéről keresk. ügylet legyen. Ezen intézkedés azonban helytelen, mert ezzel a keresk. tv. csak kiváltságot létesít a kereskedők számára, akik a keresk. tv. vonatkozó szigorubb intézkedéseit rendszerint ismerik, ellentétben a velük ügyletbe bocsátkozó nem kereskedő felekkel, akik az ügylet megkötésekor nem is gondol-

nak e szigorubb intézkedésekre, már csak azért sem, mert rendszerint nem ismerik, azonban ezzel nem védekezhetnek, mert a tv. nem tudása nem mentesít. Leghelyesebb volna a keresk. V.-re vonatkozó szabályok alkalmazását csupán a kereskedők egymás közötti V.-ügyleteire szorítani.

Egyébként a modern jogokban általában a keresk. V.-re vonatkozó szabályok lényegileg azonosak a magánjogi V.-re vonatkozókkal. Ezért több keresk. tv. mellőzi is a V. külön, ill. részletes szabályozását; igy a franczia Code de commerce csupán a 109. art.-ban tesz említést a V.-ről és ez is a bizonyítás kérdésére vonatkozik. A bizottsági discours préliminaire szerint a keresk. V.-t egészen az usance-re akarták bizni. A Code de commerce e hiánya mégsem érezhető, mert a Code civile alkotásakor a szerződések, de főként a V. szabályozásánál súlyt helyeztek a keresk. forgalom igényeire. Keresk. jogunkban is a keresk. ügyekben keresk. tvünk intézkedései mellett is tág tere nyilik a keresk. szokások, ill. ezek hiányában az általános magánjogi szabályok alkalmazásának.

A keresk. V. tárgya ingatlan nem lehet, eltérőleg a római jogi illetőleg a magánjogi V.-től, tehát tárgy tekintetében lényeges eltérés van a keresk. és a római jogi ill. magánjogi V. közt, mert mig utóbbiak tárgyát korlát nélkül képez-

heti minden dolog, azon való jog v. követelés, addig a keresk. V. tárgya csakis ingó dolog lehet. A keresk. V. tárgya is azonban egyezőleg a magánjogi V.-ével csak az lehet, ami vagyonnak alkatrészét képezi és átruházható természetü (C. 10,654/90; Kolosváry i. m. 184. l.).

A keresk. V. szabályai nyernek alkalmazást, ha a szállítási ügylet bizonyos mennyiségü helyettesíthető dolognak meghatározott árért való szállítása iránt köttetik. Ez is egyike keresk. tvünk ama rendelkezéseinek, amelyek tárgytalanok; ugyanis nincs oly tétel magánjogunkban, amely szerint az ily ügylet V. nem volna. Az optkv. hazánkban való részleges területi hatálya daczára is felesleges az említett rendelkezés, mert az optkv. 1158. §-a alapján az ily szállítás adás-V. Ellenben a K. T. 280. §-a és részben a 269. és 270. §-ai éppen az optkv. hazánkban való részleges területi hatálya folytán nem tárgytalanok. A K. T. 337. §-ában említett szállítási ügylet tehát nem egyéb, mint V. Mi lehet az oka mégis, hogy a keresk. tv. külön felemlíti? Ez intézkedés nyitja az, hogy e szakasz a ném. keresk. tvből (338. §), ill. a porosz tervezet 272. §-ából vétetett át. Itt azonban ily szakaszra szükség volt, mert a por. Landr. I. r. 2. czikk 981—987. §-ai a szállítási ügylet iránt szerződő felek jogviszonyait csupán a szállítás teljesítése után teszik az eladó és vevő közt jogviszonynyal egyenlővé.

Első tekintetre ugy látszik, mintha a K. T. 337. §-a a szállítási ügyletek egy csoportját ki akarná venni a keresk. V. köréből, t. i. azokat, amelyek nem helyettesíthető dolgoknak meghatározott árért való szállítása iránt köttetnek. Ha szigoruan arra az álláspontra helyezkedünk, hogy superflua lex non loquitur, ugy argumentum a contrario tényleg ezen eredményre jutnánk. Azonban itt mégis azt kell mondanunk, hogy superflua lex loquitur, mert, mint Nagy Ferencz helyesen jegyzi meg, itt semmi okunk nincs megkülönböztetést tenni helyettesíthető és nem helyettesíthető dolgok szállítása között, mikor maga a keresk. tv. a keresk. ügyletek meghatározásánál ily megkülönböztetést nem tesz. A keresk. tv. szerkesztője e szakasznál az ingó dolgot a helyettesíthetővel tévesztette össze; igaz ugyan, hogy a szállítási V.-ek legnagyobb része helyettesíthető dolgok szállítása iránt köttetik, csak ritkán fordul elő az ellenkező. Akik a keresk. tv. 337. §-a esetén a helyettesíthetőségre súlyt helyeznek, mint a hazai irók közül Roth Pál, azok a szállításnak a por. Landr. által megállapított fogalmából indulnak ki (981—987. §§). Azonban megjegyezzük, hogy ez nem zárja ki álláspontunk helyességét, sőt össze is egyeztethető vele. Ugyanis azon körülmény, hogy nem helyettesíthető dolognál a súly az egyediségen fekszik, még nem vonja maga után, hogy az áru egyedi tulajdonságáról

azonnal az ügyletkötéskor akarjunk meggyőződést szerezni. Én pl. megvehetem X jövő évi termését, amelyről tudom, hogy milyen minőségü szokott lenni. Továbbá az, hogy a szállítás jövendőbeli dolgokra vonatkozik, még nem vonja maga után a szállítandó dolgok helyettesíthetőségét; ugyanis jövendőbeli dolog az is, amit én magam leszek kénytelen előállítani, ugyszintén termésem, csakugy, mintha a kérdéses dolgot mástól szerzem be.

A V. szabályai nem hatnak ki a cserére, de csere feltétlenül csak akkor forog fenn, ha mindkét szerződő fél részéről szolgáltatás tárgyaként csak áru szerepel, ellenben, ha az egyik szerződő fél pénz mellett egyéb teljesítésekre is van kötelezve, az ügylet cserének csak akkor tekintetik, ha ezek értéke a készpénzt meghaladja vagy azzal egyenlő. Lehet, hogy az eladó a vevőjétől a V.-áron rögtön árut vásárol, ilyenkor a két V.-nek csere szinezete van, de ez mitsem változtat azon, hogy ily esetekben mindkét V.-re a V. szabályai nyernek alkalmazást.

Mint már fentebb hangsúlyoztam, a keresk. V.-nél nem okvetlen szükséges, hogy a felek bármelyike is kereskedő legyen; elég, ha V. az egyik fél részéről keresk. ügylet. A keresk. V. szabályai akkor nyernek alkalmazást, ha a felek másként nem intézkedtek. A V.-re is, — mint általában a keresk. ügyletekre —, kiegé-

szító jogforrásként szerepelnek a szokásjog (kereskedelmi) és az általános magánjog. A szokásjognak azonban a keresk. jogban tvrontó ereje nincs, mint Schwarz Gusztáv tévesen állítja. A keresk. tv. 1. §-a ugyanis világosan jogforrásként csupán csak a praeter legem szokást ismeri el. Itt a kereskedelmi szokásjogról van szó, amely a jogtételek forrása és nem a tényleges keresk. szokásról, amely csupán a jogviszonyok forrása és amely a dispositiv tvtételeket félre is teheti. A keresk. tv. azon álláspontja, hogy contra legem szokás nem alakulhat, különösen fontos az absolut határozmányok szempontjából, amelyektől eltérésnek helye nincs. Ellenben a keresk. tv. valamely dispositiv tételével szemben ellentétes szokás gyakorlatilag érvényre juthat, ha az felismerhetőleg a felek hallgatólagos akaratnyilvánításának megfelel. Igy a tőzsdeszokások 1. §-a szerint minden a tőzsdén létrejött ügylet a tőzsdeszokások szerint kötöttnek tekintetik, ha a felek közt eltérő megállapodás nem jött létre. Jogrendünk szerint kifejlődhetik egy szokásjogi tétel, amely a K. T. 1. §-át a maga egészében hatályon kivül helyezi és a szokást a keresk. tv.-nyel egyenrangu jogtényezőnek, ill. jogforrásnak állítja oda, de ez eddigelé még meg nem történt (l. e kérdésről bővebben Magánjogi fejezetvázlatok cz. munkám 62—63. l.).

Miként a magánjogban a V. szabályai eltérnek a csere szabályaitól, azonkép a K. T. 338. §-a is kizárja a V. szabályainak alkalmazását a cserére. E szakasz cserének minősíti azon eseteket, ha a pénz mellett kikötött teljesítések értéke a készpénzt meghaladja vagy azzal egyenlő. Ezen intézkedés helytelen, mert a bizonytalanság egyik főforrásának, a becslésnek nyujt teret. Különben semmi alap, ill. elfogadható ok nincs arra, hogy említett esetekben cserét állapítsunk meg, amikor az eladó és vevő személye világosan megkülönböztethető.

Egyezőleg a római joggal, ill. magánjogunkkal, keresk. tvünk szerint is akkor tekinthető a V. megkötöttnek, ha a felek legalább is az árra és árura nézve megegyeztek. Tehát a keresk. V. is egyezőleg a római jogi ill. a magánjogi V.-lel consensual contractus, azonban hangsúlyoznom kell, hogy a római jogban a V. eredetileg reálszerződés volt (l. 36 D. 18, 1.).

Az akarategység megállapítja már a felek kötelezettségét, azonban a teljesítés foganatosítása, mint olyan, már nem tartozik a szerződés lényegéhez. A szerződésnek csupán az áru átruházása és a vételár lefizetése a czélja; találóan jegyzi meg Endemann épp a czél kettősségéből következtetve, hogy a V. egy pactum de tradendo és solvendo. A keresk. V.-nél sem kell az eladónak a vevőre az áru tulajdonát átruházni, hanem miként a római jogban csak az

áru feletti szabad rendelkezhetést kell részére biztosítania. Az eladó idegen dolgot is eladhat a vevőnek, aki, ha jóhiszemü, feltéve, hogy a 299. §-ban foglalt egyéb feltételek is fenforognak, tulajdonos lesz, bár az eladó nem is volt tulajdonos. Egyébként az adás-V. érvényét nem érinti azon körülmény, hogy az eladó az eladott dologra nem is volt jogosított (C. 80/98.). A V. feltétlen és végleges megkötését az tartozik igazolni, aki állítja (C. 441/80. Dt. r. f. 26. k. 134. l.; 775/83. Dt. u. f. 7. k. 279. l.; 779/97. Dt. III. f. 8. k. 99. l.; 1089/99.).

Végeredményben azonban a V.-nél is teljes consensus szükséges az ügylet minden egyes pontjára. Határozatlan ajánlatok V. esetén sem hoznak létre szerződést. Ajánlattételre való felhivások legfeljebb az ügylet kiegészítő alkatrészeként szerepelhetnek. Az ármegállapítás a keresk. V. esetén is, miként a római jogban, a legkülönfélekép történhetik; történhetik nevezetesen általányösszegben, súlyegység szerint, piaczi v. tőzsdei árban; utóbbi esetben a K. T. 339. §-a praesumtio iurist állít fel a V.-árra nézve, ugyanis e szerint egyéb megállapodás hiányában a piaczi v. tőzsdei ár alatt a teljesítés helyén és idejekor jegyzett középár értendő. Árjegyzés nem létében a teljesítés helyéhez legközelebb eső piaczon jegyzett középár szolgál irányadóul. Súlyegység után megállapított V.-ár kiszámításánál csak a netto súly jön tekintetbe, ha el-

lenkező megállapodás nem történt v. a teljesítés helyén divatozó tényleges keresk. szokás mást nem rendel. A leszámításba jövő göngysúlyra illetőleg a vevő javára megállapítandó súlyfölösleg mennyiségére, ugyszintén a megromlott v. hasznavehetetlen részek fejében leszámítható mennyiségre szintén a szerződés, ill. a teljesítés helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul. A V.-árnak miként való fizetése iránt a keresk. tv. maga korlátot nem állít fel, azonban az 1883 : XXXI. t. cz. bizonyos korlátot állít fel az u. n. részletügyletekre. Ennek 1. §-a szerint ugyanis a közforgalom tárgyát képező értékpapirok eladása részletfizetésre iparszerüen csak tvszékileg bejegyzett czégeknek van megengedve, kik e szándékukat ezen üzlet megkezdése előtt az illetékes iparhatóságnál bejelenteni tartoznak (az id. tv. 2. §-át kiegészíti az 1889 : IX. t. cz. 5. §-a). Az áru megállapításának különböző nemeiről alantabb a V. különböző nemei tárgyalásánál szólok.

A V.-nél első sorban különbséget tehetünk piaczi és helykülönbség melletti V. közt. A kettő közötti különbség a magyar jogban fontos szerepet játszik. A piaczi és helykülönbség melletti V. közötti különbség szempontjából közömbös, vajjon a V. jelen- v. távollevők közt köttetik, v. hogy az áru az ügyletkötés idején hol létezik, hanem az dönt, hogy az átadás és átvétel hol történik. Ha az átadás és á

ugyanazon helyen történik, vagyis ha a teljesítési és a rendeltetési hely összeesik, akkor piaczi V. forog fenn, ellenkező esetben helykülönbség melletti V. A piaczi V.-nek egyik fontos jellemvonása, hogy az áru megvizsgálásának a helyszinen, ill. az átadás helyén kell történnie, ellenben a helykülönbség melletti V.-nél az áru megvizsgálása az átadás helyétől különböző helyen történik. Megkülönböztetést tehetünk készpénz, hitel és előfizetési V. között, aszerint, amint a V.-ár az áru átvételénél azonnal fizetendő — ez a szabály a K. T. 345. §-a szerint, ha más megállapodás nem történt v. a keresk. szokás, avagy az ügylet természete mást nem követel — v. csak az áru átadása után hoszszabb v. rövidebb idő mulva, avagy a V.-árat a vevő még az áru átadása előtt tartozik megfizetni. E megkülönböztetés nem bir nagy jelentőséggel; hasonlóképen a napi és a szállítási V. közötti különbség sem, amely abban áll, hogy napi V.-nél az átadás a V. megkötése után azonnal, szállítási V.-nél ellenben csak hosszabb idő mulva történik.

A K. T. 351—352. §-ai szabályozzák a kényszereladást, az eladó vagylagos jogául állapítják meg, hogy az árut a késedelmes vevő rovására, ha annak tőzsdei ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés útján eladhatja. A kényszer-V.-t a keresk. tv. ugyan nem említi meg,

lenkező megállapodás nem történt v. a teljesítés helyén divatozó tényleges keresk. szokás mást nem rendel. A leszámításba jövő göngysúlyra illetőleg a vevő javára megállapitandó súlyfölösleg mennyiségére, ugyszintén a megromlott v. hasznavehetetlen részek fejében leszámítható mennyiségre szintén a szerződés, ill. a teljesítés helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul. A V.-árnak miként való fizetése iránt a keresk. tv. maga korlátot nem állít fel, azonban az 1883 : XXXI. t. cz. bizonyos korlátot állít fel az u. n. részletügyletekre. Ennek 1. §-a szerint ugyanis a közforgalom tárgyát képező értékpapirok eladása részletfizetésre iparszerüen csak tvszékileg bejegyzett czégeknek van megengedve, kik e szándékukat ezen üzlet megkezdése előtt az illetékes iparhatóságnál bejelenteni tartoznak (az id. tv. 2. §-át kiegészíti az 1889 : IX. t. cz. 5. §-a). Az áru megállapításának különböző nemeiről alantabb a V. különböző nemei tárgyalásánál szólok.

A V.-nél első sorban különbséget tehetünk piaczi és helykülönbség melletti V. közt. A kettő közötti különbség a magyar jogban fontos szerepet játszik. A piaczi és helykülönbség melletti V. közötti különbség szempontjából közömbös, vajjon a V. jelen- v. távollevők közt köttetik, v. hogy az áru az ügyletkötés idején hol létezik, hanem az dönt, hogy az átadás és átvétel hol történik. Ha az átadás és á

ugyanazon helyen történik, vagyis ha a teljesítési és a rendeltetési hely összeesik, akkor piaczi V. forog fenn, ellenkező esetben helykülönbség melletti V. A piaczi V.-nek egyik fontos jellemvonása, hogy az áru megvizsgálásának a helyszinen, ill. az átadás helyén kell történnie, ellenben a helykülönbség melletti V.-nél az áru megvizsgálása az átadás helyétől különböző helyen történik. Megkülönböztetést tehetünk készpénz, hitel és előfizetési V. között, aszerint, amint a V.-ár az áru átvételénél azonnal fizetendő — ez a szabály a K. T. 345. §-a szerint, ha más megállapodás nem történt v. a keresk. szokás, avagy az ügylet természete mást nem követel — v. csak az áru átadása után hoszszabb v. rövidebb idő mulva, avagy a V.-árat a vevő még az áru átadása előtt tartozik megfizetni. E megkülönböztetés nem bir nagy jelentőséggel; hasonlóképen a napi és a szállítási V. közötti különbség sem, amely abban áll, hogy napi V.-nél az átadás a V. megkötése után azonnal, szállítási V.-nél ellenben csak hosszabb idő mulva történik.

A K. T. 351—352. §-ai szabályozzák a kényszereladást, az eladó vagylagos jogául állapítják meg, hogy az árut a késedelmes vevő rovására, ha annak tőzsdei ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés útján eladhatja. A kényszer-V.-t a keresk. tv. ugyan nem említi meg,

lenkező megállapodás nem történt v. a teljesítés helyén divatozó tényleges keresk. szokás mást nem rendel. A leszámításba jövő göngysúlyra illetőleg a vevő javára megállapítandó súlyfölösleg mennyiségére, ugyszintén a megromlott v. hasznavehetetlen részek fejében leszámítható mennyiségre szintén a szerződés, ill. a teljesítés helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul. A V.-árnak miként való fizetése iránt a keresk. tv. maga korlátot nem állít fel, azonban az 1883 : XXXI. t. cz. bizonyos korlátot állít fel az u. n. részletügyletekre. Ennek 1. §-a szerint ugyanis a közforgalom tárgyát képező értékpapirok eladása részletfizetésre iparszerüen csak tvszékileg bejegyzett czégeknek van megengedve, kik e szándékukat ezen üzlet megkezdése előtt az illetékes iparhatóságnál bejelenteni tartoznak (az id. tv. 2. §-át kiegészíti az 1889 : IX. t. cz. 5. §-a). Az áru megállapításának különböző nemeiről alantabb a V. különböző nemei tárgyalásánál szólok.

A V.-nél első sorban különbséget tehetünk piaczi és helykülönbség melletti V. közt. A kettő közötti különbség a magyar jogban fontos szerepet játszik. A piaczi és helykülönbség melletti V. közötti különbség szempontjából közömbös, vajjon a V. jelen- v. távollevők közt köttetik, v. hogy az áru az ügyletkötés idején hol létezik, hanem az dönt, hogy az átadás és átvétel hol történik. Ha az átadás és á

ugyanazon helyen történik, vagyis ha a teljesítési és a rendeltetési hely összeesik, akkor piaczi V. forog fenn, ellenkező esetben helykülönbség melletti V. A piaczi V.-nek egyik fontos jellemvonása, hogy az áru megvizsgálásának a helyszinen, ill. az átadás helyén kell történnie, ellenben a helykülönbség melletti V.-nél az áru megvizsgálása az átadás helyétől különböző helyen történik. Megkülönböztetést tehetünk készpénz, hitel és előfizetési V. között, aszerint, amint a V.-ár az áru átvételénél azonnal fizetendő — ez a szabály a K. T. 345. §-a szerint, ha más megállapodás nem történt v. a keresk. szokás, avagy az ügylet természete mást nem követel — v. csak az áru átadása után hoszszabb v. rövidebb idő mulva, avagy a V.-árat a vevő még az áru átadása előtt tartozik megfizetni. E megkülönböztetés nem bir nagy jelentőséggel; hasonlóképen a napi és a szállítási V. közötti különbség sem, amely abban áll, hogy napi V.-nél az átadás a V. megkötése után azonnal, szállítási V.-nél ellenben csak hosszabb idő mulva történik.

A K. T. 351—352. §-ai szabályozzák a kényszereladást, az eladó vagylagos jogául állapítják meg, hogy az árut a késedelmes vevő rovására, ha annak tőzsdei ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés útján eladhatja. A kényszer-V.-t a keresk. tv. ugyan nem említi meg,

lenkező megállapodás nem történt v. a teljesítés helyén divatozó tényleges keresk. szokás mást nem rendel. A leszámításba jövő göngysúlyra illetőleg a vevő javára megállapítandó súlyfölösleg mennyiségére, ugyszintén a megromlott v. hasznavehetetlen részek fejében leszámítható mennyiségre szintén a szerződés, ill. a teljesítés helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul. A V.-árnak miként való fizetése iránt a keresk. tv. maga korlátot nem állít fel, azonban az 1883 : XXXI. t. cz. bizonyos korlátot állít fel az u. n. részletügyletekre. Ennek 1. §-a szerint ugyanis a közforgalom tárgyát képező értékpapirok eladása részletfizetésre iparszerüen csak tvszékileg bejegyzett czégeknek van megengedve, kik e szándékukat ezen üzlet megkezdése előtt az illetékes iparhatóságnál bejelenteni tartoznak (az id. tv. 2. §-át kiegészíti az 1889:IX. t. cz. 5. §-a). Az áru megállapításának különböző nemeiről alantabb a V. különböző nemei tárgyalásánál szólok.

A V.-nél első sorban különbséget tehetünk piaczi és helykülönbség melletti V. közt. A kettő közötti különbség a magyar jogban fontos szerepet játszik. A piaczi és helykülönbség melletti V. közötti különbség szempontjából közömbös, vajjon a V. jelen- v. távollevők közt köttetik, v. hogy az áru az ügyletkötés idején hol létezik, hanem az dönt, hogy az átadás és átvétel hol történik. Ha az átadás és á

ugyanazon helyen történik, vagyis ha a teljesítési és a rendeltetési hely összeesik, akkor piaczi V. forog fenn, ellenkező esetben helykülönbség melletti V. A piaczi V.-nek egyik fontos jellemvonása, hogy az áru megvizsgálásának a helyszinen, ill. az átadás helyén kell történnie, ellenben a helykülönbség melletti V.-nél az áru megvizsgálása az átadás helyétől különböző helyen történik. Megkülönböztetést tehetünk készpénz, hitel és előfizetési V. között, aszerint, amint a V.-ár az áru átvételénél azonnal fizetendő — ez a szabály a K. T. 345. §-a szerint, ha más megállapodás nem történt v. a keresk. szokás, avagy az ügylet természete mást nem követel — v. csak az áru átadása után hosszabb v. rövidebb idő mulva, avagy a V.-árat a vevő még az áru átadása előtt tartozik megfizetni. E megkülönböztetés nem bir nagy jelentőséggel; hasonlóképen a napi és a szállítási V. közötti különbség sem, amely abban áll, hogy napi V.-nél az átadás a V. megkötése után azonnal, szállítási V.-nél ellenben csak hosszabb idő mulva történik.

A K. T. 351—352. §-ai szabályozzák a kényszereladást, az eladó vagylagos jogául állapítják meg, hogy az árut a késedelmes vevő rovására, ha annak tőzsdei ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés útján eladhatja. A kényszer-V.-t a keresk. tv. ugyan nem említi meg,

lenkező megállapodás nem történt v. a teljesítés helyén divatozó tényleges keresk. szokás mást nem rendel. A leszámításba jövő göngysúlyra illetőleg a vevő javára megállapítandó súlyfölösleg mennyiségére, ugyszintén a megromlott v. hasznavehetetlen részek fejében leszámítható mennyiségre szintén a szerződés, ill. a teljesítés helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul. A V.-árnak miként való fizetése iránt a keresk. tv. maga korlátot nem állít fel, azonban az 1883 : XXXI. t. cz. bizonyos korlátot állít fel az u. n. részletügyletekre. Ennek 1. §-a szerint ugyanis a közforgalom tárgyát képező értékpapirok eladása részletfizetésre iparszerüen csak tvszékileg bejegyzett czégeknek van megengedve, kik e szándékukat ezen üzlet megkezdése előtt az illetékes iparhatóságnál bejelenteni tartoznak (az id. tv. 2. §-át kiegészíti az 1889: IX. t. cz. 5. §-a). Az áru megállapításának különböző nemeiről alantabb a V. különböző nemei tárgyalásánál szólok.

A V.-nél első sorban különbséget tehetünk piaczi és helykülönbség melletti V. közt. A kettő közötti különbség a magyar jogban fontos szerepet játszik. A piaczi és helykülönbség melletti V. közötti különbség szempontjából közömbös, vajjon a V. jelen- v. távollevők közt köttetik, v. hogy az áru az ügyletkötés idején hol létezik, hanem az dönt, hogy az átadás és átvétel hol történik. Ha az átadás és á

ugyanazon helyen történik, vagyis ha a teljesítési és a rendeltetési hely összeesik, akkor piaczi V. forog fenn, ellenkező esetben helykülönbség melletti V. A piaczi V.-nek egyik fontos jellemvonása, hogy az áru megvizsgálásának a helyszinen, ill. az átadás helyén kell történnie, ellenben a helykülönbség melletti V.-nél az áru megvizsgálása az átadás helyétől különböző helyen történik. Megkülönböztetést tehetünk készpénz, hitel és előfizetési V. között, aszerint, amint a V.-ár az áru átvételénél azonnal fizetendő — ez a szabály a K. T. 345. §-a szerint, ha más megállapodás nem történt v. a keresk. szokás, avagy az ügylet természete mást nem követel — v. csak az áru átadása után hosszabb v. rövidebb idő mulva, avagy a V.-árat a vevő még az áru átadása előtt tartozik megfizetni. E megkülönböztetés nem bir nagy jelentőséggel; hasonlóképen a napi és a szállítási V. közötti különbség sem, amely abban áll, hogy napi V.-nél az átadás a V. megkötése után azonnal, szállítási V.-nél ellenben csak hosszabb idő mulva történik.

A K. T. 351—352. §-ai szabályozzák a kényszereladást, az eladó vagylagos jogául állapítják meg, hogy az árut a késedelmes vevő rovására, ha annak tőzsdei ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés útján eladhatja. A kényszer-V.-t a keresk. tv. ugyan nem említi meg,

azonban a 353. §-szal nem ellenkezik, hogy a vevőt e jogban részesítsük, ez nem lesz az eladó rovására. A vevőt a kényszervételi jog gyakorlására késztetni már csak azért sem lehet, mert lehetséges, hogy a czélba vett szolgáltatás a késedelem folytán reá nézve érdekét multa; azonfelül a vevőnek nincs mindig biztosítéka az iránt, hogy az eladó az eredeti (szerződési) és az új V.-ár közötti különbözetet meg fogja téríthetni. Ezen és hasonló okokból mellőzte a tvhozó a kényszer-V. kötelező előirását.

A teljesítési idő tekintetében különbséget kell tennünk az u. n. fix V. és az u. n. halasztó v. enyhe időre szóló V. között. Fix V. esete forog fenn, ha a teljesítés ideje a szerződésnek oly lényeges alkatrésze, hogy ennek elmulasztása olybá vétetik, mintha a szolgáltatás lehetetlenült volna. A halasztó v. enyhe időre szóló V.-nél szintén sanctióval jár ugyan a határidő elmulasztása, de a szolgáltatás teljesíthetése a határidő elmulasztása daczára sincs kizárva. A keresk. jog is ismeri — miként a római jog — a feltételes V.-t, amely lehet egyaránt felfüggesztő és felbontó feltétel mellett kötött. Továbbá a próbára szóló V.-t, hol — miként a római jogban — szintén merőben a vevő tetszésére van bizva a V. feltétlen megkötése. A vevő tetszése szerint, minden indokolás és kártalanítás nélkül visszautasíthatja az árut, még azon esetben is, ha időközben elromlott v. megsemmisült,

feltéve, hogy ezt nem az ő hibája okozta. Ha ellenben az áru megromlása, ill. megsemmisülése az ő hibája folytán állott elő, ugy kártalanítással tartozik. Felbontó feltétel mellett kötött V. esetén, ha az áru a vevőnek átadatott, a veszély is az átadás pillanatától fogva őt terheli. Próbára V. esetén azon feltétel, hogy a vevő az árut megtekintés v. megpróbálás után elfogadandja, kétség esetén felfüggesztő hatálylyal bir, mert ez felel meg inkább az ügylet természetének; ez volt a római jog álláspontja is. Ami próbára V. esetén a vevő nyilatkozási időpontját illeti, felfüggesztő feltétel esetén egyezően a római joggal első sorban a szerződésileg megállapított, ill. a szokásos határidő a döntő; csak ilyenek hiányában szólíthatja fel az eladó a vevőt a körülményekhez mért idő lefolyása után nyilatkozatra; ellenben felbontó feltétel esetén, mig a római jog 60 utilis napot állapít meg a vevőnek nyilatkozattételre, addig a keresk. jogban ez esetben is az imént említett fentebbi határozmányok hatályosak.

A mustra v. próba szerinti V. már szabály szerint feltétlen V., csakhogy az árunak a mustrának, ill. a próbának megfelelőnek kell lenni, különben a V. a római joggal megegyezőleg hatályát veszti. Visszalépési joggal kötött V. esetén a visszalépési jognak — eltérőleg a római jogtól — más megállapodás hiányában a szerződés megkötésétől számítandó 3 nap alatt

kell gyakoroltatnia. A római jog a visszalépési jog gyakorolhatására megállapodás nem létében a határidőt illetőleg sem szabott korlátot. Az eladó visszalépése esetén a vevő kártérítéssel tartozik, ha V. tárgya általában nem v. csak rosszabb állapotban adathatnék vissza. A vevő a visszalépési jogot csak akkor gyakorolhatja, ha ez javára kiköttetett és ha az áru állapotában változás nem történt. Hogy a baj hibájából állott-e elő, ill. hibáján kivül eső körülmény folytán, ez különbséget nem tesz.

A keresk. tv. a pactum de retrovendendo-ról és retroemendo-ról nem intézkedik, hasonlóképen az elővételi jogról sem, itt tehát a keresk. szokás, ill. az általános magánjog szabványai az irányadók. A keresk. V. szabályai is dispositiv jellegüek lévén, miként a római, ill. a magánjogi V.-éi, itt is kiköthetik a felek mindezeket. A római jogi tves elővételi jogot a keresk. jog nem ismeri. Ami az eladó kötelezettségét illeti, itt csak annyit bocsátok előre, hogy az eladó köteles az árut az átadási időpont elérkeztéig a rendes kereskedő gondosságával megőrizni és az átadási időpont elérkeztével kellő időben és helyen átadni, különben a 353. § nyer alkalmazást. A római jog oly sanctiót, mint amilyent a K. T. 353. §-a foglal magában, nem ismer; a vevőnek legfeljebb kártérítési joga volt a késedelembe esett eladóval szemben. A K. T. 353. §-a szerint, ha az eladó az áru

átadásával késik, a vevő tetszése szerint vagy a késedelemből eredő kár megtérítését vagy a teljesítés helyett a nem teljesítés miatt kártérítést követelhet v. végre a szerződéstől egyszerüen elállhat, mintha az meg sem köttetett volna; a módozatokról alantabb fogok megemlékezni. Ha pedig a vevőt az áru átvételében késedelem terheli, ugy viszont az eladó gondozási kötelezettsége meglazul és a K. T. 351. §-a nyer alkalmazást. A római jogban a vevőt átvételi kötelezettség nem terhelte ugyan, azonban a V.-árat feltétlen meg kellett fizetnie.

A keresk. V.-nél szavatosságról főleg csak ott lehet szó, ahol a V. nem kereskedőtől történt; ilyenkor is a legritkább esetben, mert ingó dolgoknál a tulajdoni kereset nem igen fordul elő, mert a tulajdonjog bizonyítása — különösen a keresk. életben — bajos volna, de azért előfordulhat pl. értékpapir V.-e esetén. Ellenben a kereskedő által üzleti körében el és átadott dolgok feltétlenül a jóhiszemü vevők tulajdonába mennek át még akkor is, ha az eladó tulajdonos nem volt. A római jogban az evictio kérdése sokkal actualisabb, különösen a nemo plus juris elvénél fogva, bár már a római jogban is meg volt törve a nemo plus juris elve, de erre itt ki nem terjeszkedhetem.

Pár szót még a keresk. jog szabványairól arra az esetre, ha a vett áru hibás minőségü. A piaczi V.-nél az árut a helyszinen kell meg-

vizsgálni, a helykülönbség melletti V.-nél ellenben csak az átvétel után, azonban azonnal, haladék nélkül. Az eladó a szembeötlő hibákért nem felel, vagyis a vevő, ha a hibát észrevehette volna v. észre is vette és mégsem kifogásolta; ez volt a római jog álláspontja is, ellenben rejtett hibák esetén a vevőt az átvételtől számított 6 hónapig megilletik a K. T. 348. §-ában biztosított jogok. Nevezetesen genericus V.-nél a szerződés teljesítését követelheti a vevő; ezt ugyan a tv. külön nem mondja ki, de magától értetődik, mert az eladó a kikötött v. tvi kellékeknek megfelelő árut tartozik adni, ezt azt hiszem bele lehet magyarázni mindkét jogba, mert cui plus et minus licet. Az aedilisi keresetek is megilletik a vevőt, de kereseti joga az eladó ellen az átvételtől számítandó 6 hó alatt évül el. A római jogban ily egységes határidő nincs, hanem ott különböző a határidő az actio quanti minoris és az actio redhibitoria esetén, azonban mindkét esetben az eladástól számítódik, még pedig utiliter, amit keresk. jogunk nem ismer. Az actio quanti minoris 1 éven, az actio redhibitoria pedig 6 hónapon belül volt megindítandó. A római jog — eltérőleg keresk. jogunktól — nem adta meg a vevőnek az aedilisi keresetek mellett még a netáni kára megtérítése iránti követelési jogot is. Azonban a K. T. 348. §-ában foglalt kártérítés iránti követelési jogot is megszorítólag kell értelmeznünk,

t. i. csak akkor illeti meg ezen joga vevőt, ha a hiba az eladónak felróható, mert különben az eladó rosszabbul jár, ha teljesít, mintha nem teljesít.

A keresk. V. és a római jogi V. közötti egyező és különböző vonásokat fentebb nagyobbrészt tárgyaltam; pótlólag még csak annyit jegyzek meg, hogy a keresk. V. is consensuál szerződés, mint a római jogi V., továbbá, hogy a római jogi V. tárgyát illetőleg kiterjedtebb körü, mint a keresk. V., mert a római jog oly korlátot, mint keresk. tvünk, nem ismer; ugyanis a V. tárgya tekintetében ingó és ingatlan között különbséget nem tesz. A római jog a keresk. V. és a magánjogi V. között különbséget nem tett, hanem a V.-t egységesen szabályozta, ami sokkal helyesebb is, mert keresk. tvünk szerint sincs a keresk. V. a kereskedők körére szorítva, hanem messze belenyul a magánjogi V.-be. Értem t. i. azon eseteket, hol a V. csupán azért keresk. V., mert az egyik fél részéről — ki talán nem is tud róla — az ügylet keresk. ügylet.

Keresk. tvünk a V.-nél a teljesítés idő-pontjáról, mint olyanról, külön nem intézkedik, bár a késedelemről — kapcsolatban a teljesítési idővel — beszél a 352—355. §§-ban. Keresk. V. esetén is a teljesítés idejét illetőleg általában a keresk. ügyletek teljesítésére vonatkozó általános elvek nyernek alkalmazást. (K. T. 327—334. §§). Kétség esetén azonnal kell teljesíteni, helyesebben indokolatlan hala-

dék nélkül. Mégsem szabad az eladónak addig mennie, hogy utánvét mellett küldje az árut, mert a vevő esetleg felesleges költséget volna köteles megtéríteni és a V.-árat kifizetni, anélkül, hogy az áruról, ill. annak megfelelőségéről meggyőződést szerezhetett volna, ami a vevőnek esetleg érzékeny kárt is okozhatna, t. i., ha az áru a kikötött v. tvi kellékeknek nem felel meg és az eladón mit sem lehet behajtani. Az árut utánvét mellett, nézetem szerint, csak akkor lehet küldeni, ha a felek ebben megegyeztek v. ez helyi szokás, ill. azon üzletágban szokásos, igy pl. a könyvkereskedésben.

Keresk. tvünk ugyancsak nem intézkedik külön a V.-nél a teljesítés helyéről, hanem itt is általában a keresk. ügyletek teljesítésére vonatkozó ált. elvek nyernek alkalmazást (322—325. §§). A teljesítési helyre vonatkozólag a V. fejezetéből csak a 344. §-t említhetjük fel, pedig a V.-nél a teljesítési hely kérdése szabatosabb kifejtést igényelne. A teljesítési helyre V. esetén is első sorban a felek megállapodása döntő, legyen ez kifejezett v. csak a körülményekből, ill. az ügylet természetéből v. céljából kivehető. Kétség esetében az eladónak a szerződés megkötésekor volt keresk. telepe v. ilyennek hiányában lakása a teljesítési hely. Ha a szerződés megkötésekor a dolgok a szerződő felek tudtával más helyen voltak, ugy az átadásnak is e helyen kell történni. Igen sok esetben és üz-

letágban az eladó v. kifejezetten magára vállalja az áru hazaküldését v. ez magától értetődik; ez azonban csak mellékkötelesség a főkötelesség mellett, ez a teljesítés helyén mit sem változtat. Teljesítés helyéül mindamellett azért csak a fentebb említett helyek valamelyike tekintendő; ennek hangsulyozása szükséges, mert a teljesítés helyének megállapítása több szempontból lehet fontos, igy pl. a kifogásolás szempontjából. Lehet azonban, hogy eladó mint főkötelességet vállalja magára a szállítást, ez az u. n. distanz-V. esetén fordul elő, midőn az átvétel helye a vevő lakhelye. Az elküldés költségeinek viselése az eladó részéről azonban még magában véve nem szolgálhat okul arra, hogy a hely, hová a fuvarozásnak történni kell, az eladóra nézve a teljesítés helyéül tekintessék. Az ily kifejezések mint «franco Budapest», a tengeri kereskedelemben pedig «cif» (cost included freight), csak a fuvarozási költség elvállalását foglalják magukban, de nem a rendeltetési helynek a teljesítés helyeként való kikötését (C. 775/83. D. u. f. 7. k. 279. l.; 1016/98. Dt. III. f. 14. k. 137. l.). Lehet, hogy az eladó a teljesítés, ill. a szállítás helyét függetlenül a vevő beavatkozásától magának tartja fenn, ez a genus V.-nél fordul elő, különösen a gabonakereskedelemben, pl. az eladó kereskedő gabonája még különböző helyen azoknál van, akiktől ő megvette.

Veszélyviselés species vétel esetén.

A veszélyviselés szabatos és kimerítő szabályozását nem találjuk a keresk. tvben, közvetlenül csak egy szakasz intézkedik a veszélyviselés kérdéséről, még pedig egyaránt kihatólag a species és genus-V. esetére, de ez is a veszélyviselés kérdését csak az u. n. distanz V. esetén szabályozza (ezt cum grano salis kell értenünk, l. fentebb). Piaczi V. esetén a vevőre vonatkozólag a veszélyviselés kezdőpontját csak közvetve a 342. és 351. §-ok egybevetéséből lehet megállapitanunk. A periculum kérdése szorosan összefügg a teljesítési hely kérdésével, mert az áru veszélyének a viselése legkésőbb annak a teljesítési helyre történt szállításával megy át a vevőre, azon időpontig az áru megromlásának, ill. megsemmisülésének veszélyét rendszerint az eladó viseli. Lehetséges azonban, hogy a veszély a vevőre már előbb is átszáll, miként mindjárt látni fogjuk.

Nézzük, hogy áll a veszélyviselés kérdése distanz-V. esetében. Distanz-V. esete forog fenn, ha a vizsgálat helye az átadás helyétől eltér. E meghatározásból következik, hogy a K. T. 344. §-a nem feltétlen hatályosul distanz-V. esetén,

ugyanis ha a vevő az árut magával viszi, akkor tárgytalan e szakasz; ellenben az említett szakasz alkalmazást nyer a piaczi V. esetén is, ha az eladót terheli az áru elküldésének kötelezettsége. Az id. szakasz határozott kijelentése szerint a vevő viseli a veszélyt azon időponttól fogva, midőn az áru a szállítmányozónak v. a fuvarozónak, v. a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek átadatott, feltéve, hogy a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nem teljesítési hely. Az árunak a teljesítési helyre való szállítása az eladó kötelezettsége, innen a rendeltetési helyre való szállítás már a vevőt terheli, a költségek is rendszerint eszerint oszolnak meg. Ha az eladó eszközli is az árunak a teljesítési helyről a rendeltetési helyre való szállítását, ezt a vevő helyett teszi. Itt említjük fel, hogy a keresk. forgalomban szokásos, hogy a fuvarozási és a biztosítási költségekkel az eladót terhelik meg, ezt röviden «cif»-fel fejezik ki, ha pedig az említetteken felül a rendeltetési helyen való kirakodás és leltározás költségeivel is őt terhelik meg, akkor ezt «delivered»-del fejezik ki. Ha azonban a vevő az árut már átvette és az eladó csak mintegy mellékkötelezettségkép küldi a lakására, akkor, még ha az eladó saját kocsisát bizta is meg az áru elszállításával, mégsem ő, hanem a vevő viseli már a veszélyt. Más kérdés, hogy nem terheli-e az eladót culpa in eligendo és

hogy e czímen nem felel-e a vevőnek. Kétség esetén a szállítási költséget, ha a szállítás az eladót csak mint mellékkötelezettség terheli, vagyis, ha a teljesítési hely az eladó telepe, a vevő viseli; ha ellenben a vevő lakhelye a teljesítési hely, akkor az eladó, mert ekkor a szállítás az eladó főkötelezettsége, ugyanis a V. tárgyát a vevő rendelkezésére másként nem bocsáthatja.

Magát a veszélyviselés kérdését nem érinti, hogy ki jelölte ki a fuvarozó személyét, vajjon az eladó v. vevő-e? Ez legfeljebb csak az eladó kártérítési kötelezettségére hat ki. A veszélyviselés kérdése független az eladó vétségi felelősségétől, ez gyakorlatilag igen fontos. A vevő veszélyviselésének ténye nem érinti az eladó esetleges kártérítési kötelezettségét. A K. T. 343. §-a és a 344. § első bekezdésének második mondata az eladót vétségéért felelőssé teszi, sőt az utóbbi kifejezetten kártérítésre is kötelezi. E kártérítési kötelezettség azonban nem érinti a vevő veszélyviselését. Ha az eladót szállítási kötelezettség terheli, ugy ő a vevő meghatalmazottjának tekintendő és mint ilyen első sorban a meghatalmazás kereteihez kénytelen alkalmazkodni. Természetesen ily esetekben is a veszélyviselés kérdése csak akkor merül fel, ha az eladó még nem teljesített, mert ha már teljesített, akkor a veszély átszállása már szóba sem jöhet.

Felmerül a kérdés, hogy vajjon a veszélynek a vevőre való átszállását illetőleg közömbös-e, hogy honnan történik a szállítás. Nézetem szerint nem. Álláspontom szerint a veszély csak akkor száll át vevőre, ha az eladó a teljesítési helyről küldi el az árut, ha pedig más helyről küldi, ily esetben csak akkor, ha a vevő ebbe beleegyezett. Ez utóbbi eset inkább a generikus V.-nél gyakorlati, de előfordulhat species V. esetén is, pl. helyi v. közlekedési akadályok forognak fenn. Az eladó kártérítési kötelezettségét is a 344. § első bekezdése azon esetre szabályozza, ha az eladó a teljesítési helyről bár, de sürgős ok nélkül, a vevő utasítása ellenére küldi el az árut. Kitünik ez az idézett szakasz második bekezdéséből is, amely azon esetre szabályozza a veszélyviselés kérdését, ha azon hely, ahova a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő. Ily esetben a veszélyt, amely az árut fuvarozás közben éri, nem a vevő, hanem az eladó viseli. Álláspontom összhangban van a K. T. 322. és 323. §-aival is, amelyek a keresk. ügyletek teljesítési helyéről intézkednek. Szükséges, hogy következetesen betartsuk az ezen szakaszokban lefektetett elveket, nemcsak akkor, ha a vevő hátrányára vannak, hanem akkor is, ha előnyére válnak. Álláspontomat indokolja az is, hogy a szerződéseknél mindenekelőtt a felek intentiója az irányadó, már pedig a vevőnek

nem közönséges érdeke fekhetik abban, hogy a szállítás a teljesítési helyről történjék. Ha az eladó a vevő utasítása hiányában nem a teljesítési helyről szállítja az árut, akkor, ha álláspontomat elejtem, a vevő ily esetekben védtelen volna, mert a 344. § első bekezdésében foglalt kártérítési kereset nem illetné meg, hisz az elküldésre nem adott különös utasítást. Az utasítás valami positivum, hallgatag utasítást felvenni erőltetett valami, másrészt a rendes kereskedő gondosságának megszegésével is bajos operálni. De különben erre szükség sincs, a tvnél sohasem mereven egy bizonyos szakasz vétetik figyelembe, hanem a felmerült eset elbirálásánál mindig az egész tvkv., ill. a tvkv.-nek a kérdéses szakaszszal kapcsolatos összefüggő intézkedései is figyelembe vétetnek. Csak igy lehet összhangot teremteni és a következetességet megőrizni.

A teljesítési hely tekintetében is csak akkor jönnek a keresk. tv. szabályai alkalmazásba, ha a felek másként nem intézkedtek, mert itt is első sorban a felek megállapodása a döntő. Csak ennek hiányában foglalnak helyet a keresk. tv. dispositiv szabályai. Az elküldés ténye egymagában még nem dönti el, hogy az elküldési hely egyszersmind teljesítési hely, mert a kettő széjjel eshetik. Az elküldés tényéből még következtetést nem vonhatunk arra, hogy distanz-V. esete forog fenn, mert lehetséges, hogy

az eladó részéről az átadás, ill. a vevő részéről az átvétel már az elküldés előtt megtörtént és az elküldés csak mint esetleges mellékkötelezettség terheli az eladót, aminek igen nagy jelentősége van egyrészt a veszély átszállásának kérdését, másrészt a vevő árukifogásolási, ill. megvizsgálási kötelezettségét, helyesebben jogosultságát illetőleg. A K. T. 343. §-a szerint az eladónak az áru elküldésénél, ha a vevő az átküldés módja iránt nem intézkedett, rendes kereskedő gondosságával kell eljárnia. Itt ugyan a sanctio kifejezetten említve nincs, de ez nem változtat azon, hogy az eladó kártérítéssel tartozik, ha nem a rendes kereskedő gondosságával járt el. Már a K. T. 344. § első bekezdésének második mondata megállapítja az eladó kártérítési kötelezettségét azon esetre, ha a vevő utasításaitól eltért. Épen azon körülmény, hogy a tv. kártérítési kötelezettséget ró az eladóra, bizonyítja, hogy minden esetben, feltéve a felteendőket, a vevő viseli a veszélyt azon időponttól fogva, midőn az áru elküldés végett az illetékes közegnek átadatott. Tehát nemcsak az árut útközben ért baleset érinti a vevőt, hanem már az átadás időpontjától fogva ő viseli a veszélyt, vagyis, midőn az áru elküldés végett a szállítmányozónak v. fuvarozónak v. a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek átadatott. Ami a rendes kereskedői gondosságot, ill. a K. T. 344. § első bekezdésének 2. mon-

datában említett «sürgős ok»-ot illeti, ezt ugy kell értelmeznünk, hogy ha az eladó tudja, hogy az árut baj éri, amire a vevő nem gondolhatott, ugy eltérhet a vevő utasításaitól, ill. értesíti őt, hogy a szállítás most lehetetlen, pl. vesztegzár esete forog fenn.

A veszélyviselést illetőleg az elküldés és az árut útközben ért baj között nincs okbeli kapocs, hanem az elküldés létszaka az obligatiónak, vagyis a vevő veszélyviselése független attól, hogy az eladónál is hason baj érte volna az árut, ennek csak az eladó kártérítési kötelezettségére van kihatása. Az árunak az illetékes közegnek való átadása után feltétlen a vevő viseli a veszélyt. A most említett tétel gyakorlati jelentőségét illustrálja a következő eset. Tegyük fel, hogy az eladó eltért a vevő utasításától és az áru tönkrement, de a vevő által kijelölt vonaton is akkor vonatösszeütközés folytán tönkrement volna, ilyenkor az eladó a vevőnek kártérítéssel nem tartozik, mert a vevőnek az irányeltérés folytán nem lett kára, ellenben a vevőnek a V.-árat meg kell fizetnie. A K. T. 344. § első bekezdésének első mondata a veszélyviselésnek a vevőre történő átháramlásáról intézkedik. A veszélyviselés átháramlásából még nem következik, hogy az eladó mindennemü kötelezettsége alól teljesen szabadul. Az áru átadásának ténye felszabadítja az eladót, feltéve a felteendőket, a veszélyviselés

alól, de ez a netáni kártérítési kötelezettségét nem érinti. Az eladó az átadás tényével csak akkor szabadul fel teljesen, ha minden tekintetben, tehát egyebek között a fuvarozó személyének megválasztásánál és az elküldés módjának meghatározásánál is a rendes kereskedői gondossággal járt el, ill. a vevő különös utasításától sürgős ok nélkül nem tért el (v. ö. K. T. 267., 271., 343. §§ és 344. § 1. bek. 2. mondat). A vevő veszélyviselése azt jelenti, hogy a vevő tartozik a V.-árral, jóllehet az eladó teljesítési kötelezettsége alól az áru tönkremenése folytán a szolgáltatás lehetetlenülése czímén szabadul. Az eladó felszabadulása prius, a vevő veszélyviselése posterius. Ez volt már a római jog álláspontja is. A kifejtettekkel nincs ellentétben, hanem ellenkezőleg összhangban van a K. T. 344. §-ának 2. bek. Eszerint ugyanis nem a vevő, hanem az eladó viseli a veszélyt, amely az árut fuvarozás közben éri, ha a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő. Az eladó kártérítési felelősségét tárgyalja a már említett 344. § első bekezdésének 2. mondata. Ez nincs ellentétben a vevő veszélyviselési kötelezettségével, nem kivételt akar ez statuálni a 344. § 1. bekezdésének 1. mondata alól. Idézett hely csak az eladó kártérítési felelősségét állapítja meg azon esetre, ha sürgős ok nélkül a vevő különös utasításától eltért. Az eladó fe-

lelőssége azt jelenti, hogy ő nem szabadul kötelezettsége alól, helyesebben marad a kötelemben, igy többnyire a vevő részéről hiányzik ilyenkor a veszély, amelyet viseljen, de nincs kizárva, — mint még alantabb látni fogjuk, — mert a kártérítési felelősség megállapíthatását ill. az áru pusztulásának az eladó utasításszegésével okozati kapcsolatban kell lennie.

A veszélyviselés és a felelősség két különböző dolog. A veszélyviselés és a felelősség meg nem különböztetésének oka első sorban az, hogy a kettő közötti különbségnek kevés gyakorlati jelentősége van. Maga a keresk. tv. is többször használja a «veszély» szót a felelősségre kiható értelemben. Egy további oka ennek a meg nem különböztetésnek abban rejlik, hogy az eladó kártérítési felelősségére építő vevő nem tartoznék V.-árral, ez azonban csak látszat, amire első sorban Grosschmid Béni utalt. A K. T. 356. §-ának 2. bekezdése is, midőn «különbözet» megtérítéséről beszél, csak a leggyakoribb esetet veszi figyelembe, t. i., ha a vevő viszontkötelezettsége folytán fizetendő V.-ár levonatik az eladó által fizetendő kártérítési összegből («Ha ellenben a vevő a késedelmes eladó ellenében teljesítés helyett kártérítést követel, ennek tárgyát oly áruknál, melyek piaczi v. tőzsdei árral birnak, azon különbözet képezi, mely a teljesítés helyén és idejekor a szerződési és piaczi, ill. tőzsdei ár

között mutatkozik»). Azonban, hogy a vevő tényleg tartozik a V.-árral, kitünik azon esetben, ha a V.-ár nem tisztán készpénzben állapíttatott meg, hanem a pénz mellett egyéb teljesítések is köttettek ki. Közbevetőleg megjegyzem, hogy ha az egyéb teljesítések értéke a készpénzt meghaladja v. azzal egyenlő, akkor az ügylet V.-nek nem tekintetik, hanem az ily ügylet csere. A veszély és felelősség megkülönböztetését megtaláljuk a K. T. 351. §-ában, amely azon esetről intézkedik, midőn a vevőt az áru átvételében késedelem terheli.

Az eladó viseli a veszélyt, mely az árut fuvarozás közben éri, ha a hely, ahova a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő. Ez természetes is, mert ekkor közönséges piaczi V. forog fenn, amelyre annak szabályai nyernek alkalmazást. A K. T. 344. § 2. bekezdésében foglalt eme tétel összhangban van a K. T. 342. §-ával is, amely szerint az átadás megtörténtéig, ha a vevőt késedelem nem terheli, az eladó a dolgot rendes kereskedő gondosságával tartozik megőrizni. A fuvarozási költségek és kiadások elvállalása az eladó részéről piaczi és distanz-V. esetén egyaránt előfordul, ez magában véve még nem állapít meg vélelmet a helyi V. mellett, hanem mindenkor az eset körülményeinek latolásával kell megállapítanunk a V. minemüségét. A fuvarozással járó költségek és kiadá-

sok elvállalása az eladó részéről rendszerint akkor fordul elő, ha a vevő előre tisztában akar lenni azzal, hogy az áru mennyibe kerül neki majd a rendeltetési helyen; igen gyakori ez a gabonakereskedelemben. Ugyancsak rendszerint az eladó vállalja magára a fuvarozással járó kiadásokat és költségeket, ha neki a szállítás kevesebbe kerül, mint a vevőnek, ha pl. nagy hajói vannak, v. vasúti refactiát (fuvarbérleengedés) élvez, amely nem a megbizót, ill. az átvevőt illeti meg, hanem a szállítmányozót (v. ö. C. 176/77). Igaz, a szállítási költség ily esetekben rendszerint már benne foglaltatik a V.-árban. A divatkereskedelemben, továbbá a könyvkereskedelem terén rendszerint az eladó viseli az elküldés költségeit, ha a vételár egy bizonyos összeget meghalad.
A keresk. jogban is a vevő veszélyviselése, ha erre egyébként az előfeltételek fenforognak, független tulajdonos voltától, vagyis itt is át van törve a casus nocet domino elve, miként a római jogban. A vevő veszélyviselése, mint már fentebb jeleztem, nem jelenti, hogy az eladó egyáltalában felelősséggel nem tartozik, mert e két kérdés egymástól teljesen független, t. i. a veszélyviselés és a felelősség kérdése. Csakis a V.-árra kell a veszélyviselést vonatkoztatni, mert különben nagy anomalia keletkeznék. Ugyanis ha a veszélyviselést a vevő veszélyviselése esetén a kártérítési kötelezettségre

vonatkoztatjuk, vagyis a felelősség kérdésével zavarjuk össze, ugy a veszélyviselés nem jelenthetne mást akkor sem, ha az eladó viseli a veszélyt; eszerint, ha az áru átadása előtt tönkremenne, ugy az eladó kártérítésre volna kötelezve; ez azonban absurdum, ennek útját állja egyébként a K. T. fentebb id. 342. §-a is. Mint fentebb kifejtettük, az eladó veszélyviselése nem jelent mást, mint hogy a V.-árat a vevőtől nem követelheti, de másrészt szabadul mindennemü kötelezettsége alól, ha az áru hibáján kivül vész el, feltéve, hogy az áru egyedileg volt meghatározva. (C. 482/98, Dt. III. f. 10. k. 331. l.; 150/99, Dt. III. f. 15. k. 145 l.). A római jog álláspontjával megegyezőleg a vevő veszélyviselése pedig azt jelenti, hogy a vevő az áru megsemmisülése esetén is a V.-árat megfizetni tartozik. Az imént kifejtettek is igazolják, hogy a veszélyviselés és a felelősség kérdését szorosan ketté kell választanunk, ami Nagy Ferencz jeles művében kissé elmosódik és félreértésre s zavarra adhat alkalmat, mint azt behatóbban máshol fogom kifejteni.

Keresk. jogunkban nem lehet tételként felállítani azon elvet, hogy a vevő viseli a veszélyt azon időponttól fogva, midőn az eladó szerződési kötelezettségének eleget tett. Hahn akarta ezt keresk. tvünk alapforrásába, a ném. keresk. tvbe belemagyarázni, azonban ezen tétel ott sem talál, bár megengedem, hogy a legtöbb esetben

sok elvállalása az eladó részéről rendszerint akkor fordul elő, ha a vevő előre tisztában akar lenni azzal, hogy az áru mennyibe kerül neki majd a rendeltetési helyen; igen gyakori ez a gabonakereskedelemben. Ugyancsak rendszerint az eladó vállalja magára a fuvarozással járó kiadásokat és költségeket, ha neki a szállítás kevesebbe kerül, mint a vevőnek, ha pl. nagy hajói vannak, v. vasúti refactiát (fuvarbérleengedés) élvez, amely nem a megbizót, ill. az átvevőt illeti meg, hanem a szállítmányozót (v. ö. C. 176/77). Igaz, a szállítási költség ily esetekben rendszerint már benne foglaltatik a V.-árban. A divatkereskedelemben, továbbá a könyvkereskedelem terén rendszerint az eladó viseli az elküldés költségeit, ha a vételár egy bizonyos összeget meghalad.
A keresk. jogban is a vevő veszélyviselése, ha erre egyébként az előfeltételek fenforognak, független tulajdonos voltától, vagyis itt is át van törve a casus nocet domino elve, miként a római jogban. A vevő veszélyviselése, mint már fentebb jeleztem, nem jelenti, hogy az eladó egyáltalában felelősséggel nem tartozik, mert e két kérdés egymástól teljesen független, t. i. a veszélyviselés és a felelősség kérdése. Csakis a V.-árra kell a veszélyviselést vonatkoztatni, mert különben nagy anomalia keletkeznék. Ugyanis ha a veszélyviselést a vevő veszélyviselése esetén a kártérítési kötelezettségre

vonatkoztatjuk, vagyis a felelősség kérdésével zavarjuk össze, ugy a veszélyviselés nem jelenthetne mást akkor sem, ha az eladó viseli a veszélyt; eszerint, ha az áru átadása előtt tönkremenne, ugy az eladó kártérítésre volna kötelezve; ez azonban absurdum, ennek útját állja egyébként a K. T. fentebb id. 342. §-a is. Mint fentebb kifejtettük, az eladó veszélyviselése nem jelent mást, mint hogy a V.-árat a vevőtől nem követelheti, de másrészt szabadul mindennemü kötelezettsége alól, ha az áru hibáján kivül vész el, feltéve, hogy az áru egyedileg volt meghatározva. (C. 482/98, Dt. III. f. 10. k. 331. l.; 150/99, Dt. III. f. 15. k. 145 l.). A római jog álláspontjával megegyezőleg a vevő veszélyviselése pedig azt jelenti, hogy a vevő az áru megsemmisülése esetén is a V.-árat megfizetni tartozik. Az imént kifejtettek is igazolják, hogy a veszélyviselés és a felelősség kérdését szorosan ketté kell választanunk, ami Nagy Ferencz jeles művében kissé elmosódik és félreértésre s zavarra adhat alkalmat, mint azt behatóbban máshol fogom kifejteni.

Keresk. jogunkban nem lehet tételként felállítani azon elvet, hogy a vevő viseli a veszélyt azon időponttól fogva, midőn az eladó szerződési kötelezettségének eleget tett. Hahn akarta ezt keresk. tvünk alapforrásába, a ném. keresk. tvbe belemagyarázni, azonban ezen tétel ott sem talál, bár megengedem, hogy a legtöbb esetben

sok elvállalása az eladó részéről rendszerint akkor fordul elő, ha a vevő előre tisztában akar lenni azzal, hogy az áru mennyibe kerül neki majd a rendeltetési helyen; igen gyakori ez a gabonakereskedelemben. Ugyancsak rendszerint az eladó vállalja magára a fuvarozással járó kiadásokat és költségeket, ha neki a szállítás kevesebbe kerül, mint a vevőnek, ha pl. nagy hajói vannak, v. vasúti refactiát (fuvarbérleengedés) élvez, amely nem a megbizót, ill. az átvevőt illeti meg, hanem a szállítmányozót (v. ö. C. 176/77). Igaz, a szállítási költség ily esetekben rendszerint már benne foglaltatik a V.-árban. A divatkereskedelemben, továbbá a könyvkereskedelem terén rendszerint az eladó viseli az elküldés költségeit, ha a vételár egy bizonyos összeget meghalad.
A keresk. jogban is a vevő veszélyviselése, ha erre egyébként az előfeltételek fenforognak, független tulajdonos voltától, vagyis itt is át van törve a casus nocet domino elve, miként a római jogban. A vevő veszélyviselése, mint már fentebb jeleztem, nem jelenti, hogy az eladó egyáltalában felelősséggel nem tartozik, mert e két kérdés egymástól teljesen független, t. i. a veszélyviselés és a felelősség kérdése. Csakis a V.-árra kell a veszélyviselést vonatkoztatni, mert különben nagy anomalia keletkeznék. Ugyanis ha a veszélyviselést a vevő veszélyviselése esetén a kártérítési kötelezettségre

vonatkoztatjuk, vagyis a felelősség kérdésével zavarjuk össze, ugy a veszélyviselés nem jelenthetne mást akkor sem, ha az eladó viseli a veszélyt; eszerint, ha az áru átadása előtt tönkremenne, ugy az eladó kártérítésre volna kötelezve; ez azonban absurdum, ennek útját állja egyébként a K. T. fentebb id. 342. §-a is. Mint fentebb kifejtettük, az eladó veszélyviselése nem jelent mást, mint hogy a V.-árat a vevőtől nem követelheti, de másrészt szabadul mindennemü kötelezettsége alól, ha az áru hibáján kivül vész el, feltéve, hogy az áru egyedileg volt meghatározva. (C. 482/98, Dt. III. f. 10. k. 331. l.; 150/99, Dt. III. f. 15. k. 145 l.). A római jog álláspontjával megegyezőleg a vevő veszélyviselése pedig azt jelenti, hogy a vevő az áru megsemmisülése esetén is a V.-árat megfizetni tartozik. Az imént kifejtettek is igazolják, hogy a veszélyviselés és a felelősség kérdését szorosan ketté kell választanunk, ami Nagy Ferencz jeles művében kissé elmosódik és félreértésre s zavarra adhat alkalmat, mint azt behatóbban máshol fogom kifejteni.

Keresk. jogunkban nem lehet tételként felállítani azon elvet, hogy a vevő viseli a veszélyt azon időponttól fogva, midőn az eladó szerződési kötelezettségének eleget tett. Hahn akarta ezt keresk. tvünk alapforrásába, a ném. keresk. tvbe belemagyarázni, azonban ezen tétel ott sem talál, bár megengedem, hogy a legtöbb esetben

sok elvállalása az eladó részéről rendszerint akkor fordul elő, ha a vevő előre tisztában akar lenni azzal, hogy az áru mennyibe kerül neki majd a rendeltetési helyen; igen gyakori ez a gabonakereskedelemben. Ugyancsak rendszerint az eladó vállalja magára a fuvarozással járó kiadásokat és költségeket, ha neki a szállítás kevesebbe kerül, mint a vevőnek, ha pl. nagy hajói vannak, v. vasúti refactiát (fuvarbérleengedés) élvez, amely nem a megbizót, ill. az átvevőt illeti meg, hanem a szállítmányozót (v. ö. C. 176/77). Igaz, a szállítási költség ily esetekben rendszerint már benne foglaltatik a V.-árban. A divatkereskedelemben, továbbá a könyvkereskedelem terén rendszerint az eladó viseli az elküldés költségeit, ha a vételár egy bizonyos összeget meghalad.

A keresk. jogban is a vevő veszélyviselése, ha erre egyébként az előfeltételek fenforognak, független tulajdonos voltától, vagyis itt is át van törve a casus nocet domino elve, miként a római jogban. A vevő veszélyviselése, mint már fentebb jeleztem, nem jelenti, hogy az eladó egyáltalában felelősséggel nem tartozik, mert e két kérdés egymástól teljesen független, t. i. a veszélyviselés és a felelősség kérdése. Csakis a V.-árra kell a veszélyviselést vonatkoztatni, mert különben nagy anomalia keletkeznék. Ugyanis ha a veszélyviselést a vevő veszélyviselése esetén a kártérítési kötelezettségre

vonatkoztatjuk, vagyis a felelősség kérdésével zavarjuk össze, ugy a veszélyviselés nem jelenthetne mást akkor sem, ha az eladó viseli a veszélyt; eszerint, ha az áru átadása előtt tönkremenne, ugy az eladó kártérítésre volna kötelezve; ez azonban absurdum, ennek útját állja egyébként a K. T. fentebb id. 342. §-a is. Mint fentebb kifejtettük, az eladó veszélyviselése nem jelent mást, mint hogy a V.-árat a vevőtől nem követelheti, de másrészt szabadul mindennemü kötelezettsége alól, ha az áru hibáján kivül vész el, feltéve, hogy az áru egyedileg volt meghatározva. (C. 482/98, Dt. III. f. 10. k. 331. l.; 150/99, Dt. III. f. 15. k. 145 l.). A római jog álláspontjával megegyezőleg a vevő veszélyviselése pedig azt jelenti, hogy a vevő az áru megsemmisülése esetén is a V.-árat megfizetni tartozik. Az imént kifejtettek is igazolják, hogy a veszélyviselés és a felelősség kérdését szorosan ketté kell választanunk, ami Nagy Ferencz jeles művében kissé elmosódik és félreértésre s zavarra adhat alkalmat, mint azt behatóbban máshol fogom kifejteni.

Keresk. jogunkban nem lehet tételként felállítani azon elvet, hogy a vevő viseli a veszélyt azon időponttól fogva, midőn az eladó szerződési kötelezettségének eleget tett. Hahn akarta ezt keresk. tvünk alapforrásába, a ném. keresk. tvbe belemagyarázni, azonban ezen tétel ott sem talál, bár megengedem, hogy a legtöbb esetben

sok elvállalása az eladó részéről rendszerint akkor fordul elő, ha a vevő előre tisztában akar lenni azzal, hogy az áru mennyibe kerül neki majd a rendeltetési helyen; igen gyakori ez a gabonakereskedelemben. Ugyancsak rendszerint az eladó vállalja magára a fuvarozással járó kiadásokat és költségeket, ha neki a szállítás kevesebbe kerül, mint a vevőnek, ha pl. nagy hajói vannak, v. vasúti refactiát (fuvarbérleengedés) élvez, amely nem a megbizót, ill. az átvevőt illeti meg, hanem a szállítmányozót (v. ö. C. 176/77). Igaz, a szállítási költség ily esetekben rendszerint már benne foglaltatik a V.-árban. A divatkereskedelemben, továbbá a könyvkereskedelem terén rendszerint az eladó viseli az elküldés költségeit, ha a vételár egy bizonyos összeget meghalad.
A keresk. jogban is a vevő veszélyviselése, ha erre egyébként az előfeltételek fenforognak, független tulajdonos voltától, vagyis itt is át van törve a casus nocet domino elve, miként a római jogban. A vevő veszélyviselése, mint már fentebb jeleztem, nem jelenti, hogy az eladó egyáltalában felelősséggel nem tartozik, mert e két kérdés egymástól teljesen független, t. i. a veszélyviselés és a felelősség kérdése. Csakis a V.-árra kell a veszélyviselést vonatkoztatni, mert különben nagy anomalia keletkeznék. Ugyanis ha a veszélyviselést a vevő veszélyviselése esetén a kártérítési kötelezettségre

vonatkoztatjuk, vagyis a felelősség kérdésével zavarjuk össze, ugy a veszélyviselés nem jelenthetne mást akkor sem, ha az eladó viseli a veszélyt; eszerint, ha az áru átadása előtt tönkremenne, ugy az eladó kártérítésre volna kötelezve; ez azonban absurdum, ennek útját állja egyébként a K. T. fentebb id. 342. §-a is. Mint fentebb kifejtettük, az eladó veszélyviselése nem jelent mást, mint hogy a V.-árat a vevőtől nem követelheti, de másrészt szabadul mindennemü kötelezettsége alól, ha az áru hibáján kivül vész el, feltéve, hogy az áru egyedileg volt meghatározva. (C. 482/98, Dt. III. f. 10. k. 331. l.; 150/99, Dt. III. f. 15. k. 145 l.). A római jog álláspontjával megegyezőleg a vevő veszélyviselése pedig azt jelenti, hogy a vevő az áru megsemmisülése esetén is a V.-árat megfizetni tartozik. Az imént kifejtettek is igazolják, hogy a veszélyviselés és a felelősség kérdését szorosan ketté kell választanunk, ami Nagy Ferencz jeles művében kissé elmosódik és félreértésre s zavarra adhat alkalmat, mint azt behatóbban máshol fogom kifejteni.

Keresk. jogunkban nem lehet tételként felállítani azon elvet, hogy a vevő viseli a veszélyt azon időponttól fogva, midőn az eladó szerződési kötelezettségének eleget tett. Hahn akarta ezt keresk. tvünk alapforrásába, a ném. keresk. tvbe belemagyarázni, azonban ezen tétel ott sem talál, bár megengedem, hogy a legtöbb esetben

tényleg így áll a dolog. E kérdés összefügg a K. T. 351. §-ával, amelyre alantabb kitérünk. Különben is az említett szabálylyal nem sokat érnők el, mert újabb nehézséget okoz azon kérdés megoldása, hogy mikor mondható, hogy az eladó szerződési kötelezettségének eleget tett.

Vegyük közelebbről szemügyre a keresk. tv. fentebb említett 342. §-át. E szerint az eladó az árut az átadás megtörténtéig, feltéve, hogy a vevőt késedelem nem terheli, rendes kereskedő gondosságával tartozik megőrizni. Tehát nem elegendő feltétlen, ha az eladó a dolgot azon a helyen hagyja, ahol a vétel megkötésekor volt. Esetleg máshová kell helyeznie, mert az előző helyen a dolog nedvesség folytán könnyen megromolhatik, v. onnan könnyen elvihető, v. végül egyébként van ott veszélyeztetve. Ha az említett esetekben az eladó az árut rendes helyén hagyná és azt ott valami baj érné, ugy nem szabadulna kötelezettsége alul, mert ily esetben ő felelős marad. Nem hivatkozhatik arra, hogy áruit ő ott szokta tartani, a gondosság mértékét nem az ő gondossága szabja meg. Az objectiv mérték megállapítása a modern jogokban római jogi eredetü. A veszély azonban nem az eladót éri, ha a vevő a helyet határozottan kijelölte, mert az eladó a vevő érdekét szolgálja, ill. az ő utasításait követni tartozik. Ha a vevő az áru helyét nem kifogá-

solta, ez nem szolgálhat az eladó mentségére; ezt hallgatag helykijelölésnek tekinteni nem lehet, ez csupán azt jelenti, hogy a vevő az eladó rendes kereskedői gondosságára bizza az áru megőrzését. Az eladónak az árubiztonsági szempontokat figyelembe kell venni és nem hivatkozhatik a vevő hallgatólagos jóváhagyására. Általában magánjogunk szerint is az átadás időpontja döntő a veszélyviselés kérdésében (C. 1078/95).

A K. T. 351. §-a szerint, ha a vevőt az áru átvételében késedelem terheli, akkor az eladó jogosult az árut a vevő veszélyére és költségein valamely közraktárba vagy egy magánszemélynél letenni, v. a 347. § értelmében eladni és egyúttal a késedelemből eredett kára megtérítését követelni. A K. T. 351. §-a az eladót egyrészt meg akarta szabadítani az áruk további őrzésétől, másrészt a késedelemből eredő kárát is meg akarta téríttetni. Az eladó e szakaszban biztosított jogait függetlenül gyakorolhatja attól, hogy vajjon vevő a V.-árral késedelemben van-e, v. sem. E szakasz alkalmazásba jön mindenkor, ha a vevő a tényleges átvétellel bármi okból késik. A vevő késedelmének megállapításához nem kell realoblatio, elegendő ehhez a vevő kinyilvánított vonakodása az eladó teljesítési készsége és képessége daczára. Ezen álláspont uralkodó a német judicaturában is (l. Entsch. Rg. IV. k. 146. l., X. k.

241. l., XIII. 59. l. és l. még Neumann id. m. II. k. 351. l.). A K. T. 351. §-a az eladónak csak jogokat ad, de nem teszi kötelességévé azokat tényleg igénybe is venni, ill. érvényesíteni (C. 912/87. Dt. u. f. 19. k. 239. l.). Az eladó maga is jogosult az árut megőrizni, ilyenkor természetesen neki is jár raktárdíj és megőrzési költség (l. C. 258/81, Dt. r. f. 27. k. 203. l.; 4889/900.), azonban a megőrzés tekintetében a késedelem időpontjától fogva nem a K. T. 342. §-a, hanem az általános magánjog elvei nyernek alkalmazást, vagyis az eladó csakis a dolusért és culpa lataért felelős. Az eladó a K. T. 351. §-ában biztosított jogaival a késedelem időpontjától fogva bármikor élhet, amig csak a vevőt az áru átvételében késedelem terheli (l. C. 77/84. Dt. ú. f. 9. k. 297. l.; 1297/90.), mindamellett rosszhiszemüleg nem szabad eljárnia. Az eladó a 347. § szerinti jogával rendszerint csak a szerződés teljesítési helyén — és nem más helyen is — élhet (C. 519/87. Dt. ú. f. 18. k. 62. l.; 1601/90.; 875/97.; 338/98.).

A fentebb kifejtettekből kitünik, hogy a keresk. tv. szerint a vevő veszélyviselésének kezdő pontja eltérő a római jog szabályától, amely szerint a vevő már a szerződés perfectté váltától fogva viselte az áru veszélyét. Keresk. tvünk a vevő veszélyviselése kérdésének szabályozása tekintetében legközelebb áll a porosz Landrechthez, mely utóbbi szerint az árut

érhető mindennemü veszély és kár az eladót érinti a tényleges átadás időpontjáig. A veszélyviselés kérdése tekintetében keresk. tvünkben határozott jogelvek nincsenek megállapítva, továbbá hézaga még e tvnek, hogy nem mondja meg, hogy mi a veszélyviselés következménye. Itt különbséget kell tennünk az eladó és a vevő veszélyviselése között. Ha az eladó viseli a veszélyt és az áru hibáján kivül elvész, ugy ő szabadul kötelezettsége alól, de viszont a V.-árat sem követelheti. E szabály természetesen csak egyedi V. esetén áll, de nem a genus V. esetén is, mint alantabb látni fogjuk. Ha ellenben a vevő viseli a veszélyt, akkor az ő teljesítési kötelezettségét az árut ért baj nem érinti. Itt tartom helyén valónak megemlékezni a K. T. 348. §-a alkalmazhatásának egy sajátos, a tvben ugyan nem említett esetéről. Ugyanis az idézett szakasz szerint, ha az áru a kikötött vagy tvi kellékeknek meg nem felel, a vevőnek jogában áll az ügylettől elállni v. a V.-ár aránylagos leszállítását követelni. E mellett mindegyik esetben a netaláni kár megtérítését is követelheti. A vevő e jogát nem érinti azon körülmény, hogy az áru időközben megsemmisül, mert a véletlen nem szolgálhat az eladó előnyére, ill. a vevő rovására. Természetesen a vevőt terheli a bizonyítás ily esetben is, ha az árut már kifogás nélkül átvette és rejtett hiányokat érvényesít (l. 1511/92. Dt. ú. f. 40. k.

241. l., XIII. 59. l. és l. még Neumann id. m. II. k. 351. l.). A K. T. 351. §-a az eladónak csak jogokat ad, de nem teszi kötelességévé azokat tényleg igénybe is venni, ill. érvényesíteni (C. 912/87. Dt. u. f. 19. k. 239. l.). Az eladó maga is jogosult az árut megőrizni, ilyenkor természetesen neki is jár raktárdíj és megőrzési költség (l. C. 258/81, Dt. r. f. 27. k. 203. l.; 4889/900.), azonban a megőrzés tekintetében a késedelem időpontjától fogva nem a K. T. 342. §-a, hanem az általános magánjog elvei nyernek alkalmazást, vagyis az eladó csakis a dolusért és culpa lataért felelős. Az eladó a K. T. 351. §-ában biztosított jogaival a késedelem időpontjától fogva bármikor élhet, amig csak a vevőt az áru átvételében késedelem terheli (l. C. 77/84. Dt. ú. f. 9. k. 297. l.; 1297/90.), mindamellett rosszhiszemüleg nem szabad eljárnia. Az eladó a 347. § szerinti jogával rendszerint csak a szerződés teljesítési helyén — és nem más helyen is — élhet (C. 519/87. Dt. ú. f. 18. k. 62. l.; 1601/90.; 875/97.; 338/98.).

A fentebb kifejtettekből kitünik, hogy a keresk. tv. szerint a vevő veszélyviselésének kezdő pontja eltérő a római jog szabályától, amely szerint a vevő már a szerződés perfectté váltától fogva viselte az áru veszélyét. Keresk. tvünk a vevő veszélyviselése kérdésének szabályozása tekintetében legközelebb áll a porosz Landrechthez, mely utóbbi szerint az árut

érhető mindennemü veszély és kár az eladót érinti a tényleges átadás időpontjáig. A veszélyviselés kérdése tekintetében keresk. tvünkben határozott jogelvek nincsenek megállapítva, továbbá hézaga még e tvnek, hogy nem mondja meg, hogy mi a veszélyviselés következménye. Itt különbséget kell tennünk az eladó és a vevő veszélyviselése között. Ha az eladó viseli a veszélyt és az áru hibáján kivül elvész, ugy ő szabadul kötelezettsége alól, de viszont a V.-árat sem követelheti. E szabály természetesen csak egyedi V. esetén áll, de nem a genus V. esetén is, mint alantabb látni fogjuk. Ha ellenben a vevő viseli a veszélyt, akkor az ő teljesítési kötelezettségét az árut ért baj nem érinti. Itt tartom helyén valónak megemlékezni a K. T. 348. §-a alkalmazhatásának egy sajátos, a tvben ugyan nem említett esetéről. Ugyanis az idézett szakasz szerint, ha az áru a kikötött vagy tvi kellékeknek meg nem felel, a vevőnek jogában áll az ügylettől elállni v. a V.-ár aránylagos leszállítását követelni. E mellett mindegyik esetben a netaláni kár megtérítését is követelheti. A vevő e jogát nem érinti azon körülmény, hogy az áru időközben megsemmisül, mert a véletlen nem szolgálhat az eladó előnyére, ill. a vevő rovására. Természetesen a vevőt terheli a bizonyítás ily esetben is, ha az árut már kifogás nélkül átvette és rejtett hiányokat érvényesít (l. 1511/92. Dt. ú. f. 40. k.

241. l., XIII. 59. l. és l. még Neumann id. m. II. k. 351. l.). A K. T. 351. §-a az eladónak csak jogokat ad, de nem teszi kötelességévé azokat tényleg igénybe is venni, ill. érvényesíteni (C. 912/87. Dt. u. f. 19. k. 239. l.). Az eladó maga is jogosult az árut megőrizni, ilyenkor természetesen neki is jár raktárdíj és megőrzési költség (l. C. 258/81, Dt. r. f. 27. k. 203. l.; 4889/900.), azonban a megőrzés tekintetében a késedelem időpontjától fogva nem a K. T. 342. §-a, hanem az általános magánjog elvei nyernek alkalmazást, vagyis az eladó csakis a dolusért és culpa lataért felelős. Az eladó a K. T. 351. §-ában biztosított jogaival a késedelem időpontjától fogva bármikor élhet, amig csak a vevőt az áru átvételében késedelem terheli (l. C. 77/84. Dt. ú. f. 9. k. 297. l.; 1297/90.), mindamellett rosszhiszemüleg nem szabad eljárnia. Az eladó a 347. § szerinti jogával rendszerint csak a szerződés teljesítési helyén — és nem más helyen is — élhet (C. 519/87. Dt. ú. f. 18. k. 62. l.; 1601/90.; 875/97.; 338/98.).

A fentebb kifejtettekből kitünik, hogy a keresk. tv. szerint a vevő veszélyviselésének kezdő pontja eltérő a római jog szabályától, amely szerint a vevő már a szerződés perfectté váltától fogva viselte az áru veszélyét. Keresk. tvünk a vevő veszélyviselése kérdésének szabályozása tekintetében legközelebb áll a porosz Landrechthez, mely utóbbi szerint az árut

érhető mindennemü veszély és kár az eladót érinti a tényleges átadás időpontjáig. A veszélyviselés kérdése tekintetében keresk. tvünkben határozott jogelvek nincsenek megállapítva, továbbá hézaga még e tvnek, hogy nem mondja meg, hogy mi a veszélyviselés következménye. Itt különbséget kell tennünk az eladó és a vevő veszélyviselése között. Ha az eladó viseli a veszélyt és az áru hibáján kivül elvész, ugy ő szabadul kötelezettsége alól, de viszont a V.-árat sem követelheti. E szabály természetesen csak egyedi V. esetén áll, de nem a genus V. esetén is, mint alantabb látni fogjuk. Ha ellenben a vevő viseli a veszélyt, akkor az ő teljesítési kötelezettségét az árut ért baj nem érinti. Itt tartom helyén valónak megemlékezni a K. T. 348. §-a alkalmazhatásának egy sajátos, a tvben ugyan nem említett esetéről. Ugyanis az idézett szakasz szerint, ha az áru a kikötött vagy tvi kellékeknek meg nem felel, a vevőnek jogában áll az ügylettől elállni v. a V.-ár aránylagos leszállítását követelni. E mellett mindegyik esetben a netaláni kár megtérítését is követelheti. A vevő e jogát nem érinti azon körülmény, hogy az áru időközben megsemmisül, mert a véletlen nem szolgálhat az eladó előnyére, ill. a vevő rovására. Természetesen a vevőt terheli a bizonyítás ily esetben is, ha az árut már kifogás nélkül átvette és rejtett hiányokat érvényesít (l. 1511/92. Dt. ú. f. 40. k.

241. l., XIII. 59. l. és l. még Neumann id. m. II. k. 351. l.). A K. T. 351. §-a az eladónak csak jogokat ad, de nem teszi kötelességévé azokat tényleg igénybe is venni, ill. érvényesíteni (C. 912/87. Dt. u. f. 19. k. 239. l.). Az eladó maga is jogosult az árut megőrizni, ilyenkor természetesen neki is jár raktárdíj és megőrzési költség (l. C. 258/81, Dt. r. f. 27. k. 203. l.; 4889/900.), azonban a megőrzés tekintetében a késedelem időpontjától fogva nem a K. T. 342. §-a, hanem az általános magánjog elvei nyernek alkalmazást, vagyis az eladó csakis a dolusért és culpa lataért felelős. Az eladó a K. T. 351. §-ában biztosított jogaival a késedelem időpontjától fogva bármikor élhet, amig csak a vevőt az áru átvételében késedelem terheli (l. C. 77/84. Dt. ú. f. 9. k. 297. l.; 1297/90.), mindamellett rosszhiszemüleg nem szabad eljárnia. Az eladó a 347. § szerinti jogával rendszerint csak a szerződés teljesítési helyén — és nem más helyen is — élhet (C. 519/87. Dt. ú. f. 18. k. 62. l.; 1601/90.; 875/97.; 338/98.).

A fentebb kifejtettekből kitünik, hogy a keresk. tv. szerint a vevő veszélyviselésének kezdő pontja eltérő a római jog szabályától, amely szerint a vevő már a szerződés perfectté váltától fogva viselte az áru veszélyét. Keresk. tvünk a vevő veszélyviselése kérdésének szabályozása tekintetében legközelebb áll a porosz Landrechthez, mely utóbbi szerint az árut

érhető mindennemü veszély és kár az eladót érinti a tényleges átadás időpontjáig. A veszélyviselés kérdése tekintetében keresk. tvünkben határozott jogelvek nincsenek megállapítva, továbbá hézaga még e tvnek, hogy nem mondja meg, hogy mi a veszélyviselés következménye. Itt különbséget kell tennünk az eladó és a vevő veszélyviselése között. Ha az eladó viseli a veszélyt és az áru hibáján kivül elvész, ugy ő szabadul kötelezettsége alól, de viszont a V.-árat sem követelheti. E szabály természetesen csak egyedi V. esetén áll, de nem a genus V. esetén is, mint alantabb látni fogjuk. Ha ellenben a vevő viseli a veszélyt, akkor az ő teljesítési kötelezettségét az árut ért baj nem érinti. Itt tartom helyén valónak megemlékezni a K. T. 348. §-a alkalmazhatásának egy sajátos, a tvben ugyan nem említett esetéről. Ugyanis az idézett szakasz szerint, ha az áru a kikötött vagy tvi kellékeknek meg nem felel, a vevőnek jogában áll az ügylettől elállni v. a V.-ár aránylagos leszállítását követelni. E mellett mindegyik esetben a netaláni kár megtérítését is követelheti. A vevő e jogát nem érinti azon körülmény, hogy az áru időközben megsemmisül, mert a véletlen nem szolgálhat az eladó előnyére, ill. a vevő rovására. Természetesen a vevőt terheli a bizonyítás ily esetben is, ha az árut már kifogás nélkül átvette és rejtett hiányokat érvényesít (l. 1511/92. Dt. ú. f. 40. k.

241. l., XIII. 59. l. és l. még Neumann id. m. II. k. 351. l.). A K. T. 351. §-a az eladónak csak jogokat ad, de nem teszi kötelességévé azokat tényleg igénybe is venni, ill. érvényesíteni (C. 912/87. Dt. u. f. 19. k. 239. l.). Az eladó maga is jogosult az árut megőrizni, ilyenkor természetesen neki is jár raktárdíj és megőrzési költség (l. C. 258/81, Dt. r. f. 27. k. 203. l.; 4889/900.), azonban a megőrzés tekintetében a késedelem időpontjától fogva nem a K. T. 342. §-a, hanem az általános magánjog elvei nyernek alkalmazást, vagyis az eladó csakis a dolusért és culpa lataért felelős. Az eladó a K. T. 351. §-ában biztosított jogaival a késedelem időpontjától fogva bármikor élhet, amig csak a vevőt az áru átvételében késedelem terheli (l. C. 77/84. Dt. ú. f. 9. k. 297. l.; 1297/90.), mindamellett rosszhiszemüleg nem szabad eljárnia. Az eladó a 347. § szerinti jogával rendszerint csak a szerződés teljesítési helyén — és nem más helyen is — élhet (C. 519/87. Dt. ú. f. 18. k. 62. l.; 1601/90.; 875/97.; 338/98.).

A fentebb kifejtettekből kitünik, hogy a keresk. tv. szerint a vevő veszélyviselésének kezdő pontja eltérő a római jog szabályától, amely szerint a vevő már a szerződés perfectté váltától fogva viselte az áru veszélyét. Keresk. tvünk a vevő veszélyviselése kérdésének szabályozása tekintetében legközelebb áll a porosz Landrechthez, mely utóbbi szerint az árut

érhető mindennemü veszély és kár az eladót érinti a tényleges átadás időpontjáig. A veszélyviselés kérdése tekintetében keresk. tvünkben határozott jogelvek nincsenek megállapítva, továbbá hézaga még e tvnek, hogy nem mondja meg, hogy mi a veszélyviselés következménye. Itt különbséget kell tennünk az eladó és a vevő veszélyviselése között. Ha az eladó viseli a veszélyt és az áru hibáján kivül elvész, ugy ő szabadul kötelezettsége alól, de viszont a V.-árat sem követelheti. E szabály természetesen csak egyedi V. esetén áll, de nem a genus V. esetén is, mint alantabb látni fogjuk. Ha ellenben a vevő viseli a veszélyt, akkor az ő teljesítési kötelezettségét az árut ért baj nem érinti. Itt tartom helyén valónak megemlékezni a K. T. 348. §-a alkalmazhatásának egy sajátos, a tvben ugyan nem említett esetéről. Ugyanis az idézett szakasz szerint, ha az áru a kikötött vagy tvi kellékeknek meg nem felel, a vevőnek jogában áll az ügylettől elállni v. a V.-ár aránylagos leszállítását követelni. E mellett mindegyik esetben a netaláni kár megtérítését is követelheti. A vevő e jogát nem érinti azon körülmény, hogy az áru időközben megsemmisül, mert a véletlen nem szolgálhat az eladó előnyére, ill. a vevő rovására. Természetesen a vevőt terheli a bizonyítás ily esetben is, ha az árut már kifogás nélkül átvette és rejtett hiányokat érvényesít (l. 1511/92. Dt. ú. f. 40. k.

171 l.; 281/97. Dt. III. f. 11. k. 85. l.). Ellenkező esetben az eladót. Ha a küldés a vevő veszélyére történt, az eladónak csak azt kell bizonyítani, hogy az áru minősége az elküldéskor megfelelő volt (l. C. 1104/98. Dt. III. f. 11. k. 152. l.). A vevőnek a hiányokra alapított kereseti joga az eladó ellen a fentebb említett esetben is az átvételtől számított hat hó alatt elévül. Továbbá a vevő ily esetben sem követelhet kártérítést önállóan (C. 1511/92. Dt. ú. f. 40. k. 171. l.).

Ha a vevő a más helyről átküldött árut kifogásolja s e kifogásolás alaptalannak bizonyul, ugy az őrizés tartama alatt is ő viseli az áru veszélyét, bár azt az eladó rendelkezésére bocsátotta is. Továbbá, minthogy a 351. § szerint a késedelmes vevő veszélyére történik az áru elhelyezése magánszemélynél v. közraktárban, az árut itt érhető veszélyt is a vevő viseli. A tőzsdeszokások szerint, ha az eladó viseli a veszélyt és az áru akár a fuvarozás közben, akár a szerződésileg megjelölt raktárban erőhatalom következtében megsérül v. elpusztul, ugy ő a hiányt más, szerződésszerü áruval tartozik pótolni és a vevő ezt átvenni köteles, a V.-től el nem állhat; ellenben, ha a vevő viseli a veszélyt, akkor természetesen pótlásnak helye nincs. A keresk. V.-nél is, mint fentebb jeleztük, a vevő veszélyviselése független tulajdonosi minőségétől; világosan látható ez distanz-V.

esetén, ellenben piaczi V.-nél a vevő a veszélyt rendszerint csak azon időponttól fogva viseli, midőn tulajdonos lett. Ha az átadás időpontja előtt az áru az eladó hibáján kivül tönkremegy, ugy species V. esetén az eladó szabadul mindennemü kötelezettsége alól, de viszont V.-árat sem követelhet. Species V. esetén az áru tönkremenésével a szolgáltathatás is lehetetlenül, mert impossibilium nulla est obligatio.

Miként láttuk keresk. V. esetén a vevő veszélyviselésének kezdőpontját illetőleg keresk. tvünk eltér a római jog álláspontjától, egyébként azonban a főbb elvek tekintetében a keresk. V. megegyező a római jogi vétellel. A római jog különbséget nem tesz a piaczi V. és a distanz-V. között, hanem a kettő egységesen van szabályozva. Csak megemlítem, hogy a jogirodalomban élénk vitát idézett elő, hogy a K. T. 344. §-a esetén minek tekintendő a fuvarozó, de erre itt ki nem térhetek.

Az emptio per aversionem a keresk. tvben külön szabályozást nem nyert, erre is — mint a species V. egyik nemére, — a species V. szabályai állanak. Az osztrák polg. tvkv. szerint V. esetén az átadás időpontjáig az eladó viseli a veszélyt, kivéve az emptio per aversionem esetét, melynél az egyes dolgok véletlen elenyészte az átvevő kára, feltéve, hogy az elenyészett dolgok hiánya folytán az egész tömeg értéke az eredeti érték felén túl nem csökkent

(v. ö. 1064., illetőleg 1048—1051. §§). Különösen a keresk. forgalomban gyakori az emptio per aversionem, igy az u. n. partie-áruk vétetnek, továbbá egész üzletek. A franczia Code de commerce és az ezt követő tvkvek a római joggal egyezően a keresk. V.-t általában külön nem szabályozzák, hanem erre is az általános magánjog szabványai az irányadók. Nézetem szerint helyes is a V. egységes szabályozása, vagy ha mindenáron külön sanctióval akarjuk a keresk. forgalmat ellátni, illetőleg a keresk. V.-t külön szabályozni, — hogy mennyiben jogosult ez, erre itt ki nem térhetek —, ugy a keresk. V. külön szabályait, miként fentebb kifejtettem, csak a kereskedők egymás közötti vételeire korlátoljuk és ne alkalmazzuk a keresk. V. szabályait minden V.-re, amely csak esetleg keresk. V. és amelyről a felek talán nem is sejtik, hogy erre a keresk. V. szabványai az irányadók.

Veszélyviselés feltételes species vétel esetén.

A keresk. tvnek a V.-re vonatkozó szabványai dispositiv jellegüek, a felek azoktól eltérőleg rendelkezhetnek. A feltételes V.-ről, mint ilyenről, a keresk. tv. külön nem intézkedik, erre is a species V. szabályai nyernek megfelelő alkalmazást, természetesen figyelembe véve a feltételt, mint módosító körülményt. Ha a V. felfüggesztő feltétel mellett köttetett, akkor a római joggal megegyezően a V. szabályai csak a feltétel beálltával nyernek alkalmazást, holott feloldó feltétel esetén — szintén megegyezőleg a római joggal — a V. szabályai a feltétel beálltával hatályukat vesztik. Az in diem addictio a keresk. forgalomban, ill. a keresk. V. esetén nem igen gyakori. A keresk. forgalom természetével ellenkeznék, V.-i ügyleteket oly fentartással kötni, hogy ha egy bizonyos meghatározott idő alatt jobb vevő jelentkeznék, — ami mindenkor objectiv criteriumok szerint döntendő el, — annak elsőbbség adassék. Hogy ily V. mily feltétel mellett kötöttnek tekintessék, arra első sorban az döntő, hogy a V. tárgya átadatott-e v. sem. Előbbi esetben a V. felbontó feltétel mellett kötöttnek, utóbbi esetben pedig

felfüggesztő feltétel mellett kötöttnek tekintendő. Az időközi veszély, a megsemmisülés és a rosszabbodás veszélye egyaránt az azon időben éppen veszélyt viselő felet érinti, miként a római jogban és semmi esetre sem nyulik át a feltétel beálltával (in diem addictio) a másik fél rovására.

Fontos és nagyjelentőségü intézkedése a keresk. jognak, hogy a lex commissoria — eltérőleg a római jogtól — a vevő késedelme esetén minden esetben alkalmazást nyerhet, másrészt a keresk. jog ezen intézkedésével nemcsak az eladó érdekeit védi, hanem e jogot a vevőre is kiterjeszti. Ez ugyan közös a római joggal. A keresk. jogi lex commissoria tartalmilag is eltér a római lex commissoriától. Mindenekelőtt különbséget kell tennünk a keresk. jogban a halasztó határidőre kötött V. és a záros határidőre kötött V. között. Halasztó határidőre kötött V.-nél ugy az eladó, mint a vevő késedelem esetén követelhetik a teljesítést és a késedelemből eredő kár megtérítését. E jog minden esetben megilleti a szerződő feleket. Ha a vevőt az áru átvételelében késedelem terheli, ill. ha a V.-ár megfizetésével késik és az áru még átadva nincs, ugy az eladó jogosult az árut, ha annak tőzsdei ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés útján a vevő rovására eladni s egyúttal igényelheti a ne-

táni kára megtérítését is. Ha a vevő az átvétellel késlekedik, akkor is követelheti az eladó, hogy a vevő a V.-ár egyidejü lefizetése mellett az árut átvegye (C. 552/97:.). Az eladási jog az eladót a késedelmes vevő rovására nem csak akkor illeti meg, ha az áru romlásnak van kitéve és a halasztás veszélylyel jár, hanem minden esetben. A K. T. 351. §-ában hivatkozott 347. § csak az eladás módjára irányadó (C. 241/80., Dt. r. f. XXV. k. 52. l., C. 1008/97.).

A V.-ár megfizetésével késedelmes vevőnek nem köteles az eladó utólagos teljesítési határidőt adni, bár az ügylet természete megengedné, ha az áru könnyen romlásnak indul v. ha a késedelmes fél a teljesítést már eleve megtagadta (C. 691/78., Dt. r. f. XXI. k. 146. l.; C. 515/98., Dt. III. f. XIV. k. 282. l.). Az utólagos teljesítési határidőt a késedelmes vevő tartozik kérni (C. 732/99., Dt. III. f. XVI. k. 73. l.). Az eladót végül megilleti a jog, hogy a szerződéstől elálljon, mintha az meg sem köttetett volna, ha a vevő a V.-ár megfizetésével késik. Ugyancsak megilleti az eladót e jog, ha a vevő az áru átvételével késik, pl. oly szállítást kiván, mely a szerződéses kikötéstől eltér (l. C. 308/901.).

A vevőt a késedelmes eladóval szemben megillető jogokról a K. T. 353. §-a intézkedik. A 353. §-ban biztosított jogok gyakorlása független attól, hogy a vevő a maga részéről teljesítette-e. A jogok gyakorlását illetőleg a vevő

az egyszer történt választástól el nem térhet (l. C. 695/82., Dt. u. f. IV. k. 26.l.; 1957/84. Dt. u. f. IX. k. 130. l.; 113/88., Dt. u. f. XX. k. 96. l.). A választási jog megszünte hivatalból nem vétetik figyelembe (C. 234/88.). Joggyakorlatunk álláspontja emlékeztet a régi római litis contestatiora. A német joggyakorlat szerint a vevőt még a teljesités iránt beadott keresete nem fosztja meg a választási jogától, a választási jog csak az itélettel szünik meg. A vevő a szerződés teljesítését és a késedelemből eredő kárának megtérítését az eladótól actio empti-vel követelheti csak, mert a késedelem által külön kereseti jog nem támad. A késedelemből eredő kár megteríttetése iránt kifejezett jogfentartásra van szükség, ha a vevő az árut a kár egyidejü megtérítése nélkül veszi át (l. C. 800/81. Dt. ú. f. I. k. 128. l.). A vevő érdekének megállapításánál, ill. a késedelemből eredő kár kiszámításánál az áru értékére a római jog álláspontjával egyezően (21 § 3 D. 19, 1) vagy a késedelem kezdete v. az utólagos átadás, ill. a kár megtérítésére kötelező itélet jogerőre emelkedésének időpontja a mérvadó, amely időpontban éppen az áru nagyobb értéket képvisel. Az említett határidők között előforduló esetleges áringadozások figyelembe nem jönnek. A római jog is csak a condictio furtiva esetén vette tekintetbe az árhullámzást, mivel «fur semper moram facere videtur», vagyis a

tolvajt ugy tekintették, mint aki folyton újból és újból késedelembe esnék. A források szerint condictio furtiva esetén az érték megállapítására azon időpont az irányadó, amidőn az áru legtöbbet ért, («placet tamen id tempus spectandum, quo res unquam plurimi fuit, maxime cum deteriorem rem factam dando non liberatur; semper enim moram fur facere videtur». 8 § 1, 2. D. 13, 1.). A római jog álláspontjával egyezőleg (2 § 8 D. 13, 4.) a vevő a késedelmes eladótól kártérítés fejében többet követelhet, mint az áru szerződési és a fentebb említett időpontok valamelyikében létezett ára közötti különbözetet, ha tényleg nagyobb kára volt. Pl. drágábban adta el, mint aminő volt az áru értéke a fentebbi időpontokban v. máshonnan drágábban volt kénytelen beszerezni. Fedezeti V. esetén is azonban a vevő rendes kereskedő gondosságával tartozik eljárni és az eredeti V. összes kikötéseinek megfelelően. Áll az a V. helyére és időpontjára is (C. 402/97.; 731/900.; 1097/900.). A fedezeti V.-t rendszerint a teljesítés helyén kell eszközölni, még pedig lehetőleg azonnal, midőn a vevőnek az eladó szerződés szegéséről meggyőződést szerezni alkalma volt. Nézetem szerint a keresk. jogban is áll a római jogi elv: «quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire» (l. 203 D. 50, 17.) Tehát esetünkben, ha a vevő drágábban adta el a dolgot, mint

az eredeti V.-ár, ill. azon árnál, amelylyel az áru azon időpontban birt, midőn az eladónak teljesíteni kellett volna és az árunak piaczi ill. tőzsdei ára lévén, neki alkalma lett volna az árut ily áron beszerezni s igy saját kötelezettségét teljesíteni, ugy kártérítés gyanánt többet nem követelhet, mint az eredeti V.-ár és az említett időpontban való beszerezhetési ár közötti különbözetet. Nem lehet követelni oly kárt, amelyet kellő gondossággal elháríthatunk, nem engedi meg ezt már a keresk. forgalomban megkövetelt bona fides sem. Álláspontunkat támogatja a német judicatura hason álláspontja; ugyancsak az említett római jogi elv jut kifejezésre a szász polg. tvkv. 668. §-ában; az optkv. 1324. §-ában és megközelítőleg a Code civil 1150. és 1151. art.-aiban.

A vevő követelhet a késedelmes eladótól a teljesítés helyett nem teljesítés miatti kártérítést is. Kérdés, hogy miben áll e kártérítés, hogy vajjon merően egyoldalu-e v. az ügylet megmarad kétoldalunak. E tekintetben azon álláspontot foglalom el, hogy itt nem egyoldalu kártérítésről van szó, hanem a kétoldalu jogügylet továbbra is fennmarad, csak az eladó teljesítése helyébe pénzbeli egyenérték-kártérítés lép. Ez álláspontot Grosschmid Béni fejtette ki először, mint azt már fentebb említettem. Ha nem álláspontunk ból indulunk ki, ugy a vevő az említett esetben, ha a V.-árat már

lefizette, csak condictióval követelhetné ezt vissza, ami reá esetleg káros lehet. De tegyük fel, hogy a V.-ár nem csupán készpénzben állapíttatott meg, hanem a pénz mellett egyéb teljesítések is köttettek ki, ami ily esetben, ha az egyoldalu kártérítés álláspontjára helyezkedünk, ugy a vevőnek vissza kellene követelni a készpénz melletti egyéb teljesítéseket, követelni kellene használati díjat stb., ami sok zavart idézhetne elő. Ha pedig elméletünket követjük, ugy a késedelmes eladó az említett esetekben az áru teljes értékét készpénzben fizeti és ezenfelül adja a kártérítést. Álláspontunkat a következőkkel támogatjuk. A 353. § 1. p. esetén a teljesítés in natura teljesítést jelent, igy, ha következetesek akarunk lenni, itt is (353. § 2. p.-jában) annak kell vennünk, tehát pénzbeli teljesítés helyt foglalhat. De másrészt, ha a 353. § 2. p.-jában az egyoldalu kártérítés alapjára helyezkednénk, ugy tárgytalan volna a 353. § 3. pontja, amely szerint az eladó késedelme esetén a vevő a szerződéstől egyszerüen elállhat, mintha az meg sem köttetett volna. Ugyanis az említett álláspont mellett a vevő a szerződéstől való elállási jogot már a 2. p. esetén gyakorolja és még ezenfelül megilleti őt a kártérítési követelése iránti jog. Minek kellene akkor egy csak elállási jogot részére biztosítani? Ha a vevő nem teljesítés miatti kártérítést követel, akkor kárkövetelése nagysá-

gának megállapításánál akár az eladó késedelme idejének kezdetét, akár a purgatio morae miatt engedett idő lejártát veheti mérvadó időpontul, t. i. K. T.-ünk 354. §-a értelmében a vevő, mielőtt e jogával élhetne, kénytelen, amennyiben az ügylet természete megengedi, az eladó kivánatára teljesítési póthatáridőt adni; ez a purgatio morae. A purgatio morae miatt engedett idő lejárta után való vmely időpont azonban már irányadó nem lehet, mert a vevő azzal, hogy nem teljesítés miatti kártérítést követel, az árunak a teljesítésre engedett póthatáridő után történhető átadását visszautasítja, következőleg egyszersmind lemond az árunak ezen időpont után való esetleges értékemelkedéséről is. Hasonló gondolat jut kifejezésre a forrásokban is (21 § 3 D. 19, 1.). A vevő ugyan jogosítva van a nem teljesítés miatti kártérítést fedezeti V. útján érvényesíteni, de erre kötelezve nincs, esetleg érdekét multa reá a szolgáltatás (C. 24/95, Dt. III. f. III. k. 326. l.; C. 758/97, Dt. III. f. VIII. k. 216. l.).

Mint fentebb már jeleztem, a vevőt az eladó késedelme esetén megilleti a szerződéstől való elállási jog is; e tekintetben keresk. jogunk eltér a római jogtól, mert a források szerint a teljesítő szerződő félnek teljesítés iránti követelési joga van, de a szerződéstől való elállási joga nincs (l. 8, 12 C. 4, 38; 3, 14 C. 4, 44; 4, 6, 12 C. 4, 49). A vevő solvendi causa és nem

ob causam futuram fizetett. Az eladó a források szerint a V.-árat nem sine causa birja, hanem birtokának alapja a szerződés megkötésével a V.-árra vonatkozó követelési jog, a teljesítés aequivalense az ellenteljesítésre való követelési jog. Az exceptio non adimpleti contractus lett a későbbi római jogban annak a kifejezője, hogy mindkét fél az egyfolytában való teljesítés reményében tett kötelező igéretet. Ha az eladó, bár még a teljesítési idő beállta előtt, a V.-i ügylet létrejöttét tagadja, akkor a vevő a 353. §-ban meghatározott jogokat a teljesítési idő letelte előtt is azonnal gyakorolhatja. Ha a késedelmes fél a teljesítést már eleve határozottan megtagadta, v. ha a teljesítés lehetetlenül, a nem késedelmes felet a nem teljesítés miatti kártérítés, ill. az elállás joga azonnal megilleti, anélkül, hogy erről a késedelmes felet előbb külön értesíteni és neki az utólagos teljesítésre külön időt engedni tartoznék (l. C. 1685/81., 1644/94., 515/98.). Ezen esetektől eltekintve, az említett jogok gyakorolhatásának előfeltétele, hogy a nem késedelmes fél a késedelmes felet erről haladéktalanul értesítse és neki, ha az ügylet természete megengedi, teljesítési póthatáridőt tűzzön ki. Hogy mikor mondható, hogy az ügylet természete az utólagos teljesítési póthatáridő adását megengedi, azt minden egyes esetben a körülmények gondos mérlegelése alapján kell megállapítani. Igy pl. fűtő-

készülékek szállítására a vevő a tél beálltával utólagos teljesítési időt engedni nem tartozik (C. 1073/97.). Ha és mig a késedelmes fél nem értesíttetik arról, hogy a nem késedelmes fél a teljesítés helyett kártérítést követelni v. a szerződéstől elállni kiván, mindaddig jogosítva van az utólagos teljesítést megajánlani és ezt eszközölni, de a vevő ezzel azért kártérítés követelhetése iránti jogát nem veszti el (C. 173/98, Dt. III. f. XIII. k. 227. l., C. 732/99, Dt. III. f. XVI. k. 73. l.). Az értesítés a kárkövetelési igény érvényesítése iránt indított keresettel is történhetik. Ilyenkor az értesítést a kereset kézbesítése helyettesíti. Ezen időpont után késedelem nélkül kell a késedelmes félnek a késedelem helyrepótlása iránti készségét felajánlani, különben a nem késedelmes fél ezt figyelembe venni nem tartozik (C. 351/97.). Ha azonban a vevő az eladó késedelme daczára az utólagos teljesítéssel megelégszik, erről nem kell értesítenie az eladót, a teljesítést az elévülési időn belül bármikor követelheti. Oly árukért, amelyek piaczi v. tőzsdei árral birnak, a vevő a késedelmes eladótól kártérítés gyanánt mindenkor követelheti azon különbözetet, amely a teljesítés helyén és idejekor a szerződési és a piaczi, ill. tőzsdei ár között mutatkozik. E kára tényleges fenforgását nem kell igazolnia (C. 1438/95; 758/96; 732/99). Ha azonban ennél töb-

bet követel, ugy ezt már bizonyítani tartozik. (Bp. T. II. G. 105/902.).

Záros határidőre szóló V. esetén ugyanazon jogok illetik meg a szerződő feleket a késedelmes fél ellenében, mint a halasztó határidőre szóló V. esetén (352. és 353. §§). Azonban itt a teljesítési határidő az ügyletre oly lényeges jelentőségü, hogy ha ez be nem tartatik, ugy a netáni későbbi szolgáltatás a nem késedelmes félre nézve rendszerint érdekét multa, miért is a késedelmes félnek utólagos teljesíthetésre igénye nem lehet, de a másik fél jogosult ezt követelni, mert aki a többre jogosult, az jogosult a kevesebbre is. Azonban a méltányosság azt kivánja, hogy a késedelmes fél sokáig bizonytalanságban ne legyen; azért a nem késedelmes fél, ha a teljesítéshez a késedelem daczára is ragaszkodni kiván, a késedelmes felet erről a határidő v. határnap elteltével azonnal értesíteni tartozik.

A késedelmes vevő érdekeit óvja a K. T. 356. §-ának 1. p.-ja, amennyiben kimondja, hogy ha az eladó a teljesítés helyett az árut a késedelmes vevő rovására eladni kivánja, feltéve, hogy az áru tőzsdei v. piaczi árral bir, az eladást a kitüzött határnap v. határidő letelte után azonnal köteles eszközölni, mert ellenkező esetben az eladás a vevő rovására történtnek nem tekintetik. Az eladás eredményéről a késedelmes vevőt az eladó azonnal értesíteni tartozik. Mint

már fentebb említettem, ha a vevő a késedelmes eladó ellenében teljesítés helyett kártérítést követel, ennek tárgyát oly áruknál, amelyek piaczi v. tőzsdei árral birnak, azon különbözet képezi, amely a teljesítés helyén és idejekor a szerződési és piaczi, ill. tőzsdei ár közt mutatkozik. Rendszerint ez a tényleg szenvedett kár, ezt igazolni sem kell; de lehet, hogy a vevő kára nagyobb, ezt már azonban igazolni tartozik. Igy pl. ő tovább adta az árut és minthogy kellő időben vevőjét nem fedezhette, kötbért fizetett. A fix V. fenforgását annak kell igazolni, aki ezt állítja, mert a vélelem a halasztó határidőre kötött V. mellett szól (C. 1076/94; 244/97.). A késedelmet a fél óvási okmánynyal igazolja, aminek költségeit a késedelmes fél viseli. Az óvatolásra a váltó tv. határozatai szolgálnak irányadóul.

Ha a teljesítés mindkét részre nézve osztható és ez a körülményekből, különösen a szerződési tárgy minőségéből, az ügylet természetéből v. a szerződő felek akaratából kitünik, akkor a szerződésnek már teljesített részétől a késedelem daczára a nem késedelmes fél vissza nem léphet. A veszélyviselés tekintetében az általános szabályok nyernek alkalmazást. A felek természetesen a teljesítés oszthatóságát kizárhatják v. kifejezetten v. közvetve. Nagy Ferencz a keresk. tv. most idézett 358. §-ából azon következtetést vonja, hogy a keresk. V.

esetében a részletteljesítés vissza nem utasítható, mert a részteljesítések elfogadásának kötelezettsége megfelel mindenkor a felek akaratának. Ez nem áll. Egyébiránt maga a 358. § is az oszthatóság megállapítására nem egyedül a felek akaratát veszi döntőnek, hanem emellett egyenrangu tényezőként vannak említve az ügylet természete és a szerződési tárgy minősége, amelyek alapján függetlenül a felek akaratától megállapítható, hogy a teljesítés mindkét félre nézve osztható. Nem osztom Nagy Ferencz azon nézetét sem, hogy ellenkező esetben, t. i. ha nem azon álláspontra helyezkedünk, amire ő, felesleges volna az idézett szakasz, mert ha a fél a részletteljesítést önként elfogadta, ugy azt többé vissza nem utasíthatja. A dolog azonban nem egészen igy áll, mert a fél, mikor a részletteljesítést elfogadja, ezt csak oly feltétel alatt teszi, hogy a többit is megkapja; mert esetleg a részletteljesítés neki nem oly értékes, mintha az egész mennyiséget megkapja. Utólagos zavarok és viták elkerülése végett állapította meg a keresk. tv. a 358. §-ában foglaltakat. Különösen a gabonakereskedelemben hatályosul a 358. §. Ugyanis nagyobb kereskedők a megvett gabona egy részét előbb felszállíttatják akár mintának, akár mert eladták. A keresk. forgalomban óriási zavart idézne elő és sok kellemetlenségnek tenné ki a feleket, ha a részletteljesítés egyáltalában visszauta-

sítható nem volna, ez igen nagy anyagi kárral is járna, mert a fél a részletteljesítést esetleg nem használhatja. A szerződő felek egyike a másik késedelme esetén a már teljesített részre nézve csak akkor nem léphet vissza, ha a teljesítés mindkét részre nézve osztható. A vevő részéről sem feltétlen osztható mindig a teljesítés, gondoljunk csak azon esetre, ha V.-árként készpénz mellett egyéb teljesítések is köttettek ki.

A K. T. 359—361. §-ai intézkednek a megtekintésre, vagy próbára V.-ről. A szabályozás tekintetében keresk. törvényünk álláspontja megegyező a régi német keresk. tv.-ével. A próbára V.-től meg kell különböztetnünk a V. azon esetét, midőn valaki egy bizonyos dologból egy bizonyos mennyiséget vásárol azon hozzáadással, hogyha a dolog megfelel, ugy többet is fog vásárolni. Itt a V. feltétlen. Ami az említett hozzáadást illeti, ez jogilag irrelevans, ez a vevőt nem köti, mert teljesen tetszésétől függ annak érvényesítése. Ily V.-nél a veszélyviselés általános szabályai nyernek alkalmazást. A próbára V.-nél az eladó a határidő alatt kötve van, mig a vevő nem. A könyvkereskedők által állandó vevőiknek megtekintés végett küldeni szokott könyvpéldányok nem tekinthetők vmi próbára kötött V. tárgyainak, mert a felek ilyet nem kötöttek, hanem ezek egyszerü ajánlatok. A veszélyt is a küldő, helyesebben az ajánlattevő fél viseli.

A római jog adta az impulsust a próbára V. kifejlődésére. A justiniani jogszabályok szolgáltak alapul az újabb tvkönyveknek. Ezen tan a

legvitásabb és leghomályosabb tanok egyike volt. Goldschmidtnek sikerült e tanokat tisztázni és e V.-nemet a «degustatio vini»-től megkülönböztetni. Téves mindenképen a megtekintésre szóló V.-t a római degustatio vinivel azonosítani, amely felbontó feltétel mellett kötött V. volt. Itt az ügylet joghatálya azonnal beállott. A keresk. tv. által szabályozott próbára V. feltételes V. A megtekintésre vagy próbára V. a vevő akaratától függő, azon feltétel alatt köttetik, hogy ez az árut megtekintés v. megpróbálás után elfogadandja. Kétség esetén e feltétel felfüggesztő hatálylyal bir. Mig degustatio vini esetén az objectiv szempontból eszközölt megvizsgálás és az áru tényleges állapotára alapított helyeslés, illetőleg nem helyeslés volt a döntő, addig keresk. tvünk szerint próbára V. esetén a megvizsgálás és a döntés merően a vevő egyéni tetszésére van bizva. A vevő nem köteles az árut tényleg megpróbálni, visszautasítását indokolni nem tartozik (l. C. 680/83; 1327/96.). Ha a felek, bár próbaidő kikötése mellett, abban állapodtak meg, hogy az áru el v. el nem fogadására nézve a megejtendő próba objectiv eredménye lesz a döntő, akkor nem próbára V. esete forog fenn, hanem közönséges adásvétel, következőleg ennek szabályai nyernek alkalmazást (C. 1404/90.). A vevő azon ellenvetésével szemben, hogy az árut csak megtekintésre vásárolta, az eladót terheli a bi-

zonyitás, hogy a vételi ügylet feltétlenül és véglegesen köttetett (C. 245/86. Dt. u. f. 14. k. 320. l.; 237/95. Dt. III. f. 3. k. 318. l.).

Próbára V. esetén, ha a feltétel felfüggesztő, akkor a V. explicatumai a veszélyviselés, nemkülönben egyéb kérdések tekintetében is, csak a feltétel beálltával nyernek alkalmazást, illetőleg hatályosulnak. E V.-t azonban nem lehet egy pactum de contrahendonak, t. i. pactum de vendendonak tekinteni, mert igaz ugyan, hogy merően a vevő önkényétől függ az áru elfogadása, miként a források mondják: «. . . si Stichus intra certum diem tibi, placuerit, erit tibi emptus aureis tot» (§ 4 J. 3, 23); «. . . si displicuisset inempta esset . . .» (3 D. 18, 1), azonban ha az árut elfogadja, ugy a V. azonnal feltétlenné válik; a V. joghatásai azonnal beállanak és nem kell előbb az eladót a szerződés megkötésére kényszeríteni, ill. arra perelni. A szerződés perfect, a teljesítés a feltétel beálltával követelhető mindjárt. A próbára V. nem tekinthető egyszerű ajánlatnak sem, mert mig az ajánlatnál az ajánlattevőt egy egyoldalu jogügylet köti, addig itt az eladót egy szerződés kötelezi, bár a V. joghatásai csak a feltétel beálltával, t. i. az elfogadással hatályosulnak. Ez utóbbi körülmény világosan kifejezésre jut a forrásokban, mert az eladó igényét, ha a vevő az árut nem fogadta el nem actio venditivel, hanem actio praescriptis verbissel érvényesít-

hette (20 § 2 D. 19, 5). A feloldó feltétel mellett kötött V. ellenben pura emptio csak, quae sub conditione resolvitur. Vagyis ily esetben a V. joghatásai azonnal beállanak, de a feltétel beálltával az ügylet azonnal hatályát veszti. A megtekintésre v. próbára kötött V. esetén a vevő visszalépése merően önkényes, kizárólag az ő akaratától függ az áru el v. el nem fogadása. A német irodalomban a V. e nemét «Kauf nach Belieben» kifejezéssel jelölik meg, hogy a megtekintési v. a próbálási kötelezettség látszatát is elhárítsák.

A megtekintésre v. próbára kötött V. nem feltételezi e kifejezések használatát, másrészt e kifejezések használata nem teszi a V.-t még azzá (C. 115/96.). A K. T. 359. §-a azt mondja ugyan, hogy a vevő megtekintés vagy megpróbálás után nyilatkozik az áru el, ill. el nem fogadása iránt, ebből azonban nem következtethetünk arra, hogy a vevő kénytelen is volna megpróbálni, ill. megtekinteni az árut, mert elhatározása merően önkényes. Igaz ugyan, hogy a vevő elhatározásának kinyilvánítása előtt az árut előbb rendszerint meg fogja tekinteni, ill. próbálni.

A megtekintésre v. próbára kötött V. is lehet, mint már jeleztük, mikénta római jogban, egyaránt felfüggesztő és felbontó feltétel mellett kötött; csakhogy keresk. tvünkben — eltérőleg a római jogtól — kifejezetten meg van álla-

pítva, hogy in dubio a feltételt felfüggesztőnek kell tekinteni («Kétség esetén e feltétel felfüggesztő hatálylyal bir» 359. §). A vevő a V. megkötése daczára az elfogadási nyilatkozat megtétele előtt szabad, nincs kötelezve, ellenben az eladó meg van kötve. A joghelyzetbeli különbséget az eladó önként idézi elő. Az áru megsemmisülésének, ill. megromlásának veszélyét az elfogadási nyilatkozat megtétele előtt az eladó viseli. A szász ptkv. 1101. §-a világosan kimondja e tételt, mig az osztr. ptkv. 1080. §-a és a svájczi kötelmi jog 209. §-a csak közvetve fejezik ki; ugyanis az eladót az elfogadás kifejezett v. hallgatag megtörténte előtt, mint feltétlen tulajdonost állítják oda («A vevő a próbaidő alatt haszonkölcsönvevőnek; ezen idő elteltе után pedig az adás-vevési ügylet feltétlenül kötöttnek s a vevő a vétemény tulajdonosának tekintetik». Optkv. 1080. §). Megtekintésre v. próbára kötött V. esetén a feltétel minemüségére elsősorban a felek kijelentése az irányadó, ilyennek hiányában az ügylet körülményeit kell szemügyre venni.

Az árunak a vevő részére történt átadása nem állapít meg vélelmet amellett, hogy a feltétel felbontónak tekintessék. Kitünik ez a 360—361. §-ok intézkedéseiből, amelyek csupán a nyilatkozástétel elmulasztásának következményei tekintetében tesznek különbséget, aszerint, hogy az áru a vevőnek át volt-e adva

v. sem, de a 359. § 2. mondatában foglalt és a feltétel felfüggesztő voltára vonatkozó vélelmet nem alterálják. E vélelem át van véve a régi német K. T. 339. §-ából. Hason intézkedés van a modern tvek legnagyobb részében; igy a franczia, zürichi, szász stb. tvkvekben.

A magy. ált. ptkv. terv. szerint is (1470. §) próbára való vétel esetén az elfogadás kétség esetében a V. halasztó feltételéül tekintendő; egyszersmind tervezetünk a ném. ptkv. nyomán kifejezetten megállapította, hogy az eladó köteles az árut a vevő rendelkezésére bocsátani, hogy megvizsgálhassa. A keresk. tv. állás-pontja megfelel ezen ügyletek természetének. A próbára vagy megtekintésre V. esetén v. a V. joghatásainak beállta függ a vevő akaratától, mikor is az elfogadás felfüggesztő feltétel hatályával bir, v. a V. fenmaradása, mikor is az áru visszautasítása felbontó feltétel hatályával bir. Az elnevezés, valamint a 359. § szövegezése némileg tévútra vezethetne bennünket, amennyiben, amint már fentebb említettem, a szövegezés arra látszik utalni, hogy a vevő köteles az árut megvizsgálni. Ez azonban csak látszat, mert az áru el v. el nem fogadása merőben a vevő akaratától függ és egyezőleg a római joggal a vevő elhatározását indokolni nem tartozik. Egyébként erről már fentebb szólottam. A megtekintésre v. próbára V. elnevezés onnan ered, mert a legtöbb esetben tényleg a megte-

kintés ill. megpróbálás után nyilatkozik a vevő. A joggyakorlat szerint sem kötelező a megtekintés, ill. a megpróbálás. Különben értelme sem volna a vevőt olyasmire kötelezni, amelynek semmi jogi relevantiája sincs. Hisz az elfogadásra a tv. világos kijelentése szerint merően a vevő akarata a döntő. Igaz azonban másrészt, hogy ha a vevő köteles volna az árut megvizsgálni, akkor szeszélyének nem nyilnék oly tág tere; de ki tudná azt ellenőrizni, hogy a vevő az árut tényleg megtekinti, ill. megpróbálja-e? egyébként a legtöbb esetben ugyis megteszi. Megtekintésre vagy próbára V. esetén a vevő nem visszalépési joggal bir, hanem a V. hatályossá tételére, ill. hatályban tartására való joggal. A V. e minőségére nem az elnevezés a döntő, hanem a felek intentiója, amely az ügylet körülményeiből tünik ki.

Visszalépési jog melletti V. kizárólag felbontó feltétel alatt köthető, azonban ugy az eladó, mint a vevő javára a visszalépési jog kiköthető; mig a megtekintésre v. a próbára kötött V.-nél a V. hatályossá tételének, ill. hatályban tartásának a joga kizárólag a vevőt illetheti meg; ez a római jognak és a magy. ált. ptkv. terv.-nek is az álláspontja. Ami próbára V. esetén a veszélyviselés kérdését illeti, a V. hatályossá válta előtt, tehát amig a vevő az árut el nem fogadja, ill. mig az elfogadottnak nem tekintendő, ugy a megsemmisülés, mint a

rosszabbodás veszélye az eladót éri. A vevő rosszabodás esetén árleengedést nem követelhet. Az elfogadás előtt a V. a források szerint csak egy innominat szerződés volt, amelyből az eladót nem actio venditi, hanem actio praescriptis verbis illette meg. Ha az áru a vevőnek átadatik, ugy a megőrzés tekintetében a rendes kereskedő gondosságával tartozik eljárni; a római jog szerint ily esetben a vevő culpa levisért is felel. Mig a vevő a veszélyt nem viseli, addig az előnyök sem illetik meg őt; ezek csak akkor illetik meg őt és ekkor természetesen visszahatólag, ha a V.-t hatályossá teszi. A cuius commodum eius periculum elvével jönnénk ellenkezésbe, ill. összeütközésbe, ha az ellenkezőt tételeznők fel.

Kérdés, hogy mikor lesz a megtekintésre v. próbára V. feltétlen és perfect? Nézzük előbb azon esetet, midőn az eladó az árut a vevőnek nem adta át; ily esetben, ha a vevő a megállapított határidő alatt jóváhagyólag nem nyilatkozik, a V. meg nem kötöttnek tekintendő. A kikötött határidővel egyenlő tekintet alá esik a szokásos határidő. A megállapított v. szokásos határidő elteltével az eladó felszabadul kötelezettsége alól. Ha a vevő a határidő eltelte után nyilatkozik jóváhagyólag, nyilatkozata csak mint ajánlat tehet számot; a V.-ügylet létrejötte ilyenker az eladó elfogadásától függ. Ha az eladó az ajánlatot elfogadja, az eredeti feltételes V.-től független, új feltétlen

V. jön létre, melynek joghatásai azonban az eredeti feltételes V.-lel való szoros kapcsolat, ill. összefüggés folytán visszahatólagosak. Szerződésileg megállapított v. szokásos határidő hiányában az eladó a körülményekhez mért idő lefolyása után a vevőt nyilatkozatra szólíthatja fel. Ha a vevő a felszólításra azonnal nem nyilatkozik, az eladó kötelezettsége megszünik. A vevő jóváhagyó nyilatkozata történhetik bármily a megérthetésre alkalmas formában, nem kell tehát expressis verbis kifejezni; történhetik tények által is. Ez megegyező vonás a római joggal.

Minthogy a V. joghatásai megtekintésre v. próbára V. esetén csak a vevő jóváhagyó nyilatkozata után állanak be, tehát az eladó és vevő egyaránt, ha a vételügyletből őket megillető jogokat érvényesíteni akarják, tartoznak a vevő jóváhagyó nyilatkozatának megtörténtét igazolni. Az eladó jogosult ugyan a szerződésileg megállapított határidőn belül bármikor is a vevőt nyilatkozattételre felszólítani, azonban a vevő a határidő végpontja előtt nyilatkozni nem köteles, de ha nyilatkozik, annak jogi hatása lesz.

A megtekintésre v. próbára V. esetén az áru a vevőnek rendszerint megtekintés végett ill. próbára átadatik. Ily esetben, ha a vevő a kikötött v. szokásos határidő alatt v. az eladó felszólítására azonnal nem nyilatkozik, az áru elfogadottnak tekintetik. Bár a tv. itt nem említi, mégis az ügylet természetéből következik, hogy

az eladó a vevőt ily esetben sem szólíthatja fel azonnal az áru átadása után nyilatkozattételre, hanem csak a körülményekhez mért idő lefolyása után; vagyis a vevőnek a próbára, ill. a megtekintésre kellő időt kell engednie.

A magy. ált. ptkv. tervezete szerint próbára v. esetén az eladó a vevőnek az elfogadás iránti nyilatkozás végett, ha ennek határidejét a szerződés nem határozza meg, megfelelő határidőt szabhat. A nyilatkozás elmulasztása oly esetben, midőn a dolog a vevőnek megpróbálás v. megtekintés végett átadatott, elfogadásnak, ellenkező esetben az elfogadás megtagadásának vétetik. Tervezetünk álláspontja, mint látjuk, ugyszólván teljesen megegyezik keresk. tvünk álláspontjával. Tervezetünk álláspontja megegyezik keresk. tvünkével abban, hogy a vevő nyilatkozattételének határidejére elsősorban a szerződés döntő, továbbá, hogy azonos a nyilatkozat elmulasztásának a hatása. Tervezetünk elejti a szokásos határidő azonosítását a szerződésivel. Ez helyes is, mert a magánjogban a szokásos határidő mibenléte csak eltérő magyarázatokra adna alkalmat; a magánjogi forgalomban a szokás nem játszik oly nagy szerepet, mint a keresk. forgalomban; itt oly egységes határidőt a szokás nem létesít, mint a keresk. forgalomban.

A keresk. tv. 361. §-ának 2. bek.-e szerint szerződésileg megállapított v. szokásos határ-

idő hiányában az eladó a vevőt csak a körülményekhez mért bizonyos idő lefolyása után szólíthatja fel nyilatkozattételre, ez szintén megegyező a római joggal. A svájczi kötelmi jog szerint kikötés hiányában az elfogadási nyilatkozat határideje 14 nap. Az optkv. 1082. §-a szerint kikötés hiányában ingó dolgoknál a próbaidő 3 nap, ingatlanoknál pedig egy év. A próbaidő alatt a vevő, ha a V.-árat nem fizette ki, csak haszonkölcsönvevőnek tekintetik, ezen idő eltelte után a V. feltétlen kötöttnek és a vevő a dolog tulajdonosának tekintetik. Ha a vevő a V.-árat lefizette, ugy a dolog tulajdona őt azonnal megilleti, de a próbaidő lefolyta előtt az adás-vételtől visszaléphet. Ha az eladó az árut a vevőnek megtekintés vagy próba végett átadta, akkor ugy tervezetünk, mint keresk. tvünk szerint, mint már érintettük, a nyilatkozat elmulasztása elfogadásnak vétetik, ellenkező esetben pedig az elfogadás megtagadásának. E szabályok a forgalom érdekében lettek felállítva, a felek érdekeit védik és legtöbbször meg is felelnek a felek tényleges akaratának. Ha a vevő az árut nem fogadja el, ugy rögtön visszaküldheti az eladónak és nem tartozik előbb rendelkezésére bocsátani ill. annak megőrzéséről egyelőre gondoskodni. Megtekintésre v. próbára V.-nél az áru el nem fogadása esetén nem a K. T. 347. §-a nyer alkalmazást, mint az áru minőségi kifogásolása ese-

tében, ahol bizonytalan, hogy a vevő nem lesz-e köteles az árut megtartani, t. i. ha a vevő kifogása alaptalan, mig megtekintésre v. próbára V. esetén a vevő az áru megtartására semmi körülmények között sem kötelezhető, ez merőben a tetszésétől függ. A rejtett hibákért való felelősség próbára V. esetén is terheli az eladót. Tőzsdeügyleteknél azonban, ha a vevő kijelentette, hogy az árut megszemlélte és jónak találta v. ha az árut minőségileg átvettnek nyilvánította v. ha az eladás minőségi jótállás nélkül történt, az eladó az áru minőségéért csak annyiban felelős, hogy egészséges árut köteles szállítani. E szabály összefügg a tőzsdeügyletek szigoruságával, másrészt a tőzsdeügyletek gyors váltakozása folytán bajos volna az eladókat a felelősségben huzamosabb ideig bentartani. Megtekintésre v. próbára V. esetén az elfogadás iránti nyilatkozás elmulasztásának oka az elmulasztáshoz fűződő jogkövetkezmény szempontjából közömbös. A nyilatkozás elmulasztása bármi okból történt légyen is, aszerint amint a dolog a vevőnek megpróbálás v. megtekintés végett át v. át nem adatott elfogadásnak, ill. az elfogadás megtagadásának vétetik. Ha az áru csak részben adatott át, ugy, ha a teljesítés mindkét részre osztható, a nyilatkozat elmulasztása csak e rész tekintetében vétetik elfogadásnak, ellenben a még át nem adott rész tekintetében az elfogadás megtagadásának tekintetik.

Megtekintésre v. próbára V. esetén, mint már említettük, szerződésileg megállapított v. szokásos határidő hiányában az eladó a vevőt a körülményekhez mért idő lefolyása után nyilatkozattételre szólíthatja fel. Ha a vevő a felszólításra nem nyilatkozik, akkor, ha az áru átadatott, az áru elfogadottnak tekintetik, ellenkező esetben a V. meg nem kötöttnek tekintendő, következőleg az eladó kötelezettsége is megszünik. «Azonnal» nyilatkozni azt jelenti, hogy indokolatlan haladék nélkül kell nyilatkozni. Legczélszerübb itt is az «azonnal»-t olykép értelmezni, hogy a vevőnek, ha a felszólításnál jelen van, azonnal kell az elfogadás iránt nyilatkoznia, tehát itt az «azonnal»-t a szó szoros értelmében kell venni. Ha a vevő azonban nincs jelen, vagyis a felszólítás hozzá, mint távollevőhöz intéztetik, ugy az «azonnal» azon időt jelenti, amennyi a rendes körülményekhez képest a válaszadásra szükséges. Hogy a vevő a felszólítást tudomásul vette-e vagy sem, az közömbös, mert az ellenkező csupán bizonytalanságot idézne elő és az «azonnal» megállapítása ugyszólván teljesen a vevő önkényére volna bizva, ill. annak kitéve. Megtekintésre v. próbára V. esetén az eladó helyzete az ajánlattevőéhez, a vevőé pedig az elfogadóéhoz hasonlít ugyan, de nem azonos; indokolt azonban a 314. ill. a 315. §§-ban foglalt szabályok idevonatkoztatása, ill. kiterjesztő alkalmazása.

Veszélyviselés próbaszerinti vétel esetén.

Mustra, vagy próba szerinti V. esete forog fenn, ha a V. feltétlenül ugyan, de az eladó azon kötelezettsége mellett köttetik meg, hogy az áru a meghatározott mustrának, illetőleg próbának megfeleljen. Itt tehát az áru minősége minden kétséget kizárólag meg van határozva, eltérőleg azon esetektől, midőn a V. tárgyának minősége csak szóbelileg van körülirva. Azt, hogy mustra v. próba szerinti V. esete forog fenn — egyezően a római joggal — az tartozik bizonyítani, aki állítja. A mustra v. próba átadása még nem teszi a V.-t mustra v. próba szerinti V.-lé, mert lehet, hogy az átadott mustra csak u. n. jelleg-mustra volt és nem u. n. kötelező, bizonyítéki mustra. Különösen áll ez a nyitott mustrák tekintetében. Lehetséges, hogy a mustra csak a V. megkötése után adatott át, v. az előtt ugyan, de ez csak az áru jellegét volt hivatva igazolni, anélkül, hogy az eladó a V. megkötésénél magát kötelezte volna, hogy az adott mustrának megfelelő árut fog szolgáltatni (l. C. 519/96. Dt. III. f. 6. k. 119. l.). Hogy a V. mustra szerinti V.-e, ezt minden egyes esetben külön kell megállapí-

tani. Sok esetben a kérdés nehezen dönthető el. A megállapításnál a körülményeket gondosan kell mérlegelni, különösen az ügylet természetét, a szerződő felek akaratát és a vétel tárgyának miségét kell tekintetbe venni. A jellegmustra legtipikusabb példáit az utazókkal kötött V.-ek eseteiben találjuk. Ezek mintákat hordanak magukkal, amelyek felmutatásának czélja azonban csak az, hogy a vevők az áruk minőségéről fogalmat alkothassanak és hogy ez úton az ügyletkötésre birassanak. A jellegmustrától különbözik az ugynevezett sikermustra, a német kereskedelemben ugynevezett «Ausfall Muster», amelyet szállítás előtt küld az eladó vevőjének. Ilyenkor rendszerint mustra felmutatása nélkül kötik meg a felek az ügyletet, mert az eladó csak ezután állítja elő, ill. szerzi be az árut. Sikermustra esetén a vevő a mustrát haladéktalanul megvizsgálni tartozik, annál is inkább, mert ha a mustra ellen kifogást nem tesz, akkor a mustrának megfelelő áru ellen sem tehet minőségi kifogást, kivéve, ha a hiányok a mustrán észlelhetők nem voltak.

Maga a próba szerinti V. feltétlen V.; kitünik ez magából a 362. § szövegéből is, amely világosan kijelenti, hogy a mustra szerinti V. fetétlenül köttetik. Nem bizonyíték a V. feltétlensége ellen az idézett § további szövege sem, mely szerint a V. az eladó azon

kötelezettsége mellett köttetik, hogy az áru a mustrának, ill. a próbának megfeleljen, mert minden V.-nél a minőséget illetőleg az eladó bizonyos irányban kötött, csak másutt a mustra helyét a kikötött v. tvi kellékek foglalják el. A mustra szerinti V.-nél is a mustrán felül egyéb minőségi kikötések is lehetségesek (C. 621/82.). Mustra szerinti V. esetén a vevő az átadott mustra szerinti minőségü árunál magasabb értéküt sem köteles elfogadni (C. 143/83. Dt. ú. f. 6. k. 88. l.). Ez érthető is, mert pl. a kereskedő, akinek vevőközönsége a gazdálkodók sorából kerül ki, nem használhatja az u. n. urikelmét.

Mustra szerinti V.-nél azon körülmény, hogy a küldött áru az adott mustrának nem felel meg, nem változtat azon, hogy az eredetileg érvényesen létrejött V. hatályában továbbra is fennáll. Az más lapra tartozik, hogy az eladó felel a szerződés ellenes teljesítésért. A mustra szerinti V. feltétlen V. és mint ilyenre általában a V. általános szabályai nyernek alkalmazást. A próbaszerüség az áru minőségére vonatkozik, ami — egyezően a római joggal – független az ügylet érvényétől; ez csak teljesítési módozat, mint az irásba foglalt jogügyleteknél in dubio az irás, amely nem dönti meg az ügylet érvényét, ha fogyatékos is, kivéve, ha a felek megállapodása folytán vagy valamely törvény kötelező szabályánál fogva az irásba foglalás ér-

vényességi kellék. Az ügylet érvényének kérdését el kell választanunk a teljesítés kérdésétől. Előbb az ügylet érvényét kell elbirálnunk, azután jöhet, illetőleg jön csak szóba a teljesítés, mert ha érvénytelen az ügylet, nincs mit teljesíteni, nincsen kötelezettség.

A mustra szerinti V. feltétlenségét nem érinti, hogy vajjon species, avagy genus V. forog-e fenn, egyébiránt e két V.-nem kereskedelmi törvényünk szerint ugyszólván teljesen egyenlő elbirálás alá esik. A kereskedelmi jogban a genus perire nunquam censetur elve nem oly kirivó, mint volt a római jogban. A mustra szerinti V.-nél a V. feltétlenségének hangoztatása különösen a veszélyviselés kérdésének szempontjából fontos. A próbaszerüség követelhetése nem meríti ki a vevő jogkörét, a vevőt akár a szerződésnél, akár a tvnél fogva megillető egyéb jogok épségben maradnak. Az adott mustra minemüsége a veszélyviselés kérdésére közömbös, e tekintetben a feltétlen V. fentebb kifejtett szabályai nyernek alkalmazást, miként a római jogban. A mustra v. próba szerinti V.-nél a mustra v. próba ugyanazon szerepet játssza, mint egyébként a minőségi kellékek előirása. Ha az áru a mustrának, ill. próbának nem felel meg, ugy a vevő jogait illetőleg, — egyezően a római joggal — ugyanazon szabályok nyernek alkalmazást, mint midőn az áru a kikötött v. tvi kellékeknek nem felel meg.

Egyébiránt a K. T. 346. §-a kifejezetten ugyanazon vizsgálati és értesítési kötelezettséget irja elő próba szerinti V. esetére is, mint a feltétlen V. egyéb eseteiben. Ezzel nyilvánvalóan kifejezte, hogy a mustra csak a kikötött kellékeket pótolja, következőleg, ha az áru a mustrának nem felel meg, ugyanazon szabályok nyernek alkalmazást, mintha az áru a kikötött kellékeknek nem felel meg; vagyis a vevő a 349. §-ban foglalt korlátok mellett a számára a 348. §-ban biztosított jogokat gyakorolhatja. Eszerint, ha az áru a kikötött vagy törvényi kellékeknek nem felel meg, a vevőnek jogában áll az ügylettől elállani, vagy a V.-ár aránylagos leszállítását követelni. E mellett mindenik esetben az alantabb kifejtendő feltétel mellett a netaláni kára megtérítését is követelheti. A hiányokra alapított kereseti joga azonban az átvételtől számított 6 hó alatt évül el, kivéve, ha az eladót csalás terheli. A részletekbe itt nem bocsátkozom. Szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy én korántsem állítom, hogy mustra, v. próba igénybevétele mellett nem lehet feltételes V.-t kötni, mert igen is lehet, még pedig felfüggesztő és felbontó feltétel mellett egyaránt; csakhogy ily V. nem a K. T. 362. és 363. §-aiban külön szabályozott próba szerinti V. lesz és nem is ennek szabályai fognak reá alkalmazást nyerni. A feltételes V.-t a keresk. tv. külön nem sza-

bályozza, erre csak a felek közötti megállapodások az irányadók, amelyek történetesen egybeeshetnek a keresk. tv. szabványaival.

Hogy az áru a mustrának, vagy próbának megfelel, általában véve az eladó tartozik bizonyítani. A bizonyítás az árunak a mustrával való összehasonlítása útján történik (C. 591/96. Dt. III. f. 6. k. 119. l.; 1004/98. Dt. 13. k. 178. l.). E czélból a vevő a neki átadott mustrát vagy próbát felmutatni tartozik, mert különben az áru mustra-, ill. próbaszerünek vélelmeztetik, amelylyel szemben az ellenbizonyítás őt terheli. Ugyancsak őt terheli a bizonyítás az átadott és felmutatott mustra azonossága tekintetében, ha az eladó azt tagadná (C. 431/87., 591/96.). E bizonyítás nem lehetetlen, pl. megjelöli a véget, amiből a mustrát kapta. Ellenben már az eladót terheli a bizonyítás akkor, ha elismeri ugyan, hogy a vevő által felmutatott nyitott mustra tőle származik, de azt állítja, hogy ez utóbb megváltoztattatott (C. 1004/98. Dt. III. f. 13. k. 178. l.). A K. T. imént kifejtett 363. §-át kiterjesztőleg magyarázhatjuk, vagyis mindazon esetekben, ahol a próbát a vevő hibája akadályozza meg, illetőleg az eladó bizonyítási kötelezettségének az áru szerződésszerü minősége tekintetében az ő hibája folytán nem tehet eleget, őt terheli a bizonyítás, hogy az áru az átadott mustrának v. próbának nem felel meg. Ha nem

bizonyít, az áru mustra illetőleg próbaszerünek vélelmeztetik. Mustra v. próba szerinti V. esetén azt, hogy az áru a mustrának ill. a próbának megfelel-e, nem a vevő egyéni tetszése dönti el, mint a próbára V. esetén, hanem erre tárgyi kriteriumok a döntők. A vevőnek az áruminőség hiánya miatt tett kifogásával szemben az eladó esetleg szakértők útján bebizonyíthatja, hogy az áru az adott mustrának ill. próbának megfelel.

A próba szerinti V.-től, nemkülönben a próbára V.-tól különbözik az ugy nevezhető próba czéljából kötött V. Ugyanis a keresk. forgalomban gyakran előfordul ily V.-i alakzat: veszek öntől, mondjuk, hat hordó fügét, ha jó lesz, többet is hozatok belőle. Ez sem próbára V., sem próba szerinti V., hanem egy közönséges feltétlen V. A régi német keresk. tvben, amely keresk. tvünk alapforrásául szolgált, e V. is a V. egyik különös nemeként volt szabályozva a próbára V. és a próba szerinti V. mellett (Kauf auf, nach, zur Probe 339—341. art.). Ez volt az u. n. Kauf zur Probe, melyet a 341. art. szabályozott. E V. azonban a régi ném. keresk. tv. szerint is feltétlen V. volt. Az elnevezés kifejezi az indokot, amiért ily V. köttetik. E V.-nek esetleg folytatása lesz egy próba szerinti V.; ugyanis, ha azon áruból megrendelek, amely az említett V. tárgyát képezte, hallgatólag próba szerinti V. köttetett meg, t. i. az eladó oly árut

köteles szállítani, amely a próba czéljából kötött V. tárgyának megfelel. E V.tárgya a mustra, amelynek megfelelő árut tartozik az eladó szállítani. Tehát keresk. tvünk szerint ezen ugy nevezhető próba czéljából kötött V. miben sem különbözik a közönséges V.-től, ill. nem képezi a V. egy különös nemét. A veszélyviselés tekintetében sincs eltérés az ált. szabályoktól. Ily V. tárgya rendszerint aránylag csak csekély mennyiségü áru, mert a vevő czélja ily V.-eknél csupán az áru minőségéről, ill. használhatóságáról meggyőződést szerezni. Ily V. rendszerint csak bevezető ügyletét képezi a tulajdonképeni V.-nek, de azért önálló V. Bár az említett V. czéljánál fogva a próba ill. a mustra szerepét tölti be, még sincs a vevő a további megrendelésre kötelezve, ha a V. tárgya megfelelő is. Ez egy önálló V. További megrendelés esetén az új V. kihatásaiban független a próba czéljából kötött V.-től; nem csupán a veszélyviselés kérdése tekintetében, hanem minden tekintetben önálló elbirálás alá kerül; csupán a V. tárgyának meg v. meg nem felelő volta függ a próba czéljából kötött V.-től ill. annak tárgyától.

A próba czéljából kötött V. lehet maga is próba szerinti V. A próba czéljából kötött V. eltér a próbára V.-től, mert az előbbi V. feltétlen, az utóbbi feltételes; az előbbi V. esetén a vevő tetszése szerint nem utasíthatja vissza a próba

czéljából megvett dolgot, hanem ezt, ha a kikötött illetőleg a törvényi kellékeknek megfelel, megtartani köteles. Néha igen nehéz megállapítanunk, hogy próba czéljából kötött V. v. próbára V. esete forog-e fenn, ami a veszélyviselés kérdésének szempontjából is fontos. Hogy csak egy példát említsek: *A* azt mondja *B*-nek, küldjön egy-két kendőt, ha megfelel, hozatok belőlük. Ilyenkor csak a különböző viszonyok ill. körülmények mérlegeléséből állapíthatjuk meg, hogy mily V. akar ez lenni.

A K. T. 363. §-a azon esetről intézkedik, mikor a próba szerinti V.-nél az eladó adja a mustrát a vevőnek. Ilyenkor, mint már jeleztük, ha a vevő a mustrát nem mutatja fel, akkor az áru mustra-, illetőleg próbaszerünek vélelmeztetik. Ez helyes is, mert a vevő hibája folytán az eladó bizonyítási kötelezettsége az áru szerződésszerü minőségét illetőleg az adott mustra hiányában lényegesen meg volna nehezítve; esetleg a bizonyítás részéről a vevő tagadásával szemben teljesen lehetetlen volna. Az ált. jogelv pedig azt követeli, hogy ki-ki viselje hibájának következményeit. Ha a vevő adja a mustrát, ugy az eladó tartozik bizonyítani a vevő tagadásával szemben,hogy a felmutatott mustra az átadottal azonos; ha ellenben az eladó adta a mustrát, ugy az ő tagadásával szemben a vevőt terheli annak a bizonyítása (C. 591/96. Dt. III. f. 6. k.

119. l.), nyitott mustra adása esetén, mint már jeleztem, azonban az eladónak kell bizonyítania, hogy az utóbb meg lett változtatva (C. 1004/98. Dt. III. f. 13. k. 178. l.).

Felmerül a kérdés, hogy kit terheljen a mustraszerüség bizonyítása, ha a kapott mustra véletlen baleset folytán megy tönkre. Nézetem szerint a baleset folytán előálló bizonyítási nehézségek azon fél rovására válnak, aki a mustrát kapta. Álláspontom mellett bizonyít a K. T. 363. §-a, amely nincs tekintettel arra, hogy a vevő mi okból nem mutathatja fel a neki átadott mustrát, hogy a mustra megvan-e v. nincs, hogy az a vevő hibája v. baleset folytán ment-e tönkre. Már pedig ubi lex non distinguit, nec nobis est distinguere. Még a méltányosság is álláspontunk mellett szól. Igaz ugyan, hogy ha a mustra baleset folytán megy tönkre, erről egyik fél sem tehet, de másrészt a mustra birtokában levő félről határozottsággal meg nem állapíthatjuk, hogy vajjon őt nem terheli-e a mustra megsemmisülése körül valami hiba, legyen az a hibának valami lehellete csak. A svájczi kötelmi jog 268. §-ában határozottan kifejezésre jut álláspontunk. Az idézett szakasz szerint, ha a mustra a vevőnél bár baleset folytán megy tönkre, akkor a vevő tagadásával ill. kifogásával szemben nem az eladó köteles igazolni, hogy az áru a mustrának megfelel, hanem a vevő tartozik bizonyítani az ellenkezőjét. A fentebb említett

szabályt alkalmaznám megfelelően azon esetben is, ha a mustra a felek megbizottjainál megy tönkre. Közös meghatalmazások esetén, pl. tőzsde-ügynökre volt a mustra bizva és az nála tönkremegy, azon felet terhelném meg a bizonyítással, aki a mustraszerüséget állítja, ha bizonyítása meddő volna, ill. a bizonyítás lehetetlenné válnék, ugy per analogiam a K. T. 321. §-át alkalmaznám vagyis az áru szerződésszerü minőségének megállapításánál középfaju és minőségü árut vennék irányadóul. Az analogiára alapot nyujt a keresk. tv. szelleme, mely lehetőleg az ügyletek fentartását czélozza; ugyanis a 266. § 2. bek.-e világosan mondja, hogy kétség esetén a szerződés szavainak oly értelmezés adandó, mely mellett az ügylet joghatálylyal birhat.

Mustra v. próba szerinti vételnél tanácsos holmi zavarok elkerülése végett a mustrát megjelölni; a tőzsdeszokások ezt kötelezőnek is irják elő. Joggyakorlatunk szerint a nyitott mustra a szállított áru minőségének megitélési alapjául csak akkor szolgálhat, illetőleg csak akkor jöhet mint ugynevezett kötelező, bizonyítéki mustra figyelembe, ha ezt annak mindkét fél elismeri, mert különben a mustra csak jellegmustrának tekintetik (C. 591/96. Dt, III. f. 6, 119. l.). Az orosz jog szerint is kötelező a mustra megjelölése.

A veszélyviselés kérdését illetőleg fontos,

hogy mi a próbadolog sorsa. Keresk. tvünk kifejezetten erről nem rendelkezik. Első sorban vizsgálnunk kell, hogy a próbadolog kinek a tulajdona. Igaz, legtöbbször ez nem actualis, mert a keresk. forgalomban a mustra, ill. a próbadolog rendszerint értéktelen v. legalább is annak tartatik, de előfordulhat, hogy a mustra számbavehető értékkel bir. A mustra tulajdonosa az átadás daczára is rendszerint az átadó fél marad. Ezt azért is szükséges kiemelnünk, mert nem mindig az eladó szolgáltatja a mustrát, hanem szolgáltathatja a vevő is, pl. vmi fogytán levő áruczikkből egyet kiválaszt és azt elküldi az eladónak, hogy annak megfelelő árut küldjön. Habár a vevőnek átadott mustra nem is száll át a tulajdonába, mégis jogában áll azt neki feldolgozni v. elfogyasztani, ha az áru hiányai csak igy ismerhetők fel. Ha az átadott mustra értékkel bir, ugy ez vagy az átadó félnek visszaadatik v. a szolgáltatandó árumennyiségbe beszámíttatik v. végül az értéke külön megfizettetik. Ha a mustra tulajdonjoga nem szállott át a vevőre, ugy a veszélyviselést ill. a casum sentit dominus elve érvényesül, vagyis a mustrát érhető veszélyt az eladó viseli. Azonban, ha a vevő a próbadolgot megvette, ami mindig quaestio facti v. ha kiterjesztőleg a K. T. 358. §-a alkalmazható (teljesítés oszthatósága mindkét részre nézve), akkor a mustrát ért veszély természetesen a vevőt terheli,

még akkor is, ha a később érkezett áru a próbának, ill. mustrának nem is felel meg. Ha pl. egy mészáros mintául egy juhot v. egy sertést visz el, ugy a vélelem amellett szól, hogy azt meg is vette; következőleg ha a küldött juhok ill. sertések az elvitt mintának nem is felelnek meg, mégis az elvitt mintát érhető veszélyt az átvétel pillanatától fogva ő viseli. Azon körülmény, hogy nem fizetett, még nem bizonyíték arra nézve, hogy ő a próbadolgot nem vette meg; a fizetést a biztonság kedvéért az áru teljes mennyisége átvételének időpontjára halaszthatja.

A K. T. 544. §-a szerint az alkusz a közvetítése mellett létrejött minden mustra szerinti eladásnál a mustrát felismerhetés végett megjelölni és addig megőrizni tartozik, mig az áru a minőséget illetőleg ellenmondás nélkül átvétetett v. az ügylet más módon kiegyenlíttetett. Az alkusz ezen kötelezettségei alól csak akkor szabadul, ha a felek ezek alól felmentik, ill. az áru minőségét tekintve a helybeli szokás által ezek alól felmentetik. A keresk. V.-nél is, miként a római jogi V.-nél, ha az áru a mustrának nem felel meg, nem a szerződés nem teljesítésének szabályai nyernek alkalmazást, hanem a minőségileg hiányos teljesítés szabályai, melyeket a K. T. 346—350. §-ai foglalnak magukban. Abból, hogy a keresk. tv. külön szabályozza a próba szerinti V.-t, közel-

fekvő volna azt következtetni, hogy ha az áru a mustrának, ill. a próbának nem felel meg, ugy nem a 346—350. §§-ban foglalt szabályok nyernek alkalmazást, mert ha igen, ugy felesleges volna e V. külön szabályozása. Talán a külön szabályozással a keresk. tv. azt akarta kifejezni, hogy ha az áru a mustrának nem felel meg, olybá vegyük a dolgot, mintha teljesítés egyáltalán nem történt volna. Csakhogy a keresk. tv. nem intézkedik azon esetről, ha az eladó mást ad, mint amit adnia kellene, ezt v. a 346. v. a 353. § alá kell vonnunk. Mikor az egyik, mikor a másik alá? ez nehéz ténykérdés. Néha nem könnyü elbirálni, hogy vajjon a szolgáltatás teljesítésnek tekinthető-e, ha mindjárt hibás teljesítésnek is, v. már teljesítésnek nem is tekinthető; különösen áll ez, ha az eladó ugyanazon nembeli tárgyat szolgáltatja, mint amelyre kötelezve van. Ily esetben a nem megfelelő teljesítés rendszerint olybá vétetik, hogy az áru a kikötött, ill. a tvi kellékeknek nem felel meg, következőleg a 346—350. §§ nyernek alkalmazást. Viszont, ha az eladó teljesen mást szolgáltat, mint amire kötelezve van, akkor ugy tekintetik, minha egyáltalán nem teljesített volna; következőleg ilyenkor a 353. § nyer alkalmazást. Ugyanazon genus körében a legnagyobb változatosságok állhatnak elő, itt ugynevezhető úszó határok vannak. Ez pedig fontos, mert, — csak közbevetőleg jegyzem meg —,

az eladó helyzete esetleg kedvezőbb, ha egyáltalában nem teljesít, mintha csak nem megfelelő árut küld, mert az utóbbi esetben a vevő a szerződéstől minden további nélkül elállhat, mig az előbbi esetben feltétlen csak az u. n. fix V.-nél állhat el, ellenben az u. n. halasztó határidőre kötött V.-nél rendszerint teljesítési póthatáridőt tartozik engedni. Minthogy a dolog igy áll, a vevőre nézve kedvezőbb, ha mustra szerinti V. esetében is, ha az áru a mustrának nem felel meg, a 346—350. §-okat alkalmazzuk, mintha a 353. §-t alkalmaznók; pedig e V. külön szabályozása inkább a 353. § alkalmazása mellett szól, t. i. hogy itt a vevő a próbára oly súlyt helyez, hogy a mustrának nem megfelelő teljesítés egyenlőnek tekinthető a nem teljesítéssel. Különben szerény nézetem az, hogy itt sem kell mindig a 346—350. §-okat alkalmazni, hanem ha annyira nagy eltérés van a szolgáltatott áru és az adott mustra között, hogy a dolog már egészen másnak tekinthető, ugy itt is a 353. § nyer alkalmazást. Pl. ha nagy faji eltérések vannak, mondjuk merinói juh helyett közönséges juhot ad az eladó, itt világos, hogy az eladó nem teljesített. A 353. § alkalmazhatása fontos azért is, mert ekkor a vevő a szerződés teljesítését is követelheti, ami különösen a genericus V.-nél actualis.

A kereskedelmi forgalom érdekeit akarja védeni a 346. §, mely szerint a vevő a más hely-

ről küldött árut az átvétel után haladéktalanul megvizsgálni és ha az áru minősége iránt kifogásai volnának, igy, hogy a küldött áru nem felel meg a mustrának v. próbának, e körülményről az eladót azonnal értesiteni tartozik. Az azonnali megvizsgálási kötelezettség korlátozva van azonban a rendes üzletkezelés által, amennyiben a vevő csak akkor köteles az árut az átvétel után haladéktalanul megvizsgálni, ha ez a rendes üzleti kezelés szerint lehetséges. Ha a vevő az értesítést elmulasztja, ugy az áru nem kifogásoltnak tekintetik, feltéve, hogy oly hiányok nem forognak fenn, amelyek az azonnali megvizsgáláskor rendes üzleti kezelés szerint felismerhetők nem voltak. Az értesítés elmulasztásának következménye, hogy a hiányok fenforgása daczára sem állanak az aedilisi keresetek a vevő rendelkezésére. Rejtett hibák esetén az eladó felelőssége nem szünik meg, csakhogy ilyenkor a hiba felfedezése után a vevőnek rögtön kifogásolnia kell az árut, ill. a hibáról az eladót értesíteni.

Ha az áru nem is felel meg a kikötött kellékeknek, ill. a mustrának, azért a vevő egyszerüen vissza nem küldheti, hanem az eladónak rendelkezésére bocsátásával annak megőrzéséről egyelőre gondoskodni tartozik. Ha azonban az áru megromlásnak van kitéve és a halasztás veszélylyel jár, akkor a vevőnek jogában áll az árut, ha annak tőzsdei ára van,

szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés útján eladni.

Az 1868 : LIV. t. cz. 540—542. §-ai intézkednek az előleges birói szemléről. Ami a bizonyítás kérdését illeti, a vevőnek kell bizonyítani, hogy az árut kellő időben kifogásolta; elegendő azonban, ha az értesítés elküldését igazolja (C. 223/95. Dt. III. f. 3. k. 338. l.). Az áru szerződésszerü minőségét az eladó tartozik igazolni (C. 788/96. Dt. III. f. 6. k. 170. l.; 69/97.; 270/97.). Az eladó, ha a vevő őt arról értesíti, hogy az áru ellen kifogásai vannak, követelheti, hogy szakértői szemle útján állapíttassék meg, hogy a kérdéses hiányok tényleg fenforognak-e. E jog megilleti a vevőt is. Az áru hiányainak birói szemle útján való megállapítása kötelezőleg előirva nincs. Ez csak joga,de nem kötelessége a feleknek (C.359/900.). Az áru minőségének bizonyítása történhetik tanukkal is (C. 1400/95.), azonban az esküvel való bizonyítás ki van zárva (890/92.). A szakértői szemle foganatosítására azon birósàg illletékes, amelynek területén az áru létezik. A nem illetékes biróság által megtartott előleges szakértői szemle bizonyítékul el nem fogadható (C. 77/84.). Esetünkben az általános szabályoktól eltérőleg (v. ö. 1868 : LIV. t. cz. 534. §) az előleges szakértői szemle elrendeléséhez nem kell sem az ellenfél beleegyezése, sem a folya-

modónak nem kell kimutatnia, hogy a per kimeneteléig eleshetik bizonyítékától.

Ha a vevő az árut kifogás nélkül átvette és utóbb rejtett hibákat fedez fel, ugy az eladó ment a bizonyítástól; a vevőnek kell bizonyítania, hogy a hibák már az átvétel időpontjában megvoltak (C. 370/97.; 281/97.). A K. T. 348. §-a intézkedik a vevő jogairól, ha az áru a kikötött v. tvi kellékeknek nem felel meg. E szakasz ugyan nem említi, hogy a vevő a kifogásolás daczára a szerződés teljesítését is követelheti, de ez már az általános elvekből következik. E szakasz szerint a vevőnek jogában áll az ügylettől elállani v. a V.-ár aránylagos leszállítását igényelni. Az árleszállítás kiszámítása hasonlóképen történik, mint a római jogban, t. i. a tárgyilagos érték és a hiányos áru értéke arányában és nem mint Nagy Ferencz említi a V.-ár és a hiányos áru értéke arányában, mert ez nagy igazságtalanságokra vinne. A keresk. tv. e tekintetben nem igazít el bennünket. A vevőt az ellállási jog, ha az áru a kikötött v. tvnyi kellékeknek nem felel meg, feltétlen megilleti záros és halasztó határidőre szóló V. eseteiben egyaránt. A keresk. tv. 348. §-a szerint a vevőt az ügylettől való elállás és a V.-ár aránylagos leszállításának joga mellett a netáni kár megtérítése iránti jog is minden esetben megilleti. Ez utóbbit azonban megszorítólag kell értelmezni, vagyis, hogy a kártéri-

tés iránti jog csak akkor illeti meg a vevőt, ha a hiba az eladónak felróható, mert különben az eladó jobban járna, ha nem teljesít, mintha teljesít, feltéve, hogy a hiba neki fel nem róható. Genericus V.-nél esetünkben is, amennyiben az ügylet természete megengedi, első sorban a szerződés megfelelő teljesítését követelheti a vevő és ezen felül az esetleg kárát, mert itt a kikötött teljesítés lehetséges. A tv. intentiója a 348. §-ban biztosított jogokkal a vevőt azon esetekben védeni, mikor a kellő teljesítés nem lehetséges, tehát rendszerint csak az egyedi V. eseteiben. Álláspontunk mellett érvnek felhozhatjuk a 354. §-t, mint argumentum a maiore ad minust, ha ez áll a nem teljesítés, annál inkább áll a csak hiányos teljesítés esetén.

Esetünkben egyező a római joggal a dolus kihatása (350. §), nemkülönben, hogy a tv. az eladót nem hagyja örökké bizonytalanságban, hanem tekintettel van a keresk. forgalom igényeire és a római actio redhibitoriának megfelelően a vevő csak az átvételtől számított hat hónapig érvényesítheti a részére biztosított jogokat az eladó ellen. Szerződésileg a vevőnek a hiányokra alapított kereseti joga érvényesítésére az eladó ellen természetesen akár hosszabb, akár rövidebb idő állapítható meg, mert a V.-nek tvi szabályai dispositiv jellegüek, csak amennyiben a felek másként nem intézkedtek, nyernek ezek alkalmazást.

A mustra szerinti V.-nél a magy. ált. polg. tvkv. tervezete is a keresk. jog álláspontját fogadta el. E szerint is a V. feltétlen. A bizonyítási teher kérdésében is megegyező tervezetünk álláspontja a kereskedelmi jogéval. Tervezetünk szerint (1472. §) is a mustra szerinti V.-nél kikötöttnek tekintetik, hogy a szolgáltatandó dolog a mustra tulajdonságaival birjon. Teljesen felesleges azon tétel kifejezésre juttatása, hogy egyéb tulajdonságok kikötése nincs kizárva. Ez ugyis magától értetődik, a felek szerződési szabadságából folyik. A tervezet eldönti azon vitás kérdést is, hogy ki tartozik a mustra azonosságát és sértetlenségét bizonyítani, ha e felől kétség van (1473. §). Helyesen terheli meg ezzel a felmutató felet, e tekintetben követi az utóbb helyesen kifejlődött joggyakorlatot. E tétel egyébként összhangban van a bizonyítási teher alaptételével, nevezetesen, affirmanti incubit probatio. A bizonyítás különben is meg van könnyítve, mert bizonyítékul az eskü szolgál, ami igen czélszerü a felekre, mert a felek, — hacsak irásban nem szerződnek —, rendszerint tanuk nélkül kötik adásvételi szerződéseiket.

Veszélyviselés visszalépési jog mellett kötött vétel esetén.

Visszalépési jog mellett kötött V. esetén keresk. tvünk szerint a visszalépési jognak más megállapodás hiányában — a római jogi 60 utilis naptól eltérőleg — a szerződés megkötésétől számított három nap alatt kell gyakoroltatni. Magánjogunkban e határidő birói cognitio tárgyát képezi (v. ö. Kolosváry i. m. II. k. 199. l.). A visszalépési jog melletti V. szabályai a szász polg. tvkv. 1107 - 1110. §-aiból vannak átvéve, csakhogy a szász polg. tvkv. szerint a visszalépési jog gyakorlására más megállapodás hiányában 30 napi határidő van szabva. A visszalépési jog melletti V.-ről már a források is megemlékeznek (v. ö. 3 D. 18, 1. és 2 § 5 D. 41., 4.). E V. rendszerint azon feltétel alatt köttetik, hogy az eladó tetszése szerint a szerződéstől visszaléphet. A feltétel egy felbontó potestativ feltétel; a visszalépési jog gyakorlása merően az eladó akaratától függ. Elhatározását az eladó indokolni nem tartozik, független az az eladó akaratán kivül minden egyéb körülménytől; egyebektől eltekintve a visszalépési jog gyakorolhatása ebben is eltér a lex commissoriától és az in diem addictio-tól. A

visszalépési jog gyakorlásával a V. joghatályát veszti. Ily esetben a vevő a V. tárgyát, az eladó pedig a V.-árat visszaadni köteles. Ha a V. tárgya általában nem v. rosszabb állapotban adatnék vissza, a vevő az ebből eredő kárt megtéríteni tartozik. Az eladó azonban nem köteles a dolgot visszavenni, ha az más állapotban van, mint volt az átvételkor, ha a visszalépési jog a vevő javára ki is volt kötve. Igy a vevő visszaléphetési joga legtöbbször illusoriussá válik. Ha a dolog tönkremegy és a visszalépési jog az eladót illeti meg, ugy visszakövetelheti az árát. Az eladó azonban a visszalépés fentartásából eredő jogokat nem gyakorolhatja az ellen, aki a dolgot a vevőtől jóhiszemüleg szerezte meg; ily esetben csak a vevőtől követelhet kártérítést; hasonlókép — a római joggal megegyezőleg (l. 3 D. 20, 6.) — a V. hatálytalanítása esetében is érvényben maradnak a dologi terhek; ezért csak a vevőtől követelhető kártérítés. Az eladó azonban a V. tárgyát visszavenni nem tartozik, mig a vevő nem mentesíti a dolgot a dologi tehertől.

Nem fogadhatom el Nagy Ferencz álláspontját, hogy megtekintésre v. próbára V. esetén is, ha ez felbontó feltétel mellett köttetett és az áru a vevőnek átadatott, a vevő visszalépése csak akkor volna lehetséges, ha a vevő a V. tárgyát oly állapotban adhatja vissza, mint aminőben azt vette (i. m. II. k. 224. l.). A 367.

§-t analogiával ide kiterjeszteni nem lehet. Nagy Ferencz álláspontja tvellenes, mert a keresk. tv. 359. §-a megtekintésre v. próbára V. esetén tekintet nélkül arra, hogy a V. felfüggesztő v. felbontó feltétel alatt köttetett-e, kifejezetten merően a vevő tetszésére bizza a visszalépést. Már pedig ubi lex non distinguit, nec nobis est distinguere. Egyébként nem is tételezhetjük fel a tvhozóról, hogy ha az lett volna az intentio-ja, amit Nagy Ferencz állít, ezt határozottan ki nem fejezte volna. Oly nagyfontosságu tételt feltétlenül expressis verbis kell kifejezésre juttatni, mint kifejezésre is jut az a visszalépési jog mellett kötött V. esetén.

A visszalépési jog melletti V. esetén a vevő visszaléphetési jogának kizárásánál az teljesen közömbös, hogy az áru elveszése, ill. rosszabbodása hibájából avagy véletlenül történt-e. A visszalépési jog melletti V. köthető felfüggesztő feltétel alatt is, de ezt ekkor határozottan ki kell fejezni, mert egyébként a V. felbontó feltétel alatt kötöttnek tekintetik, amelylyel szemben ellenbizonyításnak helye nincs; ellentétben a megtekintésre v. próbára szóló V.-lel, hol a felfüggesztő feltétel csak vélelem erejével bir.

Veszélyviseles jövendő dolgok vétele esetén.

A kereskedelmi V. perfect, azaz megkötöttnek tekintetik, mihelyt a felek legalább a V. tárgyára és a V.-árra nézve megegyeztek. A keresk. jogban nem áll azon római jogi tétel, hogy áru nélkül nincs V.; mert a keresk. V. tárgya lehet nemcsak áru, hanem más is, igy pl. követelés is. Különben ezen elv a római jogban sem volt teljesen keresztülvíve. V. tárgya lehet nemcsak jelen, hanem jövendő dolog is. Jövendő dolgok V.-énél előfordulhat, hogy az áru megvan, azonban a vevő csak átalakitott állapotban használhatja, v. lehetséges, hogy az áru a V. megkötésekor még egyáltalán nincs meg. Ami a veszélyviselés szabályait illeti, ezek — megegyezően a római joggal — csak az áru megléte időpontjától kezdve jöhetnek kérdésbe. A keresk. tv. külön a jövendő dolgok V.-éről nem intézkedik, tehát itt is ugy a veszélyviselés, mint egyéb kérdések tekintetében, a V. általános szabályai nyernek megfelelő alkalmazást. Csupán ismétlésekbe esnék, ha bővebb fejtegetésekbe bocsátkoznék.

Más kérdés az, hogy hogy állunk emptio spei esetén. Mig emptio rei futurae esetén az eladó

§-t analogiával ide kiterjeszteni nem lehet. Nagy Ferencz álláspontja tvellenes, mert a keresk. tv. 359. §-a megtekintésre v. próbára V. esetén tekintet nélkül arra, hogy a V. felfüggesztő v. felbontó feltétel alatt köttetett-e, kifejezetten merően a vevő tetszésére bizza a visszalépést. Már pedig ubi lex non distinguit, nec nobis est distinguere. Egyébként nem is tételezhetjük fel a tvhozóról, hogy ha az lett volna az intentio-ja, amit Nagy Ferencz állít, ezt határozottan ki nem fejezte volna. Oly nagyfontosságu tételt feltétlenül expressis verbis kell kifejezésre juttatni, mint kifejezésre is jut az a visszalépési jog mellett kötött V. esetén.

A visszalépési jog melletti V. esetén a vevő visszaléphetési jogának kizárásánál az teljesen közömbös, hogy az áru elveszése, ill. rosszabbodása hibájából avagy véletlenül történt-e. A visszalépési jog melletti V. köthető felfüggesztő feltétel alatt is, de ezt ekkor határozottan ki kell fejezni, mert egyébként a V. felbontó feltétel alatt kötöttnek tekintetik, amelylyel szemben ellenbizonyításnak helye nincs; ellentétben a megtekintésre v. próbára szóló V.-lel, hol a felfüggesztő feltétel csak vélelem erejével bir.

Veszélyviselés jövendő dolgok vétele esetén.

A kereskedelmi V. perfect, azaz megkötöttnek tekintetik, mihelyt a felek legalább a V. tárgyára és a V.-árra nézve megegyeztek. A keresk. jogban nem áll azon római jogi tétel, hogy áru nélkül nincs V.; mert a keresk. V. tárgya lehet nemcsak áru, hanem más is, igy pl. követelés is. Különben ezen elv a római jogban sem volt teljesen keresztülvíve. V. tárgya lehet nemcsak jelen, hanem jövendő dolog is. Jövendő dolgok V.-énél előfordulhat, hogy az áru megvan, azonban a vevő csak átalakított állapotban használhatja, v. lehetséges, hogy az áru a V. megkötésekor még egyáltalán nincs meg. Ami a veszélyviselés szabályait illeti, ezek — megegyezően a római joggal — csak az áru megléte időpontjától kezdve jöhetnek kérdésbe. A keresk. tv. külön a jövendő dolgok V.-éről nem intézkedik, tehát itt is ugy a veszélyviselés, mint egyéb kérdések tekintetében, a V. általános szabályai nyernek megfelelő alkalmazást. Csupán ismétlésekbe esnék, ha bővebb fejtegetésekbe bocsátkoznék.

Más kérdés az, hogy hogy állunk emptio spei esetén. Mig emptio rei futurae esetén az eladó

szolgáltatási kötelezettségét ill. a keresk. jog a római joggal megegyezik, addig emptio spei esetén a római jogtól eltérés mutatkozik. Ami az u. n. kijátszást illeti, erről sem a keresk. tv., sem a keresk. szokások nem intézkednek, tehát az ált. magánjog alkalmazandó. Eszerint pedig a kijátszás önmagában véve tilos; igy mint semmis ügylet fejtegetéseim tárgyát nem képezi. Hogy mikor áll meg mégis a kijátszás, ez inkább a pénzügyi jog keretébe tartozik, ennélfogva itt nem terjeszkedem ki rá.

Ami a tulajdonképeni emptio speit illeti, ez főként a tőzsdei ügyletek körében fordul elő. A tőzsdei ügyletekre is a keresk. tv. szabályai nyernek alkalmazást,hacsak a tőzsdei szokások, mint tényleges keresk. szokások másként nem intézkednek. A tőzsdei szokások nem jogszokások, hanem csak szerződési tényálladék alkatrész jelentőségével birnak, csak mint a felek akaratnyilvánítását tartalmazó tényálladék alkatrésze szerepelnek ezért a keresk. tv. intézkedéseivel ellentétben is állhatnak. Ugyanis a keresk. tv. 267. §-a értelmében a tényleges keresk. szokások a cselekvények és mulasztások jelentőségének és joghatályának megitélésénél, ellentétben a keresk. jogszokásokkal, a keresk. tv. intézkedései ellenére is alkalmaztatnak. A tőzsdei ügyletek többnyire jövendő dolgok V.-ére irányulnak, még pedig többnyire genus V.-ek, tehát a veszélyviselés tekintetében is

rendszerint a genus V. szabályai nyernek alkalmazást. A tőzsdei ügyletek közül az u. n. készfizetési ügyletek semmi eltérést sem mutatnak a közönséges V.-től. Ily ügyleteknél ugy az áru átadása, mint a V.-ár lefizetése az ügylet megkötése után rendszerint azonnal történik; azonban az értéküzleti szokások 7. §-a szerint a készfizetésre szóló ügyletek is, ha az elő v. a déli tőzsdén jöttek létre, ugy a kötés napjára következő tőzsdei napon; ha pedig az utótőzsdén köttettek, ugy a következő második tőzsdei napon teljesítendők. A veszélyviselés kérdését ill. a közönséges V. szabályai nyernek alkalmazást. A tőzsdei ügyletek másik főneme az u. n. határidőügyletek, amelyeknél ugy az áru átadása, mint a V.-ár fizetése egy meghatározott későbbi határidőben történik. Az értéküzleti szokások szerint (10. §) ezeknél az ügyletkötéskor legalább 5 napnál messzebbre eső teljesítési határidő állapíttatik meg. A határidőügyletek is többnyire cassa-ügyletek, vagy comptant-ügyletek, mert az áru átadását itt is többnyire a V.-ár azonnali lefizetése követi. A cassa, comptant, v. napi V. másik jelentménye a határidőügylettel szemben azt akarja kifejezni, hogy egyáltalában nincs, vagy ha van is, csak igen rövid szállítási határidő van.

Az oly ügyleteket, ahol a szállításnak egy meghatározott napon, v. egy meghatározott határidőn belül kell történnie, fix ügyleteknek nevez-

zük. Fix ügyletek lehetnek határidőügyletek is, de nem kizárólag azok. Tőzsdei ügyleteknél az ügylet fix jellege a határozott idő kitüzésén felül még «prompt», «fix», v. hason kifejezésekkel juttatik kifejezésre.

A tőzsdei ügyletek már említett második főfajánál az u. n. határidő, másként ultimoügyleteknél a szerződő felek czélja a szerződés kötésének és teljesítésének időpontja közötti árhullámzások kiaknázása. A vevő az árut a V.-árnál drágábban akarja eladni, ő áremelkedésre számit à la hausse, ő haussie (bull), az eladó pedig az eladott árut az eladási árnál olcsóbban reméli beszerezni, ő árcsökkenésre számít à la baisse, ő baissie (bear). Az eladó a V.-ügylet megkötésekor rendszerint nincs a V. tárgyának a birtokában. Rendszerint csak egyikök számítása válik be, de lehet, hogy mindkettőjüké; pl. az eladó a V.-ügylet megkötése után beállott árcsökkenéskor szerzi be az eladott értékpapirokat, a vevő pedig egy hirtelen beállott áremelkedés folytán túlad rajtuk a teljesitési idő elérkezte előtt. Azonban előfordul, hogy egyikük számítása sem válik be, sőt mindketten veszítenek az ügyleten. Ugyanis tegyük föl, hogy a V. megkötése után az eladott áruk értéke emelkedik, az eladó a teljesítés időpontjának közeledtével a további áremelkedéstől fél és az árukat az eladási árnál drágábban szerzik be; a vevő pe-

dig az áremelkedés daczára nem adja el a vett dolgokat, később pedig ezek ára a V.-árnál jóval lejebb száll. A határidőüzlet jellemző vonása az árunak a teljesítési határidő előtt való megszerzése, ill. eladása. A határidőügylet a speculationalis eladás egyik esete; igen alkalmas a túlzott speculatiókra és az áralakulás mesterséges befolyására. Bár a szerződő felekben rendszerint megvan a nyerészkedési szándék, de ez nem tartozik az üzlet lényegéhez. Hasonlókép áll a dolog a kereskedelmi törvény 258. § 2. pontja esetén a tulajdonképi speculationalis eladásnál, itt sem szükséges az ügylet lényegéhez a nyerészkedési szándék. Az u. n. szoros határidőügyleteknél, eltérőleg a jövendő dolgok vételének eseteitől, az eladó okvetlen tartozik az egész megvett mennyiséget szállítani; ezen ügyleteknél sem az eladó, sem a vevő nincs jogosítva egyoldalulag az ügylettől visszalépni, ill. azt módosítani.

A határidőügyletek másik nemeként említhető díjügyletek, amennyiben azok a vevőnek, ill. az eladónak, bár bizonyos díj lefizetése mellett, visszalépési, ill. a szerződést módosító jogot biztosítanak, hasonlítanak a visszalépési jog melletti V.-hez. Az egyszerü díjügyletnél a díj fizetője a visszalépésre nyer jogot. A kettős díjügyletnél egy pactum de vendendo, ill. emendo forog fenn; a V.-ügylet csak a díj lefizetésével

köttetik meg, mert a díj fizetője csak akkor dönti el, hogy mint eladó v. vevő fog-e szerepelni. Ugyanis a kettős díjügyletnél az értéküzleti szokások 18. §-a szerint a díj fizetője megszerzi azt a jogot, hogy az erre kikötött napon vmely megnevezett tőzsdei értéket meghatározott mennyiségben a megállapított árfolyamon akár adhasson a másik szerződő félnek, akár attól ugyanezt vehesse. Eltekintve attól, hogy már e szöveg szerint világos, hogy a díj kikötésekor még az adásvételi ügylet megkötve nincs, de ezt absurdum is volna felvenni, mert ekkor még a szerződő felek szerepe nem állapítható meg. Két vételi szerződés felvétele már csak azért is kizárt, mert a felek ezt nem is intentionálják. A veszélyviselés kérdése is csak a díj lefizetése után, ill. midőn az adás-vételi szerződés végleg megköttetik, válik actuálissá. Hasonlókép áll a dolog az u. n. stellage-ügyletnél, amely lényegileg megegyező a kettős díjügylettel. Itt a jogosult fél az erre kikötött napon saját választása szerint v. alacsonyabb árfolyam mellett eladóként, v. magasabb árfolyam mellett vevőként szerepelhet. Ez a kettős díjügylettől csak abban különbözik, hogy itt az eladási és a vételi árfolyam különböző.

A mégannyit-ügyletnél egy perfect V. és egy pactum de vendendo, ill. emendo köttetik egyidejüleg. Ugyanis v. az egyik szerződő fél köti ki, hogy az erre kikötött napon ugyanazon

áron még ugyanannyit adhasson, v. a másik fél, hogy ugyanazon áron még ugyanannyit vehessen. A veszélyviselés szabályai is eszerint nyernek alkalmazást.

A tőzsdei ügyletek sajátságos nemét képezik az u. n. report- és deport-ügylet. Ezek két külön V. összetételéből állanak, t. i. egy készfizetési és egy halasztó határidőre szóló V. összetételéből. A két V. közötti különbözet képezi a nyereséget. Report-ügyletnél a visszeladási ár magasabb, mint az eladási ár, viszont a deport-ügyletnél fordítva áll a dolog.

A különbözeti ügyletek, mint szerencseszerződések, jogunkban védelemben nem részesülnek, birói gyakorlatunk tőlük a kereshetőséget megtagadja (C. 1071/900.; 854/901.; l. még Nagy Ferencz i. m. II. k. 234. l.). Ez a ném. ptkv. (764. §) és tervezetünk álláspontja is (1415. §.). A különbözeti ügyleteknél a vétel tárgya csak szinleg az áru, tényleg a felek a szállítást kizárják és a V. tulajdonképeni tárgya azon különbözet, amely a V.-ár és a teljesítés időpontjában jegyzett árfolyam között mutatkozik. A szállítás kizárásának nem kell ugyan expressis verbis kifejezettnek lenni, de a felek ebbeli szándékának a körülményekből ki kell tünnie, mert különben az ügylet, mint joghatályos, jogvédelemben részesül (C. 1000/97; 854/901.). A különbözeti ügyletek legközelebb állanak az emptio spei-hez, amely a római jog-

8*

köttetik meg, mert a díj fizetője csak akkor dönti el, hogy mint eladó v. vevő fog-e szerepelni. Ugyanis a kettős díjügyletnél az értéküzleti szokások 18. §-a szerint a díj fizetője megszerzi azt a jogot, hogy az erre kikötött napon vmely megnevezett tőzsdei értéket meghatározott mennyiségben a megállapított árfolyamon akár adhasson a másik szerződő félnek, akár attól ugyanezt vehesse. Eltekintve attól, hogy már e szöveg szerint világos, hogy a díj kikötésekor még az adásvételi ügylet megkötve nincs, de ezt absurdum is volna felvenni, mert ekkor még a szerződő felek szerepe nem állapítható meg. Két vételi szerződés felvétele már csak azért is kizárt, mert a felek ezt nem is intentionálják. A veszélyviselés kérdése is csak a díj lefizetése után, ill. midőn az adás-vételi szerződés végleg megköttetik, válik actuálissá. Hasonlóképp áll a dolog az u. n. stellage-ügyletnél, amely lényegileg megegyező a kettős díjügylettel. Itt a jogosult fél az erre kikötött napon saját választása szerint v. alacsonyabb árfolyam mellett eladóként, v. magasabb árfolyam mellett vevőként szerepelhet. Ez a kettős díjügylettől csak abban különbözik, hogy itt az eladási és a vételi árfolyam különböző.

A mégannyit-ügyletnél egy perfect V. és egy pactum de vendendo, ill. emendo köttetik egyidejüleg. Ugyanis v. az egyik szerződő fél köti ki, hogy az erre kikötött napon ugyanazon

áron még ugyanannyit adhasson, v. a másik fél, hogy ugyanazon áron még ugyanannyit vehessen. A veszélyviselés szabályai is eszerint nyernek alkalmazást.

A tőzsdei ügyletek sajátságos nemét képezik az u. n. report- és deport-ügylet. Ezek két külön V. összetételéből állanak, t. i. egy készfizetési és egy halasztó határidőre szóló V. összetételéből. A két V. közötti különbözet képezi a nyereséget. Report-ügyletnél a visszeladási ár magasabb, mint az eladási ár, viszont a deportügyletnél fordítva áll a dolog.

A különbözeti ügyletek, mint szerencseszerződések, jogunkban védelemben nem részesülnek, birói gyakorlatunk tőlük a kereshetőséget megtagadja (C. 1071/900.; 854/901.; l. még Nagy Ferencz i. m. II. k. 234. l.). Ez a ném. ptkv. (764. §) és tervezetünk álláspontja is (1415. §.). A különbözeti ügyleteknél a vétel tárgya csak szinleg az áru, tényleg a felek a szállítást kizárják és a V. tulajdonképeni tárgya azon különbözet, amely a V.-ár és a teljesítés időpontjában jegyzett árfolyam között mutatkozik. A szállítás kizárásának nem kell ugyan expressis verbis kifejezettnek lenni, de a felek ebbeli szándékának a körülményekből ki kell tünnie, mert különben az ügylet, mint joghatályos, jogvédelemben részesül (C. 1000/97; 854/901.). A különbözeti ügyletek legközelebb állanak az emptio spei-hez, amely a római jog-

ban hatályos volt. A különbözeti ügyleteknél a kereshetőségi jog megtagadásával jog gyakorlatunk a keresk. forgalmat akarja a visszaélésektől, a tiltott szerencse játékoktól megmenteni.

Nagy Ferencz, — ugy látszik —, a különbözeti ügyletek védelmére kel; ő azzal érvel, hogy a reservatio mentalist nem kell tekintetbe venni, ill. hogy a kereshetőségi jog megtagadása éppen annak a félnek válik javára, aki szerződésbeli kötelezettségét megszegi. Igaz, de ez nem változtat azon, hogy az ügylet maga egy szerencseszerződés. Egyébként a kereshetőségi jog megadásával az általános jogelvekkel jönnénk összeütközésbe, mert a simulált ügyleteknek szabad teret engednők. Nagy Ferencznek azonban igaza van abban, hogy a különbözeti ügylet sem fogadás, hol a felek ellentmondó állításokat tesznek, sem játék, hol a szerződés kimenetelét meghatározó eredményt maguk a felek tevékenysége idézi elő. Kétségtelen azonban, hogy a különbözeti ügylet szerencseszerződés, mert a szerződés kimenetelét meghatározó eredmény tisztán a véletlentől függ.

Veszélyviselés alternativ vétel esetén.

A keresk. tv. az adás-V. e neméről semmi intézkedést sem tartalmaz, pedig e V.-nem a keresk. forgalomban igen gyakori. Hiányzik e tekintetben mindennemü intézkedés keresk. tvünk főforrásában, a régi német keresk. tvben is. E V. különösen a ruha-, helyesebben szövetkereskedés (vidéki nyelvjárás szerint rőföskereskedés) terén gyakori. A kiskereskedő a nagykereskedőtől többféle árut vesz azzal a kikötéssel, hogy majd az egyiket kiválasztja, ami éppen ízlésének, ill. a nép ízlésének megfelel. Ezt nem lehet megtekintésre v. próbára V.-nek tekinteni, mert a vevő a V.-től önkényüleg el nem állhat, az egyik árut okvetlen meg kell tartania. De még gyakoribb, hogy vidéken a gazdálkodó nép köt ily vételt, t. i. olyaténkép, hogy többféle árut alkuszik ki, a választási jogot gazdasági munka v. egyéb ok miatt távollevő leányának tartja fenn, hogy ő válassza ki, amelyik neki éppen majd a legjobban tetszik. Ez nem egyszerü feltételes V., mert ha egyik sem tetszik a vevőnek, ill. akire ő a választást bizta, mégis egyet ki kell választania.

Nézzük azonban a casuisticát és igy esetleg

…sét. Az ob-
…nyi tárgy a
…an megy
…átadva nem
…szerint egy-
…következőleg
…arrai nem
…egyik dolog
…jog az el-
…fordul elő —
…ben, ha a
…római jogtól
…jogosítot
…atályban tar-
…tétel azzal
…asztás meg-
…tt az eladó
…gban már a
…gva a vevő
…akkor, ha az
…úgy hogy en-
…sztási jog a ve-
…sztási joga egy
az egyik dolgot
…választási jog ő
…atályára semm
…ik jelezte, hogy
…kizárta: ez meg-
— a római jog a-
…választási jog a ve-

vőt illeti meg, akkor a vevő a tönkretett áru helyett esetleg ugyanolyan árut követelhet, de mindenesetre követelheti az értékét; ez is megegyező a római joggal. Ha az eladó hibája folytán az összes áruk tönkre mennek v. megsérülnek, akkor bárkit is illessen meg a választási jog, az eladó a vevő interessejét megtéríteni tartozik, ez egyezőleg a római joggal összhangban van az általános jogelvekkel is.

Kérdés, hogy mi az eladó teendője, ha a vevőt illeti meg a választási jog és az áruk közül egyik tönkremegy. Az eladónak ekkor értesíteni kell a vevőt, aki az elfogadási határidő alatt (314., 315. §§) nyilatkozni tartozik, hogy vajjon részleges lehetetlenülés daczára a V.-t fenn akarja-e tartani. Ha a vevő kellő időben nem nyilatkozik, ugy a V. hatályát veszti, mert az eladó értesítésében egyszersmind egy ajánlat is rejlik részéről a V. fentartása iránt. Ezen ajánlat magában foglalja az ajánlat mindkét kellékét, t. i. egyrészt határozott, másrészt a kötendő szerződés lényeges pontjaira nézve teljes. Hogy a szerződés létrejöjjön, az ajánlatot kifejezetten el kell fogadni. A hallgatás ily esetben a 320. § esetét kivéve, elfogadásnak nem tekinthető. Hogy a hallgatás a K. T. 320. és 360. §-aiban érintett esetek kivételével elfogadásnak nem tekinthető, következik már az általános magánjogi elvekből, amelyek pedig a K. T. 1. §-a szerint a keresk. tv. és a keresk.

eldönthetjük a veszélyviselés kérdését. Az obligatio hatályát veszti, ha valamennyi tárgy a választás megejtése előtt casus folytán megy tönkre és minthogy az áru még átadva nem volt, magán- és keresk. jogunk szerint egyaránt a veszélyt az eladó viseli, következőleg a római jogtól eltérőleg a vevő V.-árral nem tartozik. Ha véletlenül csak az egyik dolog semmisül meg, akkor, ha a választási jog az eladót illeti meg — ami ugyan ritkán fordul elő — ugy a V. hatályát nem veszti; ellenben, ha a vevőt v. egy harmadikat, akkor a római jogtól eltérőleg a vevőtől, ill. a választásra jogositott harmadik személytől függ a vétel hatályban tartása. Szoros összefüggésben áll e tétel azzal, hogy keresk. jogunk szerint, a választás megejtése ill. az átadás megtörténte előtt az eladó viseli a veszélyt, holott a római jogban már a V. perfectté váltának időpontjától fogva a vevő. Ha az egyik dolog csak megsérült, akkor, ha az eladót illeti meg a választási jog, ugy hogy ennek veszélyét ő viseli; ha a választási jog a vevőt illeti meg, ugy szabad választási joga épségben marad. Ha az eladó az egyik dolgot tönkreteszi, feltéve, hogy a választási jog őt illeti meg, ezen körülmény a V. hatályára semmi kihatással sincs, mert ezzel csak jelezte, hogy ezt a dolgot a választási körből kizárta; ez megegyezik — nézetem szerint — a római jog álláspontjával. Ha ellenben a választási jog a ve-

vőt illeti meg, akkor a vevő a tönkretett áru helyett esetleg ugyanolyan árut követelhet, de mindenesetre követelheti az értékét; ez is megegyező a római joggal. Ha az eladó hibája folytán az összes áruk tönkre mennek v. megsérülnek, akkor bárkit is illessen meg a választási jog, az eladó a vevő interessejét megtériteni tartozik, ez egyezőleg a római joggal összhangban van az általános jogelvekkel is.

Kérdés, hogy mi az eladó teendője, ha a vevőt illeti meg a választási jog és az áruk közül egyik tönkremegy. Az eladónak ekkor értesíteni kell a vevőt, aki az elfogadási határidő alatt (314., 315. §§) nyilatkozni tartozik, hogy vajjon részleges lehetetlenülés daczára a V.-t fenn akarja-e tartani. Ha a vevő kellő időben nem nyilatkozik, ugy a V. hatályát veszti, mert az eladó értesítésében egyszersmind egy ajánlat is rejlik részéről a V. fentartása iránt. Ezen ajánlat magában foglalja az ajánlat mindkét kellékét, t. i. egyrészt határozott, másrészt a kötendő szerződés lényeges pontjaira nézve teljes. Hogy a szerződés létrejöjjön, az ajánlatot kifejezetten el kell fogadni. A hallgatás ily esetben a 320. § esetét kivéve, elfogadásnak nem tekinthető. Hogy a hallgatás a K. T. 320. és 360. §-aiban érintett esetek kivételével elfogadásnak nem tekinthető, következik már az általános magánjogi elvekből, amelyek pedig a K. T. 1. §-a szerint a keresk. tv. és a keresk.

szokások intézkedései hiányában a keresk. ügyletekre is kihatnak.

Egyébként itt helyén valónak tartom felemlíteni, hogy a keresk. jogban azon tves intézkedéseket, melyeknél a hallgatás elfogadásnak, ill. beleegyezésnek vétetik, analog esetekre kiterjeszteni nem lehet. Ilyenek a már említetteken kivül a K. T. 53., 74., 346., 364., 370. és 468. §-aiban foglaltatnak. A K. T.320. §-ára vonatkozólag csak azt akarom megjegyezni, hogy ennek alkalmazhatásához nem csupán az szükséges, hogy a felek üzleti összeköttetésben álljanak, ill. hogy az egyik fél a másikkal szemben megbizások teljesítésére ajánlkozzék, hanem az is, hogy mindkét fél kereskedő legyen; erre enged következtetni a 320. § szövegezése, mely szerint: «A kereskedő, ki egy másikkal (tehát egy másik kereskedővel) üzleti összeköttetésben áll v. ez irányában megbizások teljesítésére ajánlkozott, köteles a nyert megbizás iránt azonnal nyilatkozni, ellenkezőleg hallgatása az ajánlat, ill. a megbizás elvállalásának tekintetik» (v. ö. egyébiránt C. 542/901.). A 320. § csak a megbizás adása v. az ügylet megkötése iránt tett ajánlatra vonatkozik, de nem vonatkozik a már megkötött szerződésen való változtatás és a fennálló szerződésből származó jogról való lemondás iránt tett ajánlatra (C. 90/903.). Egyes esetekben birói gyakorlatunk üzleti összeköttetés hiányában is a hallgatást

elfogadásnak veszi; igy, midőn a czímzett a megrendelés nélkül küldött árut saját czéljaira felhasználta (C. 1435/89.), továbbá midőn a fuvarozótól átvette és a fuvarozási költséget kifizette (C.848/89), kivéve, ha a kiváltás pusztán megőrzés végett történt (C. 30/98.). Ezen esetek azonban nem képeznek kivételt az általános szabály alól, itt tulajdonkép nem a 320. § nyer alkalmazást, mert itt az ajánlat elfogadtatik, csak az elfogadási nyilatkozat nem szavakkal történik, hanem a czimzett tényekkel nyilvánítja minden kétséget kizárólag elfogadási akaratát.

E kitérés után visszatérek ismét az alternativ vétel esetére. Ha csupán egy dolog marad fenn, akkor, feltéve, hogy a V. a többi dolgok megsemmisülése daczára is hatályban marad, közönséges egyedi V. esete forog fenn, következőleg a továbbiakban ennek szabályai nyernek alkalmazást. Ha az összes dolgokat a vevő semmisíti meg, akkor a megsemmisités folytán az eladónak kártérítéssel és egy dolognak a V.-árával tartozik. Hogy melyik dolognak a V.-árával tartozik, azt az határozza meg, akit a választási jog megillet.

Még csak annyit akarok megjegyezni, hogy ha a felek a vétel tárgyát egy harmadik személy választásától teszik függővé, az ily V. még nem okvetlen felfüggesztő feltétel melletti V., hanem lehet egyszerü alternativ V. is. Hogy a két vétel közül melyik forog fenn,

ezt a felek kijelentései, ill. az ügylet körülményeinek gondos mérlegelése alapján kell megállapítani. Pl. ha a felek között azon megállapodás jön létre, hogy az eladó azon dolgot tartozik szolgáltatni, amelyik X-nek jobban tetszik, ez egyszerü alternativ V. X-nek választania kell, természetesen, ha nem akar választani, erre nem kényszeríthető, de azért a V. hatályát nem veszti, hanem azon fél, aki a választó fél személyét kijelölte, egy más személyt jelöl ki, ill. kell, hogy kijelöljön helyébe; ha a választó fél személyét a felek eredetileg közösen állapították meg, mert választó fél személyének kijelölése egyaránt érdekükben állott, ugy közös megegyezéssel kell a másikat is helyébe választaniok. Ugyanezen szabályok állanak, ha X a választásra jogosult fél meghal. Ha pedig a felek egyszerüen csak abban állapodnak meg, hogy az eladó a vevőnek azon dolgot tartozik majd szolgáltatni, amelyiket X ki fog választani, akkor ez feltételes V. és merően X-től függ, hogy a V. feltétlenné váljék-e vagy sem. Alternativ vételnél különösen figyelnünk kell arra, hogy komoly ügyletkötési szándékkal nyilatkoztak-e a felek, mert az alternativ V. alakjában jelentkező jogügylet igen sok esetben perfect V.-nek nem tekinthető.

Veszélyviselés genus vétel esetén.

Keresk. tvünk a faji V.-ről semmi különös intézkedést sem tartalmaz, ennélfogva a species V. szabályai nyernek a genus V. természetének megfelelő módosításokkal alkalmazást. Keresk. tvünk ezzel mintegy elismeri, hogy species és genus közt nem elvi, hanem csak mennyiségi, fokozati különbség van. Minden egyedi V. többé-kevésbbé faji is, t. i. azon pontokon, hol a vevőre az egyediség közömbös, az egyedi V. faji foltokkal van tarkítva. A faji V. inkább tiszta, de ez is azért egyedi foltokkal van tarkítva, mert nem minden ponton nyitott, vannak pontok, amelyeken e V. is kötött. A faji V.-nél ugyan a V. tárgya nincs egyedileg megjelölve, azonban lehetséges, hogy az eladónak a genus körén belül csak korlátolt választási joga van, vagyis a genus zárt. Genus V.-nél a vevő veszélyviselését ill. keresk. jogunk álláspontja megfelel Jhering teoriájának, ill. megegyezik a régi német keresk. tv. álláspontjával.

Általánosságban szemlélve a dolgot, keresk. jogunk álláspontja megegyező a római jogéval abban,hogy a specialisalodás időpontjától fogva

a genus V.-re is a species V. szabályai nyernek alkalmazást. Amit a species V.-nél a felelősség és a veszélyviselés kérdésében kifejtettünk, az itt is talál. A római jog szerint genus V. esetén a veszélyviselés a vevőre már a kiválasztás időpontjában, ill. a vevőnek a kiválasztásról történt értesítése után szállott át. Keresk. jogunk álláspontja szerint — helyesen — a kiválasztás egymagában a veszély átháramlására még nem elegendő. A kiválasztásnak keresk. jogunk szerint is felismerhetőleg kell történnie, különben a vevő a veszélyt nem viseli, ha egyébként a veszélyviselés már őt terhelné. Tehát pl. meg kell határozottan jelölni azon 10 zsák búzát, amely X úrnak megy; keresk. tvünk ugyan egyezően a régi ném. keresk. tv.-nyel e szabályt nem említi, mert a genus V.-t egyáltalán külön nem szabályozza, de szükséges e szabály felállítása, mert a veszélyviselés kérdése tekintetében előállható bonyodalmaknak veszi elejét és egyébként is már a genus V. természetéből következik. E szabály gyakorlati jelentőséggel bir azon esetekben, ha pl. ugyanazon vonaton többek részére szállított ugyanazon faju áru egészben v. részben tönkre megy. E szabály folytán nem állanak elő nehézségek a veszélyviselés aránya, ill. alanyai tekintetében.

Hogy genus V.-nél a veszélyviselés szabályait kifejthessem, rövidesen ismétlem a species

V.-nél e tekintetben mondottakat. Piaczi V. esetén az átadás megtörténtéig, amennyiben a vevőt késedelem nem terheli, az eladó viseli a veszélyt, amely a V. tárgyát baleset folytán éri. Az áru megsemmisülésének következményeit a vevő, feltéve, hogy az áru átvételében késedelem nem terheli, csak az esetben viseli, ha az áru neki már át volt adva (C. 1215/90). Ha az eladó hibáján kivül az áru az átadás előtt véletlenül elvész, akkor species V. esetén az eladó szabadul kötelezettsége alól. Genus V.-nél az eladó csak a teljesítés absolut lehetetlenülése esetén szabadul fel kötelezettsége alól — ami vajmi ritkán fordul elő — relativ lehetetlenülése esetén ellenben nem; az, hogy az eladó éppen a megsemmisült tárgyat szemelte ki a szolgáltatás tárgyaként, különbséget nem tesz, ezért ab·olut lehetetlenülés esetét kivéve kötelezettsége alól nem szabadul, vagyis teljesíteni tartozik. Genus V.-nél is, miután előbb a V. a felismerhetőleg történt kiválasztással specialisálódott, azon időponttól fogva, midőn az áru a szállítmányozónak v. fuvarozónak v. a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek átadatott, a veszélyt, amely az árut éri, a vevő viseli, feltéve, hogy a hely, a hova a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül nem tekintendő. Keresk. jogunkban eltérőleg a római jogtól az eladó nem jogosult a teljesítés idejének elérkezte előtt a genus V.-t

specialisálni, ill. ennek a vevőre nézve semmi joghatálya nincs. A korábbi specialisálhatás a modern forgalmi érdekekkel, de különösen a vevő beczézgetésével nem fér össze; az eladó a vevőt egyoldalulag rosszabb helyzetbe nem hozhatja. Különben a teljesítés idejének elérkezte előtt való joghatályos specialisálhatás oly fontos tétel hogy nem tételezhetjük fel a tvhozóról, hogy ha ezt meg akarta volna engedni, ami egyébként eltérne a keresk. tv. szellemétől, határozottan ki ne fejezte volna. Genus V. esetén a vevő vizsgálási kötelezettségére ill. az áru minősége ellen való kifogásolási jogára vonatkozó jogszabályok azonosak a species V. esetén kifejtettekkel; a 345—347. §-ok változatlanul nyernek alkalmazást. Már a 348. § esetén a vevő részére biztosított jogok tekintetében eltérés van a species és genus V. között, mely ugyan a tvben expressis verbis kifejezve nincs, de következik már az általános elvekből; t. i. ha az áru a kikötött, v. a tvi kellékeknek meg nem felel, ugy a vevőt, genus V. esetén — egyezőleg a romai joggal — az aedilisi kereseteken kivül megilleti még az újabb teljesítés követelésének joga is. Tervezetünk kifejezetten említi is a vevő e jogát (1434. § 2. bek.).

A római jogban az aedilisi edictum az aedilisi keresetek alkalmaztatására oly lényeges hibát kivánt meg, mely a dolog használható-

ságára befolyást gyakorolt, amely azonban nem volt oly szembetünő, hogy a vevő a V. alkalmával észrevehette volna: «... ad eos enim morbos vitiaque pertinere edictum aedilium probandum est, quae quis ignoravit vel ignorare potuit» (14 § 10 D 21, 1.). Actio quanti minoris esetén az árleengedésnél nem az objectiv érték volt a döntő, ill. szolgált alapul, hanem a V.-ár. A római jog abból a tapasztalatszerü tényből indult ki, hogy legtöbbször a kettő öszszeesik, másrészt pontosan a különbséget a kettő között ugy sem lehetne megállapítani és igy csak perre szolgáltatna alkalmat.

A római jogban a vevőnek rejtett hibák esetén jogait nem volt czélszerü actio emptivel érvényesíteni, mert ha ezzel a szerződést akarta felbontani, akkor igazolnia kellett, hogy ez az «id quod interest», mig actio redhibitoria-nál ezen igazolás nem kelletett. De az actio quanti minoris-t is czélszerütlen volt actio empti-vel helyettesíteni, mert az utóbbinál a követelési jog csak arra irányulhatott, amennyivel a tárgy kevesebbet ért, de nem árleengedésre.

A német judicatura az irodalom hatása alatt egyideig nem foglalt el egységes álláspontot a tekintetben, hogy az aedilisi keresetek genus V. esetén, ha az áru a kikötött v. a tvi kellékeknek nem felel meg, alkalmazást nyerjenek-e, vagy a vevőt csupán actio empti illesse meg. A lipcsei legfőbb tvszék I. tanácsa az aedilisi

kereseteket alkalmazhatónak mondotta genus V. esetén is, mig a II. tanács tagadta ezt (Entscheid. IV. k. 181. l.; V. k. 399. l.; Neumann i. m. II. k. 317. l); végül az 1873 jun. 13-án tartott teljes ülés az első tanács álláspontját fogadta el.

K. T.-ünk 348. §-a elejét veszi minden kételynek, hiánya azonban, hogy nem fejezi ki, hogy a vevőt genus V. esetén az aedilisi keresetek mellett az actio empti is megilleti, t. i. hogy más szerződésszerü ill. tves kellékekkel biró árukat követelhet. A K. T. 353. §-a már kifejezetten említi, hogy a vevő az eladó késedelme esetén a szerződés teljesítését és kártérítést is követelhet. Ha genus V.-nél az áru minősége meg nem állapíttatott, ugy a K. T. 321. §-a nyer alkalmazást, vagyis az eladó középminőségü árut tartozik szállítani. Az eladót terheli annak a bizonyítása, hogy kikötött ill. tves minőségü árut szolgáltatott. Genus V. esetén, ha az áru a kikötött v. a tves kellékeknek meg nem felel, hajlandó volnék a dolgot oda magyarázni, hogy halasztó határidőre kötött V.-nél a vevő első sorban csak újabb teljesítést követelhetne, ill. az eladó kérelmére erre teljesítési póthatáridőt tartoznék adni, csak ennek eredménytelen eltelte után, ill. ha az eladó értesítésére hallgatna, élhetne az aedilisi keresetekkel; ellenben záros határidőre kötött V.-nél szabad választása volna a háromféle

kereset között, mert itt esetleg a későbbi teljesítés számára mit sem érne. Nem látom be, hogy miért ne lehetne a 354., ill. 355. §-ban foglaltakat megfelelően analogiával ide is kiterjeszteni. Az okok, amelyek a 354., ill. 355. §-ban foglalt rendelkezéseket indokolttá teszik, fenforognak itt is. Különösen, ha az eladó ártatlan a hibás minőségü áru szolgáltatásában, szigoru és méltánytalan büntetést látok halasztó határidőre kötött V. esetén a facultativ jogok kötetlen szabad gyakorlásában.

A K. T. 348. §-a a 342. § egyik hézagát is betölti; ugyanis, ha az egész dolog átadás előtt megsemmisül, az eladó viseli a veszélyt, a vevő szabadul fizetési kötelezettsége alól, tekintet nélkül eladó hibás v. hibátlan voltára; ellenben, ha az áru az átadás előtt csak értékcsökkenést szenved, a 348. § hiányában nem szabadulhatna fizetési kötelezettsége alól, az árut a rendes V.-áron megtartani volna köteles. Egyébként a minőségi hiányokra vonatkozó intézkedések a mennyiségi hiányokra is megfelelően alkalmazandók (C. 518/94.; 222/95). Az árleszállítási jog egymagában véve sok esetben vajmi kevés volna, mert a vevő a hibás minőségü árut egyáltalában nem használhatná, ezért helyes, hogy az árleszállítási jog mellett a vevőt a szerződéstől való elállási jog is megilleti.

Az optkv. 1048. §-a (1064. §) szerint az árunak nem minden értékcsökkenése biztosít a vevő ré-

[illegible] Genus [illegible]

[illegible] Az el- [illegible] kikötött [illegible] Genus [illegible] a tves [illegible] volnék a [illegible] határ- [illegible] csak újabb [illegible] ill. az eladó kérelmére [illegible] adni, csak [illegible] ill. ha az [illegible] az aedilisi [illegible] határidőre kötött [illegible] volna a háromféle

kereset között, mert itt esetleg a későbbi teljesítés számára mit sem érne. Nem látom be, hogy miért ne lehetne a 354., ill. 355. §-ban foglaltakat megfelelően analógiával ide is kiterjeszteni. Az okok, amelyek a 354., ill. 355. §-ban foglalt rendelkezéseket indokolttá teszik, fenforognak itt is. Különösen, ha az eladó ártatlan a hibás minóségü áru szolgáltatásában, szigoru és méltánytalan büntetést látok halasztó határidőre kötött V. esetén a facultativ jogok kötetlen szabad gyakorlásában.

A K. T. 348. §-a a 342. § egyik hézagát is betölti; ugyanis, ha az egész dolog átadás előtt megsemmisül, az eladó viseli a veszélyt, a vevő szabadul fizetési kötelezettsége alól, tekintet nélkül eladó hibás v. hibátlan voltára: ellenben, ha az áru az átadás előtt csak értékcsökkenést szenved, a 348. § hiányában nem szabadulhatna fizetési kötelezettsége alól, az árut a rendes V.-áron megtartani volna köteles. Egyébként a minőségi hiányokra vonatkozó intézkedések a mennyiségi hiányokra is megfelelően alkalmazandók (C. 518/94.: 222/95). Az árleszállítási jog egymagában véve sok esetben vajmi kevés volna, mert a vevó a hibás minóségü árut egyáltalában nem használhatná, ezért helyes, hogy az árleszállítási jog mellett a vevőt a szerződéstől való elállási jog is megilleti.

Az optkv. 1048. §-a (1064. §) szerint az árunak nem minden értékcsökkenése biztosit a vevő ré-

szére visszalépési jogot, hanem csak ha az áru egészen, ill. feleértékén felül elvesz. A gondolat maga helyes, helytelennek tartom azonban a határvonal felállítását, t. i. az áru értéke felét, mert eltekintve a becsléssel járó kellemetlenségektől, az érdeket nem lehet mindig az értékkel mérni. A vevőnek mindannyiszor visszalépési jogot kell adnunk, ha a szolgáltatás tárgya annyira megváltozott, hogy ily állapotban a szolgáltatás a vevőre nézve érdekét multa, vagyis, ha a szolgáltatás tárgyát a megváltozott állapotban a szándékolt czélra nem használhatja. Egyébiránt azon gondolat, amely az optkv. 1048. §-ában foglaltatik, megvan a ném. polg. tvkv. 325. §-ában is.

A K. T. 348. §-át minőségi és mennyiség hiányok esetén egyaránt megszorítólag kell magyaráznunk, vagyis holmi csekélységekért nem szabad a vevőnek a vételár aránylagos leszállításának követelésére ill. az ügylettől való elállásra jogot adni. A tv. alapján ugyan birálat tárgyává tenni azt, hogy vajjon a szolgáltatás a vevőre bir-e érdekkel v. sem, nem lehet, de azt meg tehetjük, hogy csekélyebb minőségi, ill. mennyiségi hiányt nem tekintjük olyannak, mint amely miatt az áru a kikötött, ill. a tvi kellékeknek meg nem felelne, kivéve, ha a vevő érdeksérelmét igazolja. Csak ez felel meg jogérzetünknek és e mellett a forgalom érdekei is tiszteletben tartatnak.

Az eladó és a vevő késedelmének jogkövetkezményei is azonosak a genus és species V.-nél, tehát genus V. esetén is a K. T. 351—358. §-ai nyernek megfelelő alkalmazást. Ez érthető is, mert az esedékesség időpontjában, ill. a teljesítésnél a genus V. is specialisálódik.

Itt még az emptio ad mensuramról akarok néhány szóval megemlékezni. Ami ez esetben a veszélyviselés kérdését illeti, ez alapgondolatában megegyezik a római joggal; t. i. a vevő csak annyiért fizet, amennyit az eladó átad, mert az átadás előtt a veszélyviselés rendszerint az eladót terheli (342. §). Ha distanz V. esete forog fenn, (ezt csak cum grano salis kell venni; l. fentebb), akkor a V.-ár a szállítmányozónak, v. a fuvarozónak, v. a fuvarozásra egyébbént kijelölt személynek történt lemérés szerint fizettetik, mert ettől fogva a veszély, amely az árut éri, a vevő által viselendő, kivéve, ha a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő, mely utóbbi esetben az árut fuvarozás közben érhető veszélyt az eladó viseli. Minthogy mérésről van szó, itt lesz helyén a 340. § intézkedéseit kifejteni, mely azon esetet szabályozza, amidőn a V.-árnak az áru súlya szerint kell kiszámittatnia. Ha súly szerint történik a V.-ár kiszámítása, akkor ellenkező megállapodás hiányában, v. ha a teljesítés helyén divatozó szokás mást nem rendel, a göngysúly leszámítta-

szére visszalépési jogot, hanem csak ha az áru egészen, ill. feleértékén felül elvesz. A gondolat maga helyes, helytelennek tartom azonban a határvonal felállítását, t. i. az áru értéke felét, mert eltekintve a becsléssel járó kellemetlenségektől, az érdeket nem lehet mindig az értékkel mérni. A vevőnek mindannyiszor viszszalépési jogot kell adnunk, ha a szolgáltatás tárgya annyira megváltozott, hogy ily állapotban a szolgáltatás a vevőre nézve érdekét multa, vagyis, ha a szolgáltatás tárgyát a megváltozott állapotban a szándékolt czélra nem használhatja. Egyébiránt azon gondolat, amely az optkv. 1048. §-ában foglaltatik, megvan a ném. polg. tvkv. 325. §-ában is.

A K. T. 348. §-át minőségi és mennyiség hiányok esetén egyaránt megszorítólag kell magyaráznunk, vagyis holmi csekélységekért nem szabad a vevőnek a vételár aránylagos leszállításának követelésére ill. az ügylettől való elállásra jogot adni. A tv. alapján ugyan birálat tárgyává tenni azt, hogy vajjon a szolgáltatás a vevőre bir-e érdekkel v. sem, nem lehet, de azt meg tehetjük, hogy csekélyebb minőségi, ill. mennyiségi hiányt nem tekintjük olyannak, mint amely miatt az áru a kikötött, ill. a tvi kellékeknek meg nem felelne, kivéve, ha a vevő érdeksérelmét igazolja. Csak ez felel meg jogérzetünknek és e mellett a forgalom érdekei is tiszteletben tartatnak.

Az eladó és a vevő késedelmének jogkövetkezményei is azonosak a genus és species V.-nél, tehát genus V. esetén is a K. T. 351—358. §-ai nyernek megfelelő alkalmazást. Ez érthető is, mert az esedékesség időpontjában, ill. a teljesítésnél a genus V. is specialisálódik.

Itt még az emptio ad mensuramról akarok néhány szóval megemlékezni. Ami ez esetben a veszélyviselés kérdését illeti, ez alapgondolatában megegyezik a római joggal; t. i. a vevő csak annyiért fizet, amennyit az eladó átad, mert az átadás előtt a veszélyviselés rendszerint az eladót terheli (342. §). Ha distanz V. esete forog fenn, (ezt csak cum grano salis kell venni; l. fentebb), akkor a V.-ár a szállítmányozónak, v. a fuvarozónak, v. a fuvarozásra egyébbént kijelölt személynek történt lemérés szerint fizettetik, mert ettől fogva a veszély, amely az árut éri, a vevő által viselendő, kivéve, ha a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő, mely utóbbi esetben az árut fuvarozás közben érhető veszélyt az eladó viseli. Minthogy mérésről van szó, itt lesz helyén a 340. § intézkedéseit kifejteni, mely azon esetet szabályozza, amidőn a V.-árnak az áru súlya szerint kell kiszámittatnia. Ha súly szerint történik a V.-ár kiszámítása, akkor ellenkező megállapodás hiányában, v. ha a teljesítés helyén divatozó szokás mást nem rendel, a göngysúly leszámítta-

szére visszalépési jogot, hanem csak ha az áru egészen, ill. feleértékén felül elvesz. A gondolat maga helyes, helytelennek tartom azonban a határvonal felállítását, t. i. az áru értéke felét, mert eltekintve a becsléssel járó kellemetlenségektől, az érdeket nem lehet mindig az értékkel mérni. A vevőnek mindannyiszor visszalépési jogot kell adnunk, ha a szolgáltatás tárgya annyira megváltozott, hogy ily állapotban a szolgáltatás a vevőre nézve érdekét multa, vagyis, ha a szolgáltatás tárgyát a megváltozott állapotban a szándékolt czélra nem használhatja. Egyébiránt azon gondolat, amely az optkv. 1048. §-ában foglaltatik, megvan a ném. polg. tvkv. 325. §-ában is.

A K. T. 348. §-át minőségi és mennyiség hiányok esetén egyaránt megszorítólag kell magyaráznunk, vagyis holmi csekélységekért nem szabad a vevőnek a vételár aránylagos leszállításának követelésére ill. az ügylettől való elállásra jogot adni. A tv. alapján ugyan birálat tárgyává tenni azt, hogy vajjon a szolgáltatás a vevőre bir-e érdekkel v. sem, nem lehet, de azt meg tehetjük, hogy csekélyebb minőségi, ill. mennyiségi hiányt nem tekintjük olyannak, mint amely miatt az áru a kikötött, ill. a tvi kellékeknek meg nem felelne, kivéve, ha a vevő érdeksérelmét igazolja. Csak ez felel meg jogérzetünknek és e mellett a forgalom érdekei is tiszteletben tartatnak.

Az eladó és a vevő késedelmének jogkövetkezményei is azonosak a genus és species V.-nél, tehát genus V. esetén is a K. T. 351—358. §-ai nyernek megfelelő alkalmazást. Ez érthető is, mert az esedékesség időpontjában, ill. a teljesítésnél a genus V. is specialisálódik.

Itt még az emptio ad mensuramról akarok néhány szóval megemlékezni. Ami ez esetben a veszélyviselés kérdését illeti, ez alapgondolatában megegyezik a római joggal; t. i. a vevő csak annyiért fizet, amennyit az eladó átad, mert az átadás előtt a veszélyviselés rendszerint az eladót terheli (342. §). Ha distanz V. esete forog fenn, (ezt csak cum grano salis kell venni; l. fentebb), akkor a V.-ár a szállítmányozónak, v. a fuvarozónak, v. a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek történt lemérés szerint fizettetik, mert ettől fogva a veszély, amely az árut éri, a vevő által viselendő, kivéve, ha a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő, mely utóbbi esetben az árut fuvarozás közben érhető veszélyt az eladó viseli. Minthogy mérésről van szó, itt lesz helyén a 340. § intézkedéseit kifejteni, mely azon esetet szabályozza, amidőn a V.-árnak az áru súlya szerint kell kiszámittatnia. Ha súly szerint történik a V.-ár kiszámítása, akkor ellenkező megállapodás hiányában, v. ha a teljesítés helyén divatozó szokás mást nem rendel, a göngysúly leszámítta-

szére visszalépési jogot, hanem csak ha az áru egészen, ill. feleértékén felül elvesz. A gondolat maga helyes, helytelennek tartom azonban a határvonal felállítását, t. i. az áru értéke felét, mert eltekintve a becsléssel járó kellemetlenségektől, az érdeket nem lehet mindig az értékkel mérni. A vevőnek mindannyiszor visszalépési jogot kell adnunk, ha a szolgáltatás tárgya annyira megváltozott, hogy ily állapotban a szolgáltatás a vevőre nézve érdekét multa, vagyis, ha a szolgáltatás tárgyát a megváltozott állapotban a szándékolt czélra nem használhatja. Egyébiránt azon gondolat, amely az optkv. 1048. §-ában foglaltatik, megvan a ném. polg. tvkv. 325. §-ában is.

A K. T. 348. §-át minőségi és mennyiség hiányok esetén egyaránt megszorítólag kell magyaráznunk, vagyis holmi csekélységekért nem szabad a vevőnek a vételár aránylagos leszállításának követelésére ill. az ügylettől való elállásra jogot adni. A tv. alapján ugyan birálat tárgyává tenni azt, hogy vajjon a szolgáltatás a vevőre bir-e érdekkel v. sem, nem lehet, de azt meg tehetjük, hogy csekélyebb minőségi, ill. mennyiségi hiányt nem tekintjük olyannak, mint amely miatt az áru a kikötött, ill. a tvi kellékeknek meg nem felelne, kivéve, ha a vevő érdeksérelmét igazolja. Csak ez felel meg jogérzetünknek és e mellett a forgalom érdekei is tiszteletben tartatnak.

Az eladó és a vevő késedelmének jogkövetkezményei is azonosak a genus és species V.-nél, tehát genus V. esetén is a K. T. 351—358. §-ai nyernek megfelelő alkalmazást. Ez érthető is, mert az esedékesség időpontjában, ill. a teljesítésnél a genus V. is specialisálódik.

Itt még az emptio ad mensuramról akarok néhány szóval megemlékezni. Ami ez esetben a veszélyviselés kérdését illeti, ez alapgondolatában megegyezik a római joggal; t. i. a vevő csak annyiért fizet, amennyit az eladó átad, mert az átadás előtt a veszélyviselés rendszerint az eladót terheli (342. §). Ha distanz V. esete forog fenn, (ezt csak cum grano salis kell venni; l. fentebb), akkor a V.-ár a szállítmányozónak, v. a fuvarozónak, v. a fuvarozásra egyébbént kijelölt személynek történt lemérés szerint fizettetik, mert ettől fogva a veszély, amely az árut éri, a vevő által viselendő, kivéve, ha a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő, mely utóbbi esetben az árut fuvarozás közben érhető veszélyt az eladó viseli. Minthogy mérésről van szó, itt lesz helyén a 340. § intézkedéseit kifejteni, mely azon esetet szabályozza, amidőn a V.-árnak az áru súlya szerint kell kiszámittatnia. Ha súly szerint történik a V.-ár kiszámítása, akkor ellenkező megállapodás hiányában, v. ha a teljesítés helyén divatozó szokás mást nem rendel, a göngysúly leszámítta-

szére visszalépési jogot, hanem csak ha az áru egészen, ill. feleértékén felül elvesz. A gondolat maga helyes, helytelennek tartom azonban a határvonal felállítását, t. i. az áru értéke felét, mert eltekintve a becsléssel járó kellemetlenségektől, az érdeket nem lehet mindig az értékkel mérni. A vevőnek mindannyiszor visszalépési jogot kell adnunk, ha a szolgáltatás tárgya annyira megváltozott, hogy ily állapotban a szolgáltatás a vevőre nézve érdekét multa, vagyis, ha a szolgáltatás tárgyát a megváltozott állapotban a szándékolt czélra nem használhatja. Egyébiránt azon gondolat, amely az optkv. 1048. §-ában foglaltatik, megvan a ném. polg. tvkv. 325. §-ában is.

A K. T. 348. §-át minőségi és mennyiség hiányok esetén egyaránt megszorítólag kell magyaráznunk, vagyis holmi csekélységekért nem szabad a vevőnek a vételár aránylagos leszállításának követelésére ill. az ügylettől való elállásra jogot adni. A tv. alapján ugyan birálat tárgyává tenni azt, hogy vajjon a szolgáltatás a vevőre bir-e érdekkel v. sem, nem lehet, de azt meg tehetjük, hogy csekélyebb minőségi, ill. mennyiségi hiányt nem tekintjük olyannak, mint amely miatt az áru a kikötött, ill. a tvi kellékeknek meg nem felelne, kivéve, ha a vevő érdeksérelmét igazolja. Csak ez felel meg jogérzetünknek és e mellett a forgalom érdekei is tiszteletben tartatnak.

Az eladó és a vevő késedelmének jogkövetkezményei is azonosak a genus és species V.-nél, tehát genus V. esetén is a K. T. 351—358. §-ai nyernek megfelelő alkalmazást. Ez érthető is, mert az esedékesség időpontjában, ill. a teljesítésnél a genus V. is specialisálódik.

Itt még az emptio ad mensuramról akarok néhány szóval megemlékezni. Ami ez esetben a veszélyviselés kérdését illeti, ez alapgondolatában megegyezik a római joggal; t. i. a vevő csak annyiért fizet, amennyit az eladó átad, mert az átadás előtt a veszélyviselés rendszerint az eladót terheli (342. §). Ha distanz V. esete forog fenn, (ezt csak cum grano salis kell venni; l. fentebb), akkor a V.-ár a szállítmányozónak, v. a fuvarozónak, v. a fuvarozásra egyébbént kijelölt személynek történt lemérés szerint fizettetik, mert ettől fogva a veszély, amely az árut éri, a vevő által viselendő, kivéve, ha a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő, mely utóbbi esetben az árut fuvarozás közben érhető veszélyt az eladó viseli. Minthogy mérésről van szó, itt lesz helyén a 340. § intézkedéseit kifejteni, mely azon esetet szabályozza, amidőn a V.-árnak az áru súlya szerint kell kiszámittatnia. Ha súly szerint történik a V.-ár kiszámítása, akkor ellenkező megállapodás hiányában, v. ha a teljesítés helyén divatozó szokás mást nem rendel, a göngysúly leszámítta-

tik. Már az 1840: XVI. t. cz. 53. §-a is kimondotta ezen elvet, hogy t. i., ha a V.-ár az áru súlya szerint számítandó ki, akkor ez nem a brutto, hanem a netto súly szerint állapíttatik meg. A göngysúly kiszámításánál különbséget kell tenni a tiszta tara és tves v. szokásszerü tara között. A tiszta tarát v. a kigöngyölt áruknak v. a begöngyölés valóságos megmérése által nyerjük, mig a tves v. szokásszerü tarát a tv., ill. a szokás állapítja meg az áru v. a begöngyölési nemek szerint különböző nagyságban, még pedig v. %-ban v. csomagok szerint. A tara nagyságára, nemkülönben a vevő javára felveendő súlyfölösleg nagyságára, továbbá a vevő által a megromlott v. a használhatatlanná vált részek fejében követelhető mennyiségre nézve a szerződés, ill. a teljesítés helyén divatozó szokás szolgál irányadóul. A súlyfölösleg főként a detail kereskedésben szokásos, azonban előfordul az «en gros» kereskedésben is. A súlyfölösleg az «en gros» kereskedésben rendszerint levonás alakjában jelentkezik, melyet a vevő a tényleg szállított mennyiségből v. az eladó beleegyezésével vagy a szokásnál fogva levonhat, amely után következőleg V.-ár nem jár. Detail kereskedésben a súlyfölösleg rendesen ráadás alakjában fordul elő, vagyis a detail kereskedő vevőinek a kikötött és fizetendő mennyiségnél valamivel többet ad. Némely árunemeknél az «en gros» kereske-

désben is a súlyfölösleg ráadás alakjában fordul elő. A szokásszerü súlyfölösleg egyik neme a gabonakereskedelemben előforduló u. n. «Vorschlag», amely különösen a vidéken dívik. A kereskedő minden mérésből 2 kilót von le; egy mérés 10—12 zsák, ami kb. 500—600 kg.

A vevő és ritkán az eladó javára a megromlott v. hasznavehetetlenné vált részek fejében számított átalány az u. n. refactia; ez a nagykereskedelemben fordul elő. A nagykereskedő által a kiskereskedőnek adatik, nemcsak a megromlás, hanem a beszáradás fejében is. Refactia jelenti azon levonást is, melyet az eladó a vevőnek a bizonyos áruknál előforduló tisztátalanság v. keverék fejében enged; természetesen az árut az említett hibák miatt a szerződés v. a szokás által megállapított refactia esetén a vevő mint szerződésellenest vissza nem utasíthatja, hanem legfeljebb árleengedést követelhet. Refactiának nevezik a vasúti és hajózási fuvarozásoknál fizetett tarifatételekből engedett visszatérítést is, de ez itt közelebbről nem érdekel bennünket. A refactiának nagy szerepe van a fa- és fűszerkereskedésben, hol mindig számolnak a beszáradással, ill. hogy egy-két darab áru útközben össze is törik, v. ha szabad a szállítás, leesik v. egyéb módon elvész.

A többbszörös eladás kérdésével bővebben foglalkozom egy már megjelent tanulmányomban (l. A többszörös eladás kérdéséhez. Magánjogi Fejezetvázlatok czímü munkám 54—93. l.), ezért itt a tárgyi összefüggésnél fogva csak a legszükségesebbekre szorítkozom. Kereskedelmi törvényünk semmi különös intézkedést sem tartalmaz a többszörös eladásról; itt is a veszélyviselés már kifejtett elvei nyernek megfelelő alkalmazást, tehát keresk. tvünk 342., ill., 344. § ai. Az esetek többségében az eldöntés könnyü; ugyanis azon körülmény, hogy az eladó többeknek adta el ugyanazon tárgyat, a veszélyviselést, ill. az árunak vmely vevő részére, ill. a szállítmányozónak történt átadása előtt a vevőket nem érinti, mert az átadás előtt az eladó viseli az árut érhető baleset veszélyét. Az átadás megtörténte után pedig azon vevő viseli a veszélyt, aki a dolgot átvette, ill. akinek részére az áru a szállítmányozónak v. fuvarozónak v. a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek átadatott, feltéve, hogy a hely, ahova a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül nem tekintendő. A többi vevő ily

esetben az eladóval szemben a 353. §-ban biztosított jogokkal élhet, épp ugy, mintha a közönséges eladásnál az eladó az áru átadásával késik; mégis azon módosítással, hogy a vevő halasztó határidőre kötött V. esetén sem tartozik az eladónak teljesítési póthatáridőt engedni, minthogy itt az eladó utólagos teljesítése lehetetlen, hanem rögtön nem teljesítés miatt kártérítést követelhet, ill. a szerződéstől elállállhat anélkül, hogy erről előbb az eladót értesíteni tartoznék. A K. T. 353. §-ában a vevő részére biztosított jogok képezik a többszörös eladás egyedüli büntetését és gátját. Amit a római jog poena falsi néven ismer, azt keresk. jogunk nem ismeri, de kárpótlást nyujt a vevőnek biztosított kártérítés. Keresk. jogunkban a kétszeres V.-ár követelése szóba sem jöhet.

Ha az eladó pactum de retroemendoval adta el másodszor a dolgot és az első vevőnek kellő határidőben teljesíti a kikötött szolgáltatást, akkor, minthogy res integra-t teljesít, az első vevő a közbenső stadiumért kárpótlást nem követelhet, mert hiányzik a kártérítési alap. Ha többen ugyanazon dolgot adják el, itt sem lehet szó arról, hogy mindkét vevő fizessen V.-árat, mert az átadás előtt a vevő fizetni nem tartozik, ill. ha valamelyik eladó nem teljesít, keresk. tvünk 353. §-a nyer alkalmazást. A tulajdonos eladó a nem tulajdonos eladótól, ha ez a dolgot a jóhiszemü vevőnek már átadta, a kapott V.-

árat condictio-val kikövetelheti. Keresk. tvünk intézkedéseinek hiányát tapasztaljuk, ha a vevőket az áru átvételében késedelem terheli. Ilyenkor azon vevő viseli a veszélyt, akinek terhére élt az eladó a neki a 351. §-ban biztosított jogokkal, t. i. aki veszélyére az árut közraktárba helyezte, v. eladta. Ettől követelheti késedelemből eredő kára megtérítését is, a többi vevő ellenben felszabadul a veszélyviselés terhei alól. De kérdés, hogy az eladó hatályosan melyik vevő terhére élhet a számára a 351. §-ban biztosított jogokkal. Ha csak egyiknek ajánlotta fel, ugy nincsen semmi nehézség, de ha mind a kettőnek, hogy áll a dolog akkor? Nézetem szerint ilyenkor az ellen élhet, akinek előbb ajánlotta fel, mert ez ellen előbb született meg joga.

A többszörös eladást btőjogi szempontból itt a már fentebb említett okból nem tárgyalom, csupán annyit jegyzek meg, hogy a többszörös eladás fennálló btő tvünk szerint büntetendő cselekményt nem képez és igy nem büntethető. Az ellenkező birói gyakorlat törvényellenes.

Pár szóval meg akarok még emlékezni a veszélyviselés kérdésről azon esetben, ha az eladó az árut biztosította. Minthogy a biztosítás czélja a vagyoni hátrányt megtériteni annak, akit a biztosított tárgy tulajdona illet, ill. akit a tárgyhoz való érdek füz, ha a biztosított tárgy a kárbiztosítási ügyletben meghatározott vmely

esemény következtében megy tönkre, következőleg a V. tárgyának a vevő, ill. a szállítmányozó részére történő átadásáig a tárgyat ért kárt a biztosító az eladónak tartozik megtéríteni; ezután pedig a vevőnek, feltéve, hogy a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve nem teljesítési hely. A biztosítási szerződésből eredő jogok és kötelességek a törvénynél fogva átszállanak a vevőre, az eladó beleegyezése, ill. a már beállott kárkövetelés külön engedményezése nem szükséges (C. 3571/78. Dt. r. f. 21. k. 35 l.). Ugyancsak, ha a biztosított tárgy tulajdona, illetve a tárgyhoz való érdek V. útján a vevőre ruháztatik át, a biztosítási szerződés minden jogokkal és kötelezettségekkel együtt a biztosító beleegyezése nélkül is reá száll át, feltéve, hogy ennek ellenkezője a biztosítási szerződésben ki nem köttetett a tulajdon átruházásával az eredeti szerződés feltételein változás nem történt. E korlátok fenn v. fenn nem forgása minden esetben a concret eset körülményei alapján döntendő el. Ha az eladó csak a V. megkötése után biztosította a vétel tárgyát, ez mit sem változtat a dolgon. A biztosító a kárösszeget csak annak tartozik ill. jogosult megtériteni, aki az áru veszélyét viseli.

HAZAI FŐBB MŰVEK.

Apáthy I.: Keresk. jog a magyar keresk. tv. alapján, tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre. II. kiadás. Budapest 1886.
Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből. I—II. kötet. Budapest 1900.
Nagy Ferencz: A magyar keresk. jog kézikönyve. I—II. kötet, VI. kiadás. Budapest 1904.
Neumann Á.: A keresk. tv. magyarázata. II. kiad. Budapest 1892—1897.
Plósz Sándor: Keresk. jogi előadások. Budapest 1890—91.
Róth P.: A vétel rendszere. Budapest 1890.
Schwartz Gusztáv: Keresk. jogi előadások.
Szentmiklósi M.: A római jog institutiói. III. kiad. Budapest, 1905.
Vécsey Tamás: A római jog institutiói. VI. kiad. Budapest, 1902.

A NÉMET IRODALOMBAN IS CSAK A FŐBB MŰVEK EMLÍTÉSÉRE SZORÍTKOZOM:

Bechmann: Der Kauf nach gem. Recht. I—II. köt. Erlangen, 1876, 1884.
Becker: Kritische V. J. S. 15. kötet.
« Jahrbuch d. g. R. 5—6. kötet.

Cosack: Lehrbuch des Handelsrechts. 6. kiad. Stuttgart, 1903.
Cropp: Juristische Abhandlungen. I. köt. Hamburg, 1827.
Dernburg: Pandekten. 6. kiad. Berlin, 1900.
Eck: Übergang der Gefahr (Goldschmidts Zeitschr. für d. Handelsrecht. 33. k.).
Gierke Gy.: Die Versicherungsforderung bei Veräusserung der versicherten Sache. Berlin, 1899.
Goldschmidt: System des Handelsrechts. IV. kiad. Stuttgart 1892.
Gruhot: Von Kauf in Bausch und Bogen (Goldschmidts Zeitschr. f. H. R. 3. k.).
Heiliger: Die Tragung der Gefahr bei gegenseitigen Verträgen nach g. Recht und nach B. G. B. Erlangen, 1899.
Hofmann: Über das Periculum beim Kaufe. Wien, 1870.
Jhering: Abhandlungen a. d. röm. Recht. Leipzig, 1841.
« Jahrbücher für Dogmatik etc. III—IV. k.
Kohler: Jahrbuch für Dogmatik. 17. köt.
Mommsen Fr.: Erörterungen aus dem Obligationenrecht. Braunschweig, 1853.
« Beiträge zum Obligationenrecht, I. rész. Braunschweig, 1859.
Puntschart: Die fundamentalen Rechtsverhältnisse des röm. Privatrechts. Insbruck, 1855.
Regelsberger: Civilrechtliche Erörterungen. I. füz. Weimar, 1868.
« Über die Tragung der Gefahr beim Kaufkontrakt. Kritische V. J. S. 13. köt.
Staub: Kommentar zum Handelsgesetzbuch. Berlin, 1900.

1

[illegible]

›sack: Lehrbuch des Handelsrechts. 6. kiad. Stuttgart, 1903.
ropp: Juristische Abhandlungen. I. köt. Hamburg, 1827.
›ernburg: Pandekten. 6. kiad. Berlin, 1900.
ck: Übergang der Gefahr (Goldschmidts Zeitschr. für d. Handelsrecht. 33. k.).
ierke Gy.: Die Versicherungsforderung bei Veräusserung der versicherten Sache. Berlin, 1899.
Goldschmidt: System des Handelsrechts. IV. kiad. Stuttgart 1892.
Gruhot: Von Kauf in Bausch und Bogen (Goldschmidts Zeitschr. f. H. R. 3. k.).
Heiliger: Die Tragung der Gefahr bei gegenseitigen Verträgen nach g. Recht und nach B. G. B. Erlangen, 1899.
Hofmann: Über das Periculum beim Kaufe. Wien, 1870.
Jhering: Abhandlungen a. d. röm. Recht. Leipzig, 1844.
« Jahrbücher für Dogmatik etc. III—IV. k.
Kohler: Jahrbuch für Dogmatik. 17. köt.
Mommsen Fr.: Erörterungen aus dem Obligationenrecht. Braunschweig, 1853.
« Beiträge zum Obligationenrecht, I. rész. Braunschweig, 1859.
Puntschart: Die fundamentalen Rechtsverhältnisse des röm. Privatrechts. Insbruck, 1855.
Regelsberger: Civilrechtliche Erörterungen. I. füz. Weimar, 1868.
« Über die Tragung der Gefahr beim Kaufkontrakt. Kritische V. J. S. 13. köt.
Staub: Kommentar zum Handelsgesetzbuch. Berlin, 1900.

szére visszalépési jogot, hanem csak ha az áru egészen, ill. feleértékén felül elvesz. A gondolat maga helyes, helytelennek tartom azonban a határvonal felállítását, t. i. az áru értéke felét, mert eltekintve a becsléssel járó kellemetlenségektől, az érdeket nem lehet mindig az értékkel mérni. A vevőnek mindannyiszor viszszalépési jogot kell adnunk, ha a szolgáltatás tárgya annyira megváltozott, hogy ily állapotban a szolgáltatás a vevőre nézve érdekét multa, vagyis, ha a szolgáltatás tárgyát a megváltozott állapotban a szándékolt czélra nem használhatja. Egyébiránt azon gondolat, amely az optkv. 1048. §-ában foglaltatik, megvan a ném. polg. tvkv. 325. §-ában is.

A K. T. 348. §-át minőségi és mennyiség hiányok esetén egyaránt megszorítólag kell magyaráznunk, vagyis holmi csekélységekért nem szabad a vevőnek a vételár aránylagos leszállításának követelésére ill. az ügylettől való elállásra jogot adni. A tv. alapján ugyan birálat tárgyává tenni azt, hogy vajjon a szolgáltatás a vevőre bir-e érdekkel v. sem, nem lehet, de azt meg tehetjük, hogy csekélyebb minőségi, ill. mennyiségi hiányt nem tekintjük olyannak, mint amely miatt az áru a kikötött, ill. a tvi kellékeknek meg nem felelne, kivéve, ha a vevő érdeksérelmét igazolja. Csak ez felel meg jogérzetünknek és e mellett a forgalom érdekei is tiszteletben tartatnak.

Az eladó és a vevő késedelmének jogkövetkezményei is azonosak a genus és species V.-nél, tehát genus V. esetén is a K. T. 351—358. §-ai nyernek megfelelő alkalmazást. Ez érthető is, mert az esedékesség időpontjában, ill. a teljesítésnél a genus V. is specialisálódik.

Itt még az emptio ad mensuramról akarok néhány szóval megemlékezni. Ami ez esetben a veszélyviselés kérdését illeti, ez alapgondolatában megegyezik a római joggal; t. i. a vevő csak annyiért fizet, amennyit az eladó átad, mert az átadás előtt a veszélyviselés rendszerint az eladót terheli (342. §). Ha distanz V. esete forog fenn, (ezt csak cum grano salis kell venni; l. fentebb), akkor a V.-ár a szállítmányozónak, v. a fuvarozónak, v. a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek történt lemérés szerint fizettetik, mert ettől fogva a veszély, amely az árut éri, a vevő által viselendő, kivéve, ha a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül tekintendő, mely utóbbi esetben az árut fuvarozás közben érhető veszélyt az eladó viseli. Minthogy mérésről van szó, itt lesz helyén a 340. § intézkedéseit kifejteni, mely azon esetet szabályozza, amidőn a V.-árnak az áru súlya szerint kell kiszámittatnia. Ha súly szerint történik a V.-ár kiszámítása, akkor ellenkező megállapodás hiányában, v. ha a teljesítés helyén divatozó szokás mást nem rendel, a göngysúly leszámítta-

tik. Már az 1840: XVI. t. cz. 53. §-a is kimondotta ezen elvet, hogy t. i., ha a V.-ár az áru súlya szerint számítandó ki, akkor ez nem a brutto, hanem a netto súly szerint állapíttatik meg. A göngysúly kiszámításánál különbséget kell tenni a tiszta tara és tves v. szokásszerü tara között. A tiszta tarát v. a kigöngyölt áruknak v. a begöngyölés valóságos megmérése által nyerjük, mig a tves v. szokásszerü tarát a tv., ill. a szokás állapítja meg az áru v. a begöngyölési nemek szerint különböző nagyságban, még pedig v. %-ban v. csomagok szerint. A tara nagyságára, nemkülönben a vevő javára felveendő súlyfölösleg nagyságára, továbbá a vevő által a megromlott v. a használhatatlanná vált részek fejében követelhető mennyiségre nézve a szerződés, ill. a teljesítés helyén divatozó szokás szolgál irányadóul. A súlyfölösleg főként a detail kereskedésben szokásos, azonban előfordul az «en gros» kereskedésben is. A súlyfölösleg az «en gros» kereskedésben rendszerint levonás alakjában jelentkezik, melyet a vevő a tényleg szállított mennyiségből v. az eladó beleegyezésével vagy a szokásnál fogva levonhat, amely után következőleg V.-ár nem jár. Detail kereskedésben a súlyfölösleg rendesen ráadás alakjában fordul elő, vagyis a detail kereskedő vevőinek a kikötött és fizetendő mennyiségnél valamivel többet ad. Némely árunemeknél az «en gros» kereske-

désben is a súlyfölösleg ráadás alakjában fordul elő. A szokásszerü súlyfölösleg egyik neme a gabonakereskedelemben előforduló u. n. «Vorschlag», amely különösen a vidéken dívik. A kereskedő minden mérésből 2 kilót von le; egy mérés 10—12 zsák, ami kb. 500—600 kg.

A vevő és ritkán az eladó javára a megromlott v. használhatatlanné vált részek fejében számított átalány az u. n. refactia; ez a nagykereskedelemben fordul elő. A nagykereskedő által a kiskereskedőnek adatik, nemcsak a megromlás, hanem a beszáradás fejében is. Refactia jelenti azon levonást is, melyet az eladó a vevőnek a bizonyos áruknál előforduló tisztátalanság v. keverék fejében enged; természetesen az árut az említett hibák miatt a szerződés v. a szokás által megállapított refactia esetén a vevő mint szerződésellenest vissza nem utasithatja, hanem legfeljebb árleengedést követelhet. Refactiának nevezik a vasúti és hajózási fuvarozásoknál fizetett tarifatételekből engedett visszatérítést is, de ez itt közelebbről nem érdekel bennünket. A refactiának nagy szerepe van a fa- és fűszerkereskedésben, hol mindig számolnak a beszáradással, ill. hogy egy-két darab áru útközben össze is törik, v. ha szabad a szállítás, leesik v. egyéb módon elvész.

Veszélyviselés többszörös eladás esetén.

A többbszörös eladás kérdésével bővebben foglalkozom egy már megjelent tanulmányomban (l. A többszörös eladás kérdéséhez. Magánjogi Fejezetvázlatok czímü munkám 54—93. l.), ezért itt a tárgyi összefüggésnél fogva csak a legszükségesebbekre szorítkozom. Kereskedelmi törvényünk semmi különös intézkedést sem tartalmaz a többszörös eladásról; itt is a veszélyviselés már kifejtett elvei nyernek megfelelő alkalmazást, tehát keresk. tvünk 342., ill., 344. § ai. Az esetek többségében az eldöntés könnyü; ugyanis azon körülmény, hogy az eladó többeknek adta el ugyanazon tárgyat, a veszélyviselést, ill. az árunak vmely vevő részére, ill. a szállítmányozónak történt átadása előtt a vevőket nem érinti, mert az átadás előtt az eladó viseli az árut érhető baleset veszélyét. Az átadás megtörténte után pedig azon vevő viseli a veszélyt, aki a dolgot átvette, ill. akinek részére az áru a szállítmányozónak v. fuvarozónak v. a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek átadatott, feltéve, hogy a hely, ahova a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve teljesítési helyül nem tekintendő. A többi vevő ily

esetben az eladóval szemben a 353. §-ban biztosított jogokkal élhet, épp ugy, mintha a közönséges eladásnál az eladó az áru átadásával késik; mégis azon módosítással, hogy a vevő halasztó határidőre kötött V. esetén sem tartozik az eladónak teljesítési póthatáridőt engedni, minthogy itt az eladó utólagos teljesítése lehetetlen, hanem rögtön nem teljesítés miatt kártérítést követelhet, ill. a szerződéstől elállállhat anélkül, hogy erről előbb az eladót értesíteni tartoznék. A K. T. 353. §-ában a vevő részére biztosított jogok képezik a többszörös eladás egyedüli büntetését és gátját. Amit a római jog poena falsi néven ismer, azt keresk. jogunk nem ismeri, de kárpótlást nyujt a vevőnek biztosított kártérítés. Keresk. jogunkban a kétszeres V.-ár követelése szóba sem jöhet.

Ha az eladó pactum de retroemendoval adta el másodszor a dolgot és az első vevőnek kellő határidőben teljesíti a kikötött szolgáltatást, akkor, minthogy res integra-t teljesít, az első vevő a közbenső stadiumért kárpótlást nem követelhet, mert hiányzik a kártérítési alap. Ha többen ugyanazon dolgot adják el, itt sem lehet szó arról, hogy mindkét vevő fizessen V.-árat, mert az átadás előtt a vevő fizetni nem tartozik, ill. ha valamelyik eladó nem teljesít, keresk. tvünk 353. §-a nyer alkalmazást. A tulajdonos eladó a nem tulajdonos eladótól, ha ez a dolgot a jóhiszemü vevőnek már átadta, a kapott V.-

árat condictio-val kikövetelheti. Keresk. tvünk intézkedéseinek hiányát tapasztaljuk, ha a vevőket az áru átvételében késedelem terheli. Ilyenkor azon vevő viseli a veszélyt, akinek terhére élt az eladó a neki a 351. §-ban biztosított jogokkal, t. i. aki veszélyére az árut közraktárba helyezte, v. eladta. Ettől követelheti késedelemből eredő kára megtérítését is, a többi vevő ellenben felszabadul a veszélyviselés terhei alól. De kérdés, hogy az eladó hatályosan melyik vevő terhére élhet a számára a 351. §-ban biztosított jogokkal. Ha csak egyiknek ajánlotta fel, ugy nincsen semmi nehézség, de ha mind a kettőnek, hogy áll a dolog akkor? Nézetem szerint ilyenkor az ellen élhet, akinek előbb ajánlotta fel, mert ez ellen előbb született meg joga.

A többszörös eladást btőjogi szempontból itt a már fentebb említett okból nem tárgyalom, csupán annyit jegyzek meg, hogy a többszörös eladás fennálló btő tvünk szerint büntetendő cselekményt nem képez és igy nem büntethető. Az ellenkező birói gyakorlat törvényellenes.

Pár szóval meg akarok még emlékezni a veszélyviselés kérdésről azon esetben, ha az eladó az árut biztosította. Minthogy a biztosítás czélja a vagyoni hátrányt megtériteni annak, akit a biztosított tárgy tulajdona illet, ill. akit a tárgyhoz való érdek fűz, ha a biztosított tárgy a kárbiztosítási ügyletben meghatározott vmely

esemény következtében megy tönkre, következőleg a V. tárgyának a vevő, ill. a szállítmányozó részére történő átadásáig a tárgyat ért kárt a biztosító az eladónak tartozik megtéríteni; ezután pedig a vevőnek, feltéve, hogy a hely, ahová a fuvarozásnak történnie kell, az eladóra nézve nem teljesítési hely. A biztosítási szerződésből eredő jogok és kötelességek a törvénynél fogva átszállanak a vevőre, az eladó beleegyezése, ill. a már beállott kárkövetelés külön engedményezése nem szükséges (C. 3571/78. Dt. r. f. 21. k. 35 l.). Ugyancsak, ha a biztosított tárgy tulajdona, illetve a tárgyhoz való érdek V. útján a vevőre ruháztatik át, a biztosítási szerződés minden jogokkal és kötelezettségekkel együtt a biztosító beleegyezése nélkül is reá száll át, feltéve, hogy ennek ellenkezője a biztosítási szerződésben ki nem köttetett a tulajdon átruházásával az eredeti szerződés feltételein változás nem történt. E korlátok fenn v. fenn nem forgása minden esetben a concret eset körülményei alapján döntendő el. Ha az eladó csak a V. megkötése után biztosította a vétel tárgyát, ez mit sem változtat a dolgon. A biztosító a kárösszeget csak annak tartozik ill. jogosult megtéríteni, aki az áru veszélyét viseli.

HAZAI FŐBB MŰVEK.

Apáthy I.: Keresk. jog a magyar keresk. tv. alapján, tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre. II. kiadás. Budapest 1886.
Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből. I—II. kötet. Budapest 1900.
Nagy Ferencz: A magyar keresk. jog kézikönyve. I—II. kötet, VI. kiadás. Budapest 1904.
Neumann Á.: A keresk. tv. magyarázata. II. kiad. Budapest 1892—1897.
Plósz Sándor: Keresk. jogi előadások. Budapest 1890—91.
Róth P.: A vétel rendszere. Budapest 1890.
Schwartz Gusztáv: Keresk. jogi előadások.
Szentmiklósi M.: A római jog institutiói. III. kiad. Budapest, 1905.
Vécsey Tamás: A római jog institutiói. VI. kiad. Budapest, 1902.

A NÉMET IRODALOMBAN IS CSAK A FŐBB MŰVEK EMLÍTÉSÉRE SZORÍTKOZOM:

Bechmann: Der Kauf nach gem. Recht. I—II. köt. Erlangen, 1876, 1884.
Becker: Kritische V. J. S. 15. kötet.
« Jahrbuch d. g. R. 5—6. kötet.

Cosack: Lehrbuch des Handelsrechts. 6. kiad. Stuttgart, 1903.
Cropp: Juristische Abhandlungen. I. köt. Hamburg, 1827.
Dernburg: Pandekten. 6. kiad. Berlin, 1900.
Eck: Übergang der Gefahr (Goldschmidts Zeitschr. für d. Handelsrecht. 33. k.).
Gierke Gy.: Die Versicherungsforderung bei Veräusserung der versicherten Sache. Berlin, 1899.
Goldschmidt: System des Handelsrechts. IV. kiad. Stuttgart 1892.
Gruhot: Von Kauf in Bausch und Bogen (Goldschmidts Zeitschr. f. H. R. 3. k.).
Heiliger: Die Tragung der Gefahr bei gegenseitigen Verträgen nach g. Recht und nach B. G. B. Erlangen, 1899.
Hofmann: Über das Periculum beim Kaufe. Wien, 1870.
Jhering: Abhandlungen a. d. röm. Recht. Leipzig, 1844.
« Jahrbücher für Dogmatik etc. III—IV. k.
Kohler: Jahrbuch für Dogmatik. 17. köt.
Mommsen Fr.: Erörterungen aus dem Obligationenrecht. Braunschweig, 1853.
« Beiträge zum Obligationenrecht, I. rész. Braunschweig, 1859.
Puntschart: Die fundamentalen Rechtsverhältnisse des röm. Privatrechts. Insbruck, 1855.
Regelsberger: Civilrechtliche Erörterungen. I. füz. Weimar, 1868.
« Über die Tragung der Gefahr beim Kaufkontrakt. Kritische V. J. S. 13. köt.
Staub: Kommentar zum Handelsgesetzbuch. Berlin, 1900.

Stintzing: Über die Gefahr (Jahrb. f. Dogm. 10. köt.).
Thöl: Handelsrecht. 6. kiad. Leipzig, 1879.
Treitschke: Der Kaufkontrakt in besonderer Beziehung auf den Waarenhandel nach r. R. und den wichtigsten neueren Gesetzgebungen. II. kiad. Gera, 1866.
Wächter: Übergang der Gefahr (Archiv für c. Pr. 15 k.).
Windscheid: Lehrbuch des Pandektenrechts. 8. kiad. Frankfurt, 1900.

SZERZŐTŐL KIADÁSUNKBAN MEGJELENTEK:

Fejezetek a litis contestatio kérdéséhez a formularis eljárásban.

Római perjogi tanulmány.
Budapest, 1905.

Magánjogi fejezet-vázlatok.
Budapest, 1905.

Az eltűnés és a holttányilvánítás a magyar és a német jogban.

Magánjogi és perjogi tanulmány.
Budapest, 1905.

A constitutiv itéletek tana.
Budapest, 1906. (Ugyanez megjelent németül is, mint különlenyomat a Grünhut bécsi egyetemi tanár által szerkesztett Zeitschr. f. d. Privat- und öffentl. Recht d. Gegenwart XXXIV. kötetéből.)

Pallas nyomda Budapesten.